

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

6

junij 1995

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1995

6

letnik XCV

izhaja od leta 1895

vsebina

Pavle Šegula	Tri žrtve in nekaj zelo ogroženih	241
Marjan Raztresen	Užitek hoje	243
Marjan Oblak	Nadaljevalec Aljaževega dela	244
Boris Strmšek	Visoko nad ptice	246
Dr. Tone Strojín	Za knjižnico himalajskih knjig	250
Marinka Koželj Stepic	Gorsko vodništvo na Slovenskem	253
Zoran Tratnik	Romantiki iz planinske kočé	257
Dr. Julius Kugy	Vojne podobe iz Julijskih Alp	258
Vlasto Skale	Gorske zvijače in zvijače na gori	261
Andrej Primc	Ognjene gore Daljnega vzhoda	263
Bojan Bratkovič	Ko so ugašale gore	265
Drago Cencič	Grički slovenske evropske pešpoti	266
Franc Janež	Mirna gora — varuh naš	267
Milena Ožbolt	Neštete coprnije na Slivnici	268
Peter Vovk	Čarni svet nad dolino Rinže	270
Ciril Velkovrh	Pohod na Jelenk iz Spodnje Idrije	271
	Večni izviri poezije	273
	Odmevi	273
	Iz planinske literature	276
	Društvene novice	279

Slika na naslovni strani: **V pozni pomladi na vrh Jalovca**

Foto: Janez Skok

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelnik. Predsednik založniško-izdajateljskega sveta dr. Milan Naprudnik. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620-sifra valute-3053/8. Naročnina za leto 1995 znaša 2400 tolarjev in je plačljiva v največ dveh obrokih po 1200 tolarjev, posamezna številka stane 200 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

Glasilo spada med proizvode informativnega značaja iz 13. točke tarifne številke 3 Zakona o prometnem davku (Ur. list RS, št. 4/92) in Mnenja Ministrstva za informiranje Republike Slovenije, št. 23/117-92 z dne 24. 2. 1992, za katere se plačuje davek od prometa proizvodov po stopnji 5 %.

NESREČE V SNEŽNIH PLAZOVIH V ZIMI 1993/1994

TRI ŽRTVE IN NEKAJ ZELO OGROŽENIH

PAVLE ŠEGULA

Gorska reševalna služba že od nekdaj spremlja nesreče v snežnih plazovih v Sloveniji in po svetu, skrbi za preventivo in rešuje ponesrečence. O tem smo v preteklih desetletjih redno poročali, zato bi bilo napak, če bi obdobje 1993/1994 zanemarili, še zlasti, ker ni minilo brez mrtvih in poškodovanih.

Za uvod naj bo pregled nesreč v Evropi in Severni Ameriki in nekaj smernic z jesenskega zasedanja IKAR v Autransu, Francija. Dodal bom kratek opis nesreč v Sloveniji, ki jih povzemam po poročilih GRS, KA, časopisnih vesteh in podatkih posameznikov.

ZASEDANJE IKAR 1994

Pregled smrtnih žrtev plazov v državah članicah IKAR

Država	TS	VS	AS	AL	UP	PZ	RA	Skupaj
Anglija	0	0	0	1	0	0	0	1
Avstrija	8	4	0	1	0	0	1	14
Francija	6	12	0	3	0	0	2	23
Italija	13	4	0	6	0	0	0	23
Kanada	3	1	0	0	0	0	4	8
Nemčija	1	0	0	0	0	0	0	1
Norveška	0	2	0	0	0	0	3	5
Slovenija	1	0	0	2	0	0	0	3
Švica	16	3	1	1	0	0	0	21
ZDA	2	0	0	0	0	0	9	11
Skupaj	50	26	1	14	0	0	19	110
(%)	45,1	24	0,9	13	0	0	17	100

Legenda: TS = turni smučarji, VS = smučarji izven zavarovanih smučišč, OS = smučarji na organiziranih smučiščih, AL = gorniki brez smučí, OP = osebe na cestah, železnici, OZ = osebe v zgradbah, RA = drugi

Če pokličemo v spomin preglednice iz bližnje preteklosti, z zadovoljstvom ugotovimo, da se je število preminulih v plazovih lani občutno zmanjšalo. Seveda je to predvsem posledica malosneženih zim, nekaj pa tudi preventive in večje pripravljenosti ljudi, ki iz kakršnegakoli razloga zahajajo v zasnežene gore. Sicer pa je zadovoljstva konec, ko ugotovimo, da razmerja med številom mrtvih glede na njihovo dejavnost na gori ostajajo v glavnem ista. Na prvem mestu so vedno ljudje s smučmi, kjer žalostno prvenstvo pripada zdaj turnim, zdaj variantnim smučarjem, ki jih mami nedotaknjen svet na obrobjih urejenih smučišč in obratno. Tudi urejena smučišča niso brez mrtvih. V Severni Ameriki, zlasti Kanadi, pa so hudo na udaru sankarji z motornimi sanmi.

Delegati IKAR so lansko jesen na podlagi enotne evropske lestvice nevarnosti plazov lahko prvič, odkar

se sestajajo, realno ugotavljali, kdaj je največ žrtev plazov. Izkazalo se je, da pri veliki in zelo veliki nevarnosti ni bilo nesreč, medtem ko je pri zmerni nevarnosti umrlo 20 odstotkov, pri znatni nevarnosti pa kar 50 odstotkov žrtev. Najbrž bo v prihodnje usmerjal raziskave v preventivi prav ta izsledek, čas za pretirano veselje in sprejemanje dokončnih ugotovitev pa gotovo še ni napočil. Upoštevati moramo namreč, da bodo ljudje kljub vsemu opozarjanju tudi v prihodnje rinili v težave, zato je razumljivo, da sodi k preventivi tudi skrb za izboljšanje pripomočkov za iskanje zasutih, ki jih uporabljajo laiki. V okviru tovariške pomoči, ki je in bo skoraj zanesljivo ostala najuspešnejši ukrep po nesreči v plazu, so deležne največ pozornosti lavinske žolne, kar dokazujejo tudi vesti o lanskih raziskavah v Chamonixu in Andermatu. Sodeč po teh bo kakovost žoln treba še izboljšati. Upoštevati velja, da ni nujno najboljša tista žolna, ki ima največji doseg, saj je najmanj toliko vredna žolna, ki s pretanjenostjo in jasno izraženo spremembo jakosti signala nakaže že majhne spremembe oddaljenosti reševalca od nahajališča zasutega.

Da križi in težave z organiziranostjo reševalnih psov niso doma samo v Sloveniji in da tudi po svetu vse več nepoklicanih iskalcev sili tja, kamor ne sodijo, kaže opomnik skupine za lavinske pse, ki terja, da naj bo vodnik član priznane reševalne službe, ki je usposobljen za reševanje v gorah, ima lastnega psa, živi v bližini kraja delovanja, je dosegljiv v vsakem času in se loti te dejavnosti, preden prekorači 40. leto starosti. Pogoji za lavinskega psa pa so, da naj bo utrjen za delo v težavnih vremenskih pogojih, priljuden, usposobljen za gibanje v gorah, da prenese prevoz s helikopterjem, ima dar za šolanje in ni pretirano velik.

Brata Karničar smučala z Anapurne I

Slovenska serija osemstisočakov je kompletirana, slovenski alpinisti so stali na vrhovih vseh 14 osemstisočakov, kolikor jih je na Zemlji. Brata Davor in Drejc Karničar sta 29. aprila letos po severni strani priplezala na vrh 8091 metrov visoke Anapurne I, nekaj dni za njima pa je na vrh priplezal še član slovenske odprave na to goro Tomaž Humar. Brata Karničar sta poleg tega opravila še en velikanski podvig: na vrh sta prinesla smučí in potem isti dan čisto z vrha smučala vse do baznega tabora na nadmorski višini 4300 metrov.

Podrobno bomo o tej uspešni slovenski odpravi na zadnjega od doslej še neosvojenih slovenskih osemstisočakov poročali v naslednji številki Planinskega vestnika.

ORIS NESREČ V SLOVENIJI V ZIMI 1993/1994

V pregledu smrtnih žrtev plazov je zapisano, da je bilo v tem obdobju v Sloveniji troje mrtvih. Znanih je tudi nekaj nesreč, ki so se več ali manj dobro iztekale, še več pa je nesreč te vrste, za katere ne vemo in katerih protagonisti si molčečnost o dogodku štejejo v vrlino, s čimer potrjujejo, da jih nesreča ni ničesar naučila, saj bi njihova izkušnja lahko pomagala številnim drugim.

1. Smrt gornikov na Raduhi, 12. 12. 1993

Alpinist V. R. (26) in njegov sopotnik P. V. (46) sta se v nedeljo, 12. decembra 1993, okoli 13. ure s planine Grohat odpravila na Raduho. Snežilo je, pihal je veter. Opremljena z derezami in palicami sta zavila v smer »Vetrne police«. Ker se do večera nista vrnila, je odšla v akcijo GRS iz Prevalj. Reševalci so v trdi temi tipali za sledmi pogrešanih in v predelu vstopa našli dele njune opreme. Ob enih ponoči so naleteli na truplo V. R. 60 metrov pod vstopom, P. V. pa je zjutraj odkril lavinski pes kar 500 metrov nižje na plaznici. V plazju sta utrpela takojšnje smrtne poškodbe zaradi padanja in udarcev.

2. Plaz nad planino Govnjač, 24. 1. 1994

Trinajst turnih smučarjev s štirimi vodniki, opremljenih z osmimi lavinskimi žolnami, je tega dne po dolini

Gracije opravilo vzpon na Mahavšček. Na dobro utrjeno, 1,5 metra debelo podlago je teden dni poprej padlo 10 do 15 centimetrov snega, ki ga je veter ponekod oblikoval v klože, drugod pa odpihal. Spust s sedla je potekal v kontu pod vrhom Škrlin in po žlebu do položnejšega sveta nad planino Govnjač. M. P., ki je bil na čelu, je snežni odeji bolj malo zaupal, še zlasti, ko je med prečenjem manjšega pobočja v snegu pod seboj opazil napoko in ko se je z značilnim pokom sesedla snežna odeja. Z varnega mesta je opozoril sopotnike, naj ga opazujejo in prek položnejšega roba odsmučal po strmini pod manjšim ostenjem, kjer so poleti delno porasla melišča. Že je bil prek vboklega dela vesine, ko se je 10 do 15 metrov nad njim utrgal kakih 50 metrov dolg plaz in takoj za njim še kloža, po kateri je smučal. Drugi plaz je bil večji, dolg 80 do 100 metrov. M. P. je sedaj vozil na premikajoči se plazovini. Ob poskusu, da se ustavi, sta se sprožila še dva plaziča, ki pa nista dosegla smučine. Ostal je priseben in se je odločil za smuk iz plazju, nakar se je kljub nemirni vožnji na izmikajočih se tleh z veliko hitrostjo rešil plazju in pristal na trdnih tleh.

3. Planinka žrtev plazju pod Toscem, 12. 2. 1994

V soboto, 12. februarja 1994, so se študentje B. K., B. A., J. B., D. K. in U. S. iz Ljubljane kasno dopoldne z Rudnega polja na Pokljuki po znani poti pod Toscem odpravili proti Vodnikovemu domu. Veter, oblačnost in zasnežena steza so jih zelo ovirali pri hoji. Ob 21. uri, ko so bili pred značilnim skalnim usekom, je štiri člane skupine v temi spodnesel plaz, v katerem je U. S. omahnila po pobočju in izginila izpred oči sopotnikov. Ker se ji očitno ni uspelo ustaviti, jo je odneslo 500 metrov nižje do Jurjevčeve vrtače, kjer so jo naslednjega dne našli mrtvo. Preostala skupina se je razdvojila. J. B. in D. K. sta odšla po pomoč in se šele naslednjega jutra prebila do doline, kjer sta o nesreči obvestila GRS. B. A. in B. K. sta noč prebivakirala blizu kraja nesreče in s svitom pričela sestopati. V zelo zahtevnem terenu sta obtičala v vpadnici slapa Mostnice, kjer so ju k sreči slišali, našli in rešili bohinjski gorski reševalci.

4. Alpinista v plazju na vzhodnem pobočju Bogatin, 25. 2. 1994

Konec februarja 1994 je bil sneg na območju Komne zaradi daljšega izostanka večjih snežnih padavin zelo raznolik: suh, napihan, zasrjen ali poledenel. V četrtek, 24. 2., je padlo okoli 20 centimetrov snega, ki ga je ponekod v globokih zametih odložil veter. Skupina alpinistov, tečajnikov z instruktorji, se je 25. 2. 1994 po krajši zimski smeri odpravila proti Bogatinu. V suhem snegu so se smuči ugrezale po 10 centimetrom, A. P. in I. B. v predhodnici pa sta se ponekod vdiral do kolen. Trije sopotniki so sledili v razdalji 20 metrov, pet pa v oddaljenosti kakih 150 metrov.

V takih okoliščinah se je približno 100 metrov nad predhodnico utrgala snežna odeja na celotnem vzhodnem pobočju med Malim in Velikim Bogatinom. Plaz sprjetega kložastega snega ju je odnesel dobrih 100 me-

KLIC V SILI

Na pročelju Aljaževega doma v Vratih so sredi letošnjega maja pritrtili posebno napravo za klic v sili, da bi morebitni ponesrečenci v tem delu Julijskih Alp prej lahko dobili zdravniško in reševalsko pomoč. Tiste mesece, ko bo koča zaprta, bo gornik, ki želi pomoč, pred kočo pritisnil gumb na aparaturi in zaslišal glas "Klic v sili, tukaj koča v Vratih", zatem pa se bo iz sprejemnika oglašil dežurni v GRS v Mojstrani, meteorolog na Kredarici ali dežurni policaj iz policijske postaje v Kranju, s katerimi bo postaja v Vratih povezana. Potem ko se bo človeku v Vratih eden od treh predstavil, se bo postaja spet preklapila in planinec bo povedal vse, kar želi - in tako bo šlo, dokler niti na eni niti na drugi strani nihče ne bo ničesar povedal 80 sekund in se bo postaja spet samodejno izključila.

Nalogo, da razvije tako aparaturo, je dobila Podkomisija za zveze pri GRS, inž. Franc Oštr iz Elektrotehne Elzas pa ima zasluge, da ta postaja že deluje. Letošnjo sezono, ko bo Aljažev dom odprt, bodo planinci postajo preizkušali, pozno jeseni pa bo to postaja za klic v sili, ki bo prihranila pomoči potrebnim pot v Mojstrano in tako sprepevala k temu, da bo pomoč prišla do ponesrečenca čimprej.

Foto: Slavko Šetina

trov nižje, medtem ko se je trojica za njima pravočasno umaknila. Ostali so opazovali dogajanje in A. P. ter I. B., ki ju plazovina ni nikoli povsem zasula. Plaz sta preživela brez poškodb, izgubila pa sta sončna očala in smučarsko palico.

Skupina tečajnikov, ki je istega dne smučala po jugozahodnem pobočju z Velike Babe, ni imela opravka s plazovi, člani tretje skupine, ki so drugega dne tečaja šli na Tolminski Kuk in hodili v varnostni razdalji, pa je neustaljena snežna odeja že na ravnini s pokom opozorila na napetosti in nezadostno stabilnost.

5. Nesreča planinca zaradi plazu v Repovem kotu, 7. 5. 1994

Gornik B. K. iz Pirnič pri Medvodah se je v soboto, 7. maja, zjutraj s sopotnikom odpravil proti Srebrnemu sedlu pod Planjavo v Kamniških in Savinjskih Alpah. Ubrali so pot skozi Repov kot in v višini okrog 1950 metrov sprožili manjši snežni plaz. Medtem ko sta sopotnika pravočasno odskočila, je B. K. zajel plaz in ga odložil 150 metrov nižje, kjer je poškodovan obležal pod skalnim skokom, odkoder so ga odnesli v dolino gorski reševalci.

KOMENTAR

1. Pozna ura niti poleti ni primerna za začetek ture. Pozimi se ob štirih že mrači, posebno če je oblačno.
2. Hoja takoj po sneženju ali med sneženjem, še posebno v metežu ali snežnem viharju, dokazuje, da

ne poznamo vzrokov za nastanek plazov ali pa jih zavestno prezremo.

3. Kadar je na turi več oseb, se zelo pogosto dogodi, da se večina nekritično podredi resnični ali namišljeni avtoriteti posameznika, ne misli s svojo glavo in ne poskuša vplivati na odločitve.

4. Tedni turnega smučanja in tečaji v zimski naravi so priložnost, da se v živo seznanimo z nevarnostmi in se jih učimo premagovati, kar pa ne sme biti povod, da jih podcenjujemo in pozabimo, da je tudi majhen plaz lahko usoden; četudi so z nami večji spremeljevalci, nam ti ne bodo mogli pomagati, če si v plazu zlomimo tilnik.

5. Ni nujno, da nas plaz zasuje; zadošča že manjša količina snega, da nas na strmini spodnese in pahne v globino. To se lahko zgodi tudi spomladi, ko je sneg moker in z mokro vznožno površino slabo vezan na podlago. Dokler se snežna odeja ne uleti ali skopni, je v grapah in na vpadnicah grap in snežišč vedno potrebna pazljivost; posebno izpostavljeni smo v času močne sončne pripeke.

Viri podatkov:

1. Poročilo o zasedanju IKAR, Autrans 1994, Komisija za GRS pri PZS, in Avalanche News 44.
2. Obvestila v dnevniku Delo.
3. Poročilo **Franci Telcer**, Postaja GRS Prevalje.
4. Poročilo **Miha Pavšek**, MK PZS.
5. Poročilo **Jani Bele**, KA PZS.

namesto komentarja

UŽITEK HOJE

Zdaj je pa res že čisto zadnji čas, da bi se začeli nujnejše pripravljati na poletno planinsko sezono, če se do zdaj še nismo. Natančno bi bilo treba pregledati planinsko opremo in karseda realno ugotoviti, kako smo telesno pripravljeni. Nemara vemo iz izkušenj prejšnjih let, da je samo takrat užitek hoditi po gorah, če se mučimo do znosne mere in če nam oprema olajšuje pot.

V Alpah zdaj skorajda nihče več, ki kaj dá nase in mu je kaj do varnosti, ne hodi v lahkih supergah ali hodi v taki obutvi le tedaj, če je pot lahka in ima v nahrbtniku še prave planinske čevlje. Zadnja leta se gorski reševalci in oskrbniki planinskih koč iz Centralnih Alp pritožujejo nad planinci iz vzhodne Evrope (o Slovincih ni bilo nikoli nobene kritike), ki so za visokogorje popolnoma neprimerno opremljeni in tako izzivajo nesreče, te pripombe pa se še posebno nanašajo na obutev. V Sloveniji imamo zdaj veliko izbiro, cene so tudi primerne in ne previsoke, takšni čevlji pa služijo povprečnemu planincu kakšno desetletje.

Vse drugo, v kar smo v gorah oblečeni, ni tako pomembno. Če upoštevamo pravilo, da moramo imeti v nahrbtniku rezervno perilo, volnen pullover ali jopič iz termovelurja, anorak, volneno kapo in morda majhen dežnik, je to od oblačil kar skoraj vse. Skupaj z majhnim prigrizkom za vsak primer in kakšno pijačo ter zavitkom s prvo pomočjo naj bo vse to zloženo v ustrezno velikem nahrbtniku, ki je za čevlji najpomembnejši del planinske opreme. Človeka mine veselje do še tako lepe pokrajine, če mu tovor opleta po hrbtu, če ga naramnice režejo v ramena in če mu prtljaga jemlje ravnotežje celo na položnih strminah. Zato je ob sedanjih bogati izbiri v trgovinah vredno poiskati načrtom primeren nahrbtnik: pretežno nedeljski izletnik naj kupi manjšega kot tisti, ki ima namen po več dni skupaj peščiti po naravi, v vsakem primeru pa naj ima nahrbtnik široke in dobro podložene naramnice in naj se ne lepi na hrbet, ampak naj na njem lepo leži.

Če bomo ob tem poskrbeli še za nekaj kondicije in če bomo sprva delali manjše in lažje ture, pozneje pa vedno napornejše, hoja po gorah ne bo mučenje samega sebe, ampak največji užitek.

Marjan Rztresen

NADALJEVALEC ALJAŽEVEGA DELA

MARJAN OBLAK

Na pokopališču pri Barbari na Prevaljah so letošnjega 3. aprila pokopali žaro s posmrtnimi ostanki **Gregorja Klančnika**, predsednika Planinskega društva Ljubljana Matica, dobitnika številnih planinskih odličij, smučarjatekača in kombinatorca ter častnega občana treh občin, ki so nastale iz nekdanje občine Ravne na Koroškem. Njegovo bogato življenje je izpolnjeno, njegovih korakov po triglavske poti in strminah ne bo več slišati, njegovega dobrodušnega nasmeha ob vstopu v Triglavski dom na Kredarici in v druge planinske kočice ne bo več. Njegov življenjski opus je sklenjen.

SMUČAR IN PLANINEC

Svet je zagledal pod planinami 7. novembra 1913 kot osmi otrok v kmečki družini. Rojstna Mojstrana z najvišjimi slovenskimi gorami in bližina Triglava sta v njem že v zgodnji mladosti vtisnili pečat za vse življenje. Življenje v naravi, na paši, odkrivanje narave in njenih zakonitosti in prvi pristop na Triglav 15. avgusta 1926 so ga zapisali med tiste, ki pripadajo goram — in te so Gregorju postale življenjska potreba.

Šolske klopi je brusil in si bistril znanje na Dovjem, Jesenicah in nazadnje še v Ljubljani, telovadno društvo Sokol ga je vodilo za roko v drugem delu življenja, saj mu je gimnastika pomenila krepitev mladega organizma, telovadni zleti, igre in glasba pa duševno razvedrilo. Vsak prosti čas je izkoristil za pohode na planine, še posebno potem, ko je narasla Bistrica novembra leta 1926 odnesla lesen Sokolski dom. Pri Sokolu se je pričelo tudi njegovo tekmovalno smučanje, kamor so vključili mladega Grego, zaradi česar je postal še posebno hvaležen za zaupanje, ki ga je potrdil leta 1937, ko je postal vseslovenski prvak Sokola v klasičnem smučanju.

Gregor Klančnik je bil med pionirji, ki so pred letom 1940 v Jugoslaviji začeli orati smučarsko ledino. Vzor mu je bil oče, tudi Gregor, ki se je že leta 1914 udeležil prvega smučarskega tečaja v Bohinju. Z **Janezom Hlebanjo** so se jugoslovanski smučarski prvaki iz Mojstrane začeli pojavljati že leta 1921 in se vse bolj množično vključevati. Leta 1926 se je vključil tudi Grega in tako je vse naslednje obdobje pripadalo smučarskim prvakom iz dovske fare. Tudi Grega je bil med njimi: leta 1934 je sodeloval na prvi prireditvi na mamutski skakalnici v Planici, leta 1936 na Triglavskem smuku in zatem je bil večkrat državni prvak v teku in klasični kombinaciji. Ob tem si je kot navdušen turni smučar podaljševal obiskovanje gorskega sveta.

KLANČNIKI IZ ZILJSKE DOLINE

Za vzdrževanje smučarske kondicije so mu bile gore pomembno dopolnilo. V gore in na vrhove je navadno

hodil sam, ker je to pomenilo večjo svobodo pri odločanju in ni bilo nobene omejitve v tempu; pa vendar je hodil s smučarskimi palicami, kar je bilo v tistih časih izjema.

Kot je bil Grega v najboljši kondiciji, se je v treh urah povzpel iz Mojstrane na Triglav. Plezal je večinoma bos in v kratkih hlačah, pa tudi prek snežnih zaplat mu ni bilo težko iti. V tridesetih letih se je prek Severne triglavske stene prvič povzpel na Triglav, v svojem življenju pa je šel prek Stene 52-krat, in sicer najpogosteje z obveznim podaljšanjem poti na vrh Triglava.

Leta 1926 je prvič stopil na Triglav, leta 1931 je prvič preplezal Triglavsko severno steno in od takrat je postal stalen obiskovalec domačih in tujih gor. Na Triglavu je bil več kot 260-krat. Na Koroškem, kjer je deloval zadnja desetletja, je bil planinskim rodovom vzornik in je bil častni član Planinskega društva Ravne na Koroškem.

Kot je pred skoraj natančno 20 leti, v aprilski številki Planinskega vestnika iz leta 1975, sam zapisal, »mene ni nihče vodil v hribe, vendar sem pričel mlad hoditi tja gor. Rodil sem se sredi gora v Mojstrani. Že je minilo skoraj pet desetletij, kar sem bil prvič na Triglavu...

Naši predniki so se enako kot drugi prebivalci Gornje Savske doline preselili iz Ziljske doline. Tam so najdlje na zahod prodrli Slovani. Pod Mežaklo je nastal kmečki zaselek petih sosedov: **Pavleša, Navaka, Vakta, Špana in Mesela**. Že leta 1317 so ti posestniki vpisani v urbarju. Naša, Meselova domačija, ima svoj rovt za živino in seno na vrhu Mežakle. Prvič me je tja oče prinesel v nahrbtniku, ko pa sem malo porasel, sem hodil sam. Dobil sem kondicijo, kakor pravimo športniki, z leti pa je v meni vse bolj raslo veselje do hribov. Bil

sem kmečkega rodu, v hribe pa me ni gnala samo želja, da bi kaj doživel, v planino sem moral zelo zgodaj kot pastir, torej s poklicno odgovornostjo, ki pa je imela svoj poseben čar. Na paši na Mežakli smo imeli pastirji priložnost stikati po gozdu in pečinah, tam sem tudi pridobil prve plezalne spretnosti...»

ORLI, TUDI TAKI S SMUČMI

Nadrobno je v teh svojih spominih popisal, kako je tiste čase zasledil orlovo gnezdo in se splazil do njega, ko starih orlov ni bilo »doma«. Eden od mladih orličev mu je ušel, zletel je, ker je to že zmogel, drugega je vzel s seboj domov in ga hranil, dokler ni poletel, potem pa mu je še precej časa v roki nastavljal meso, da je iz zračnih višav prišel ponj.

»Na tistega večjega orliča, ki se je pognal v globino in mi ušel, sem se posebej spomnil leta 1941, ko sem tik pred nemškim napadom na Jugoslavijo peljal **Janeza Poldo**, 16-letnega žilavega fanta, v Planico na 60-metrsko skakalnico. Prvič je bil na taki velikanki. Imel je ravne skakalne smuči obrtniške izdelave z enostavnimi vezmi. S Poldo sem šel na nalet. Spustil se je, počepnil nizko, kot da bi se usedel na smuči, na mostu odskočil kot sproščena vzmet, zatem se nagnil naprej, roke — kot orel krila — spustil nazaj, letel v globino in pristal pri 53 metrih. Ker predklona tudi na zemlji ni zmanjšal, je z glavo naprej drsal po snegu. Ne vem, ali je tudi ujeta spodaj v bukovem gozdu podobno pristala, vem le, da je Janez Poldo poletel nagnosko kot orel in nagnosko rodil nov slog, ki so ga pozneje sprejeli vsi smučarski skakalci sveta. Narava in življenje v Vratih sta Janezu dala spretnost, opreznost, občutek za gibanje, skratka čudovit refleks. Vodil sem ga na prva smučišča, z malih na večje skakalnice, od ovc v Vratih v Železarno, po dolinah in gorah z orožjem, zato je bil njegov veliki dan, ko je leta 1949 kot prvi človek na svetu v orlovskem slogu poletel 120 m daleč, tudi moje posebno zadoščenje,« je Gregor Klančnik napisal v svojih spominih na mladost.

»Bil sem plezalec, več sam kot v navezi. Uživam v steni, plezam zaradi hrepenenja, ki me vleče na vrh gore. Tudi ekstremni plezalni podvigi so nekaj vredni le, če nastanejo iz ljubezni do gora. Ta ne ugaša, zato jim daje ceno. Mladina naj ve, da akrobatika v skali ne sme biti namen, temveč kvečjemu sredstvo za premagovanje težkih previsov in sten. Bogastvo planinstva je v doživetju, ne v tehniki in akrobatiki.«

GRADITELJ V GORSKEM SVETU

Gregorju je bilo v velikansko zadovoljstvo, če je 40 kilometrov poletnih vzponov lahko zabeležil kot priprave na zimsko smučarska tekmovanja. Na tem področju je bil nadaljevalec tradicij starih »turistov«, tudi **Kadilnika** in piparjev, ki so med seboj tekmovali, kdo bo v letu dni opravil več vzponov, ki so jih merili tudi s seštevki vseh vzponov in sestopov.

Vsaj zadnje desetletje življenja je Grega res opustil plezanje, v hoji po nadelanih poteh pa je bil še vedno vzor pri doseganju zadanih ciljev. Kako vesel in srečen je

bil, da je pri 70 letih v treh urah in tridesetih prispel iz Vrat na vrh Triglava, medtem ko se je pri svojih 60 letih kot prvi Slovenec udeležil teka Vasa na Švedskem!

Bil je eden od največjih graditeljev v slovenskem gorskem svetu nasploh. Deloval je pri povečanju in prenovi Smučarske koče pod Uršljo goro in pri borčevski koči v Vratih, njegovo delovno roko so čutili številni bivaki in mnoge druge postojanke.

Prav posebna je vloga Gregorja Klančnika pri prenovi, povečanju in posodobitvi nekaterih planinskih koč v Triglavskem narodnem parku in na njegovem robu. Planinsko društvo Ljubljana Matica se je konec sedemdesetih let odločilo povečati svoj Triglavski dom na Kredarici pod Triglavom, za kar so bili že izdelani nekoliko preobsežni idejni projekti. Takratni predsednik Planinske zveze Slovenije **dr. Miha Potočnik** je takrat že upokojenega Gregorja Klančnika povabil, da bi prevzel izvedbo projekta za povečanje in prenovo te planinske koče, kar je pomenilo izdelati novo projektno nalogo, ki naj bo mnogo racionalnejša, in ko so to sprejeli, oskrbeti izdelavo načrtov z vso investicijsko tehnično dokumentacijo, na podlagi katere je bilo možno dobiti ustrezno lokacijsko in gradbeno dovoljenje. Priprava del za izvedbo je bila tako temeljita, da sta samo dve poletni sezoni zadostovali, da je bila v letu 1983 slavnostna otvoritev.

Podobna Gregova aktivnost je bila pri Koči pri Sedmerih jezerih v letih 1986 do 1988, nato je sledila obnova in povečanje Koče pri Savici ter prenova tovarne žičnice na Komno.

PARTIZAN IN VODJA ŽELEZARJEV

Leta 1936 je Gregor Klančnik prestopil prag jeseniške železarne. Takrat najbrž ni niti slutil niti sanjal, da se je za vse življenje zapisal železarjem in se je 31. marca 1980 upokojil kot železar.

Po vojni je bil leta 1946 premeščen v jeklarno na Ravnah in bil med soustanovitelji planinskega društva na Ravnah. Prav gotovo se ga vsaj dve generaciji zelo dobro spominjata kot organizatorja in vodnika številnih vsakoletnih množičnih izletov v Julijce, Karavanke, Kamniške in Savinjske Alpe. Letno se je teh izletov udeleževalo blizu dva tisoč železarjev in njihovih družinskih članov. Mnogi od teh najbrž nikoli ne bi stali na vrhovih naših najlepših gor, kot so Triglav, Škrlatica, Stol, Planjava, Peca - in še bi lahko naštevali. — Leta 1970 je z mesta direktorja Železarne Ravne odšel v Ljubljano za generalnega direktorja Slovenskih železarn.

S partizanskim narodnoosvobodilnim bojem je Grega sodeloval od vsega začetka: 8. avgusta 1941 je spremljal delegacijo glavnega odbora Osvobodilne fronte v Gregorčičevo četo pod Stolum. Zelo je bil izpostavljen na terenu, saj je bil mobilizator, preskrbovalec orožja, obleke in prehrane, posredoval je pretok informacij, bil je obveščevalec Varnostnoobveščevalne službe, sekretar okrožnega komiteja Komunistične partije Slovenije in obveščevalni oficir IX. korpusa. Po koncu vojne se je vrnil v Železarno Jesenice.

KLANČNIKOVO RAZMERJE DO KULTURE

Uspešno kariero smučarskega tekača mu je prekinila vojna, tudi po prihodu na Ravne mu ob delu ni ostajalo časa za tekmovalni šport, njegovo netekmovalno udejstvovanje pa je presegalo to, kar danes pojmujejo pod besedo rekreacija. Pri smučarskem teku in alpinizmu je tudi pozneje posegal po skrajnih ciljih, kot je ob poslovnem govoru na njegovem pogrebu dejal župan ob-

čine Ravne-Prevalje **Maks Večko**. Tega se spominjajo tudi mnogi sodelavci, ki jih je jemal s seboj na gorska brezpotja.

Tako pravzaprav sploh ni nenavadno, da je bil ustanovitelj in prvi predsednik športnega društva Fužinar na Ravnah, med ustanovitelji je zapisan tudi pri Planinskem društvu Ravne, kjer je bil tudi njegov prvi častni član. Da je ravenski Fužinar dal toliko tako uspešnih tekmovalcev in naših olimpijcev v smučarskem teku, je njegova neposredna zasluga. Slovenski športni svet se mu je za njegov prispevek športu oddolžil tudi s podelitvijo Bloudkove nagrade. Bil je eden od prvih njenih dobitnikov, seveda pa je bil prejemnik tudi najvišjih priznanj Planinske zveze Slovenije.

Svoj odnos do kulture je na neki način najbolje pokazal pred nekaj leti, ko je večino presenetil z razstavo svojih akvarelov, ustvarjenih pred prihodom na Ravne in v zadnjih nekaj letih, ko je v bolj umirjenem upokojskem življenju našel čas tudi za takšno ustvarjanje.

Gregor Klančnik je poskrbel tudi za izdajo del planinske zgodovine, tako o **Jakobu Aljažu**, Triglavskem domu in Koči pri Sedmerih jezerih, pri vsem tem pa je našel tudi še čas za enega od svojih konjičkov, ki ga je osedlal šele v poznih zrelih letih, za slikanje risb in predvsem akvarelov.

Naposled je bil na čelu PD Ljubljana Matica célo desetletje.

Slovensko planinstvo, posebno še Planinsko društvo Ljubljana Matica, sta s smrtjo Gregorja Klančnika izgubila enega od svojih velikih in najzaslužnejših članov.

MARIBORSKA HIMALAJSKA ODPRAVA ANAPURNA III '94

VISOKO NAD PTICE

BORIS STRMŠEK

Počasi se končuje plezalna sezona. Vsaj tista poletna. V gorah je že hladno, ponekod je zapadlo nekaj centimetrov snega. Tu in tam gremo v Grazerbergland, za nas Mariborčane najbližje stene. Tam je še možno plezati in se nastavljati vse šibkejšemu soncu. Bliža se zima in narava se kar vidno pripravlja na nekajmesečno spanje.

JESEN 1993

Zberemo se na seji izvršnega odbora planinskega društva. Med temami je tudi priprava na praznovanje 40. obletnice PD Kozjak. Moramo organizirati nekaj akcij, da nas bo tudi mesto opazilo. V Mariboru je to sicer težko, lahko pa poskusimo. Planinstvo je tukaj bolj nepomembna stvar, alpinizem čuden in nezanimiv šport. Košarka, odbojka, tenis, nogomet, smučanje, le koga zanimajo alpinizem in gore! Maribor sicer vsako leto podeljuje športna priznanja, ki se imenujejo po **Miranu Cizljju**, vsestranskem športniku in med drugim enim od najboljših slovenskih alpinistov pred drugo

svetovno vojno, toda večina jih tega sploh ne ve ali pa se jim ne zdi pomembno. V tem hribovskem športu se ne pretakajo kakšni posebni denarji, zato ni vreden pozornosti. — Sicer pa mi nikoli ne bo jasno, zakaj je nas Slovence sram, ko nas imenujejo narod planincev. Predvsem tiste je sram, ki niso planinci, a vedno smo ponosni, ko nam pravijo, da smo, na primer, dobri smučarji (tudi tisti, ki še brez smuči težko stojijo).

Organizirali bomo serijo predavanj, pa svečano akademijo, razstava fotografij je tudi dobra ideja, kakšen članek bo treba spraviti v časopis, narediti bilten... Kaj pa odprava? To je prava priložnost za kaj večjega. Težava je le v tem, da je preveč različnih interesov. Na koncu ostaneta le dva predloga, Himalaja in Andi. V Južno Ameriko smo že imeli odprave, zato se odločimo za nepalsko Himalajo. Cilj? Toliko je zanimivih vrhov, toda odločiti se moramo samo za enega. Anapurna III se mi zdi primerna. Slovenci še nismo stali na vrhu, niti še nismo poskusili plezati, nasploh je manj popularna in obiskana gora, višina je ravno prava...

Velja! Gremo na Anapurno III, 7555 metrov visoko goro v Nepal!

POMLAD 1994

Sestanki, sestanki, sestanki. Odsek, pa društvo, izvršni odbor in na koncu še sestanki odprave. Sedaj nas je kakšnih dvajset iz obeh odsekov, Kozjaka in TAM. Nekaj jih bo še odpadlo. Tudi sam nisem povsem prepričan, da bom zmogel. Še ni dolgo, kar sem se vrnil iz Patagonije, ki me je vzela za več kot dva meseca. Z **Vladom Frasom** sva bila pod Fitz Royem v Argentini. Sam se sicer ne morem pritoževati, saj sem bil uspešen. Z ameriškim plezalcem **Gregom Crouchom** sem se povzpел na vrh te prelepe gore, na koncu pa preživel še dva tedna v Braziliji. Toda tukaj so še vedno dolgovi, pred menoj pa je že nova odprava.

Iščemo sponzorje, zbiramo opremo, ekipa se počasi oblikuje. Vsi se pripravljamo na tole Himalajo. Manjkajo nam izkušnje. Nekateri smo že bili na odpravah, polovica še ne. Sicer pa je vedno enkrat prvič. Pravzaprav gremo v Himalajo, da se česa naučimo, naslednjič bo precej lažje. Izoblikujemo znak odprave, tiskali bomo plakate, razglednice, nalepke... Znak odprave natisnemo tudi na majice, ki jih prodajamo naokrog. Del takse za vrh smo že plačali, počasi se nekaj nabira v blagajni odprave. Le informacij o gori še nimamo pravih. Dobili smo fotokopijo fotografije južne strani in nekaj skopih podatkov o odpravah, ki so bile večinoma neuspešne. Malo nas skrbi, ker še vedno ne vemo natančno, kam se odpravljamo. Nekateri člani odpovejo, prijavijo se drugi. Težava vseh je pač denar; toda če je volja, je tudi vse ostalo!

12. SEPTEMBER 1994

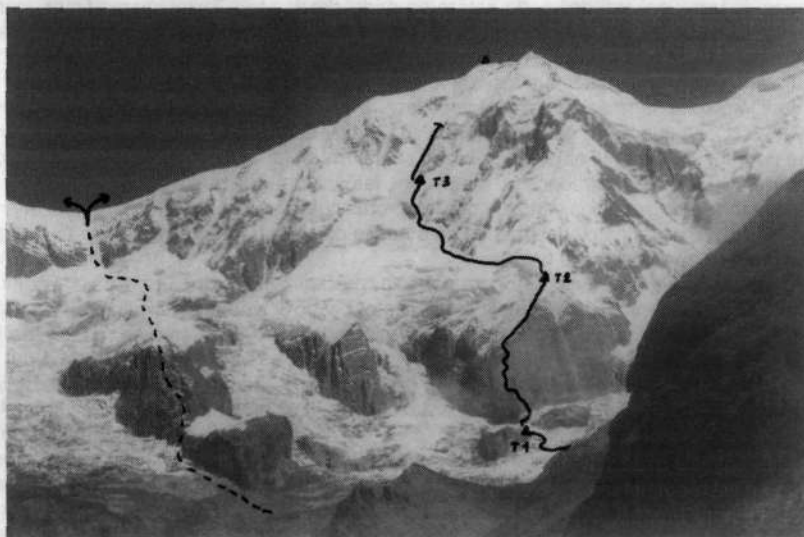
Nasmejani obrazi, objemanje, rokovanje, izmenjava informacij... Sedaj smo spet vsi skupaj. S Samom sva čakala na terasi letališča, letala pa od nikoder. Vsaj pravega ne. No, končno, sedaj nas bo ves Katmandu poln! Špela in Bojan sta ostala v hotelu. Špela je zbole-

la, pa je bolje, da je tudi zdravnik tam. Celotna ekipa šteje trinajst ljudi, poleg nas štirih, ki smo odšli na pot nekaj dni prej, so prišli še Silvo, Beno, Peter, Vlado, Sloki, Mičo, Miro, Miran in Sep, ki je iz Münchna. Stvari tečejo dobro, nekaj malenkosti moramo še opraviti in lahko krenemo proti naši gori.

Z majhnim avtobusom se zapeljemo proti hotelu in fantje že spoznavajo Katmandu. Gneča, hrup, svete krave na cesti, pa malo manj svete koze, pujsi, psi, ki so večinoma garjavi. Ljudje v pisanih oblačilih, povsod polno otrok, številni prodajalci vsega mogočega blaga, ki se ti prilepijo in jih najlažje odženeš s tem, da kupiš, kar ponujajo. Nasploh je mesto izredno zanimivo in kdor ga doživi na pravi način, se bo zagotovo malo spremenil. Ves Nepal je pač takšen, da te zasvoji in potem se moraš vedno znova vračati v deželo ob vznožju Himalaje. Zelo zgovoren se mi je zdel napis, ki sem ga nekje videl: Nisi tukaj, da bi spreminjal Nepal, temveč je Nepal tukaj, da te spremeni!

Gospod **Deepak** in fantje v agenciji Wilderness Experience so bili prijazni in so nam pomagali, kolikor se je le dalo. Malo smo uskladili naše in njihove želje ter potrebe (predvsem kar se tiče financ), pa smo se nato kar dobro razumeli. Sicer pa so z nami tako vedno težave, to še v planinskih kočah v naših hribih govorijo. Uredili smo vse z ministrstvom, dobili dovoljenja, samo spakiramo še in gremo. Tu in tam si vzamemo čas za potikanje po mestu, njegovih skritih koticah in templjih. V templjih najdeš vsaj malo miru med vsem tem tekanjem zaradi odprave. Vonj po kadilih, prijetna glasba iz neznanih instrumentov, ki prihaja kdo ve od kod, ljudje ne hitijo kot na ulici. Vrtijo moline mlinčke in se zazrejo v molilne zastavice, ki plapolajo v vetru, prižgejo svečo pred kipom Bude... Vse samo zato, da bi bili srečni. Ne bogati, ne pametni in na pomembnem položaju, temveč samo srečni.

Tudi mi si želimo delček te sreče. Da bi bili srečni, ko bomo odhajali.

Jugozahodna stena Anapurne III (7555 m) z vrisano smerjo mariborske odprave

V skalnem delu stene

22. SEPTEMBER 1994

Dan, naš sirdar, prižge kadila in opravi daritev bogovom. Molilne zastavice, ki smo jih napeli na hribočku nad šotori, plapolajo v večernem vetru. Brez besed stojimo tam in zremo navzgor proti našim sanjam. Nam bo uspelo? Pogled mi drsi naokoli po obrazih. Toliko smo že doživeli na tej poti, glavno je še pred nami. Kdo bo ali bodo tisti srečneži, ki bodo stopili na vrh? Bomo tudi na koncu vsi tako stali in se poslavljali od gore? Saj ni toliko pomemben uspeh, samo da smo živi in zdravi! Nekje daleč stran nas s težkimi srci čakajo naši najdražji. In oni zagotovo to težje prenašajo kot mi, ki smo tukaj.

Kar hitro smo prišli do baze, čeprav smo imeli nekaj težav na zadnjem delu poti. Nosači so štrajkali, pot pa je bila precej zahtevna. Napeli smo celó vrvi. Iz Katmanduja smo krenili 16. septembra. Celih 14 ur smo se mučili do 200 kilometrov oddaljene Pokare. Plazovi na cesti, poškodovani mostovi, monsun so kakor ponavadi pustili posledice. Nato je sledilo pet dni hoje do baze pod Anapurno III in Gangapurno. Je namreč skupna za obe gori. Dampus, Patana, Landrung, Chomrung, Doban, Machapuchare Base Camp (M. B. C.) in do naše baze, ki leži v zakotni dolini, do katere se pride skozi ozko sotesko. Na poti nas je pral dež, hodili smo po blatu in žrle so nas pijavke. A to spada k takšnim odpravam. O tem smo nekoč brali, sedaj to sami doživljamo. Gore so se le redko prikazale iz oblakov.

V M. B. C. se nas je vreme končno usmili. Zvečer so se za trenutek raztrgali oblaki in prikazali so se vrhovi, obsijani z zahajajočim soncem. Megle so nam nato spet zagnile pogled, toda zjutraj je bilo nebo brez oblakov — prvič, odkar smo v Nepal. In nato nas je prijetno gredo na zadnji etapi do baze.

Pot nas je vodila navzdol po strmih pobočju, prečkali smo konec ledenika (in pričetek reke), nato pa po strmih pobočjih skozi ozko sotesko prišli v prelepo dolino. Treba se je bilo spustiti kakšnih dvajset metrov po vrvi, kar je nosačem povzročalo težave, prečkali smo še eno reko in prišli na lep prostor za bazni tabor na višini 4050 metrov.

Danes je ekipa že popolna. Vsi tovariši so prišli v bazo, Sep in Sloki, ki sta ostala v M. B. C., sta tudi tukaj, za nami pa sta prišla tudi Špela, ki se je končno pozdravila, in zdravnik Bojan. Sedaj lahko pričnemo vzpon.

4. OKTOBER 1994

Sedim sredi kamenja na razu in čakam, da pride Silvo za menoj. Uspelo nama je! Skalna stena je za nami. Le še lahek skalni raz je navzgor, nato se prične sneg. Utrujen sem, želim si le še v bazo. Tam je hrana, pijača, walkman z glasbo, predvsem pa ni treba žamariti in plezati. Že zjutraj sva hotela navzdol, pa sva nato vseeno požamarila po vrveh in dokončala tale skalni del, ki je bil glavna ovira na poti do vrha. Do tja je še daleč, a sedaj bo šlo hitreje.

Pod menoj je krušljiv del stene, kamor sta pred dnevi priplezala Beno in Miran. Ni bilo možnosti varovanja, pa še nevarno je bilo, zato smo morali ta del obiti. Dva dni smo izgubili zaradi tega, a sedaj sva tukaj. Zreva navzgor in se jeziva na meglo, ki nama zastira toplo sonce, pa rada bi videla naprej. Tam daleč v dolini je baza, vzamem radijsko postajo in jih pokličem. Pripravite dobro večerjo!

Iz baze do stene je daleč. Pet ur hoda, tisoč višinskih metrov in kakšnih osem kilometrov poti. In reka, in dva ledenika. Prve dneve so bile plavalne vaje v reki, sedaj imamo žičnico. Posamezne dele poti smo poimenovali, da se lažje razumemo. »Tiha dolina« je takoj nad prehodom čez reko. Pot vodi stran od reke v zaprto dolinico. Šum reke je vedno manjši, tišina vedno večja. Zato je »tiha«. Od tam je treba čez »Hudičev žleb« do planote. »Hudičev« zato, ker visi zgoraj ogromna skala. Nikoli ne veš, kdaj se bo prikotila navzdol po žlebu. Na koncu planote (približno 4500 m) je prijeten travnat prostor, kjer so postavljena zaklonišča iz kamnov, ki so ostanek prejšnjih odprav. To je »Koča Johnija Logana«. Tam je obvezen počitek. Pogosto se prikaže orel. Včasih zajadra čisto nizko nad tlemi. Tujci smo v njegovi deželi, njegove budne oči spremljajo naše početje. Tudi kavke pogosto krožijo nad nami.

S planote vodi pot strmo navzgor do raze, ki je pravzaprav rob ledenika, po njem še malo navzgor in nato čez ledenik, ki je ves prekrit s skalovjem in kamenjem. Na koncu ledenika je še majhen vzpon in pridemo na »Plato«. Tukaj imamo šotor, kjer puščamo opremo — čevlje, dereze, cepine, vrvi... Nato je potrebno prečiti še en ledenik do tabora 1 v višini 5100 metrov. Ta ledenik je precej razbit, spreminja se in z roba nad njim se občasno podirajo seraki. Čez nevarni del poti, ki ga je na srečo samo kakšnih 50 metrov, običajno tečemo. 15 kil na hrbtu in 5000 metrov visoko, za bruhat!

Nad enko se prične skalna stena. 27. septembra sem s Špelo in Silvom preplezal prve štiri raztežaje, naslednji dan smo prišli do »Orlovega kljuna« — ocena v tem delu je VI, IV — V. Beno in Miran sta nadaljevala smer, Mičo in Samo pa sta za njima urejevala sidrišča in napenjala fiksne vrvi. Zaustavil jih je nevaren in krušljiv del, pa smo se nato odločili, da od »Orlovega kljuna« nadaljujemo drugje. Tri dni zaporedoma sva s Silvom žamarila navzgor in nadaljevala plezanje. Delo sva imela razdeljeno: jaz sem plezal naprej, on je skrbel za fiksne vrvi in opremo. Ta del naju je kar izčrpal, težave so dosegle VI+, večina pa vse nad V. Pa še »živi kamnolom« je bil ponekod. Vsak večer sva se spustila nazaj do enke. Miro, Sep in Sloki so medtem spravljali navzgor opremo, da bomo lahko takoj nadaljevali s ple-

Prehod čez reko: navzgor smo jo preskakovali od kamna do kamna, navzdol smo se zapejali po vrvi.

Foto: Boris Strmšek

zanjem in postavljanjem višinskih taborov. Špela je skrbela za naju. Ko sva prišla navzdol, naju je čakala juha, čaj... Tudi v steno so odnesli nekaj opreme. Že jutri gre naslednja ekipa višje.

Midva imava sedaj pred očmi le še bazo. Odloživa odvečno opremo in se spustiva po vrveh navzdol.

13. OKTOBER 1994

Za jedilnico si postavim stativ in fotografiram barve ugašajočega dneva. Pridruži se mi Peter. Očarana sva nad prelepim prizorom. Nebo zažari in ugasne, pa ponovno zažari. To se ponovi nakajkrat. Mraz nas vse prežene v šotor, ki ga uporabljamo za jedilnico.

Naslednji dan greva s Silvom proti vrhu. Po načrtu bova potrebovala gor in dol šest dni. Le kdaj bodo minili ti dnevi! Sedaj sta na trojki, 6600 metrov visoko, Beno in Mičo. Jutri gresta proti vrhu. Vsi srčno upamo, da jima bo uspelo. Čas nas že priganja.

Beno, Mičo in Samo so 6. oktobra postavili tabor 2 575 metrov visoko in sestopili. Prejšno noč so preživeli v skalni luknji. V bazi smo imeli takrat obisk. Televizijska ekipa iz Maribora je prišla na obisk - **Zoran Bilodžerič**, njegov sin Jan in **Franci Perc**, ki nas je prejšnje popoldne presenetil, ko je nenadoma odprl šotor in pogledal noter.

Peter in Miran sta nadaljevala našo smer navzgor. Iz dvojke sta krenila proti levi, v sredino jugozahodne stene. Prespala sta v višini 6250 metrov, naslednji dan (9. oktobra) pa sta prestavila šotor višje. Najprej sta plezala po ozki grapi, nato sta prečila levo čez skale in po snežnem razu dosegla skale v višini 6600 metrov. Tam sta postavila šotor. Pod trojko je verjetno zadnji tehnično zahtevnejši del v smeri. Takrat smo prišli v dvojko Silvo, Špela, Vlado in jaz, naslednji dan naj bi nadaljevali pot proti trojki.

Nato se je vse malo obrnilo. Miran je imel težave zaradi višine, rahlo je pomrznil v noge in s Petrom sta sestopila. Odšli smo jima naproti. Nato nas je šest preživelo noč v štirih spalkah v dvojki.

Naslednji dan smo vsi skupaj odšli proti bazi. Srečali smo se z naslednjo ekipo - Beno, Mičo, Samo, ki je naslednji dan prav tako sestopil. Poškodoval si je prst in slabo se je počutil. In sedaj sta Beno in Mičo v trojki. Visoko nad pticami.

15. OKTOBER 1994

Pozno je že, pa kljub temu še sedimo v jedilnici. Kar bojimo se oditi v samoto šotorov in spalnih vreč. Bolečina bo spet prišla v vsa sila, bolečina ob izgubi prijatelja. Sirdar Dan, kuhar **Phurba**, pomočnik **Lagan** in zvezni oficir **Shyam** so prav tako pretreseni. Vsi skupaj smo se trudili, da bi nam uspelo. Kar ne moremo verjeti, da je Beno ostal na gori. Pa tako dobro je vse kazalo! Le dan, le en sam nesrečen dan slabega vremena smo imeli. Zdi se mi, da sem vse to sanjal, toda to je kruta resnica. Mičo leži s povezanimi rokami v zdravniškem šotoru. Sam je prišel dol. Njegove roke so pomrznjene. Imel je srečo, da je v enem dnevu sestopil iz trojke do baze. Zjutraj sem ga videl skozi teleobjektiv, ko je sestopal po strmem delu grape pod trojko. Takrat še nisem vedel, kdo je.

S Silvom sva mu odšla naproti. Na razu smo se srečali. Bil je Mičo. In takrat smo vedeli, da Benota ni več. Prejšnji dan zjutraj je sam krenil proti vrhu. Mičo je ostal v trojki, slabo se je počutil. Tudi vreme je bilo slabo, prvič, odkar smo v bazi. Zjutraj se nismo slišali, nato je že plezal, ko smo dobili zvezo. Ob enajstih je poklical v bazo in povedal, da sestopa. Prišel je do 7000 metrov, dalje ni šlo. Vreme in razmere so bile preslabe, odločil se je za sestop.

S Silvom sva odšla iz baze proti enki. Ob treh popoldne sva poslušala pogovor med bazo in Benom. Imel je težave, malo je zašel, zato je moral nazaj navzgor. Trdo je in ledni klini ne gredo v led. Veter piha, sneži, megla je in mraz. Oglašil se bo spet, ko pride do šotoru.

Toda zaman smo čakali. Ni se oglašil. Zvečer se je zjasnilo.

Za nami je ostal samo tale napis na skali

19. OKTOBER 1994

Sedim pri kamniti piramidi, zastavice plapolajo v vetru, ki odnaša njihove molitve. Kam? Komu? Na goro, bogovom? Niso nam bili naklonjeni, kaznovali so nas za predrznost. A nisem jezen nanje. Vdrli smo v njihov svet, sedaj so se nas otresli. Gora se še vedno dviga na koncu doline, še dolgo bo tam. Nekoč pridemo spet, mogoče samo zato, da jo vidimo. Sedaj je naša. Naš prijatelj je del gore, del njenih ledenikov. Nekoč bo

postal del reke, ki potuje proti daljnim morjem. In morda se nekoč vrne z dežnimi kapljami na zemljo ter zaživi kot cvet ob poti ali kot ptica na nebu. Kdo ve!?

Bazni prostor je prazen, le kamnita miza in klopi so na sredi. Mogoče bodo koristile prihodnjim odpravam. Nosači so že odšli. Tudi prijatelji, le Silvo in Špela sta še tukaj. Zazremo se v napis na skali: Slovenian Annapurna III Expedition '94, **Beno Dolinšek** 1969—1994.

Vzamemo nahrbtnike in se odpravimo za ostalimi proti nižinam, riževim poljem, proti domu.

STATISTIKA ODPRAVE

Mariborska himalajska odprava Annapurna III '94 je plezala novo smer v jugozahodni steni Anapurne III — 7555 m. Najvišja dosežena točka je bila 7000 metrov, ki jo je dosegel **Beno Dolinšek** 14. oktobra. Med sestopom se je smrtno ponesrečil, zato je odprava prekinila nadaljne vzpone. Težave v steni do tja so bile VI+, VI, A1/V — VI v skali in 70°/40 — 60° v snegu in ledu.

Člani odprave:

Boris Strmšek — vodja odprave; **Samo Žnidaršič** — namestnik; **Bojan Šparaš** — zdravnik; člani: **Silvo Babič**, **Beno Dolinšek**, **Peter Ferk**, **Vlado Fras**, **Josef Gärtner-Sep**, **Špela Hleb**, **Miroslav Kokol-Sloki**, **Mitja Plohl-Mičo**, **Miro Potisk**, **Miran Zemljič**.

GORNIŠKA KNJIŽEVNOST V SLOVENIJI — 3

ZA KNJIŽNICO HIMALAJSKIH KNJIG

DR. TONE STROJIN

Če bi hoteli začeti naštevati kronološko po avtorjih, bi morali začeti s **Pavlom Kunaverjem**, ki pa je svoje plezalne in druge spomine opisal razmeroma pozno. Napisal je Brezna in vrhovi (Založba Obzorja, 1974) in Moje steze (Založba Obzorja, 1979), ki je v bistvu razširjena izdaja prve knjige. Za obe je spremno besedilo napisal **Marijan Krišelj**. Zanimivi sta obe zato, ker nakazujeta, iz kako ozkih malomeščanskih razmer se je izvil slovenski alpinizem, kakšno jedro je predstavljala družba Dren in kakšna je bila življenjska zgodba nestorjev slovenskih izletnikov, jamarjev in zvezdoslovcev.

KLASIKI IN POSTKLASIKI

Temeljno delo za alpinistiko so kajpak izbrani plezalni spisi **dr. Klementa Juga** z uvodno besedo **Vladimirja Bartola**, izdani v založbi Planinska Matica iz Ljubljane. Čeprav so pisani plezalno tehnično, predstavljajo našo alpinistično klasiko, ki je pomembna zaradi osebnih Jugovih etičnih nazorov. Branje Jugovih plezalnih spisov pomeni še danes vračanje v alpinistični klasicizem in je zaradi Jugovih plezalnih pogledov na alpinizem in alpinistiko za vsakogar resnobno, poglobljeno branje. Za alpinističnega začetnika pomenijo Jugovi plezalni zapiski

uvajanje v alpinistično čutenje, kar za bodoči razvoj alpinista ni malo, saj ga brez romantike uvajajo v odgovornost do sebe in plezalca v navezi, v resnobnost plezalnega početja in etičnost vseh dejanj v steni.

Povojno obdobje z ekspanzijo alpinistike je razmeroma pozno dočakalo svojo prvo povojno izključno alpinistično knjigo spominov. Bilo je delo **dr. Mihe Potočnika** Srečanja z goro (Cankarjeva založba, 1968). Urednik in pisec spremne besede **prof. Tine Orel** je predvsem iz predvojnih letnikov Planinskega vestnika izbral spise članov »zlate naveze«,¹ ki jim je nato avtor dodal sveže napisana poglavja. Še širše in na pripovedno lahkoten način je obdelana pot dr. Mihe Potočnika v radijskih Odmevih z gora na II. pogramu in predstavljena v knjigi Zlata naveza (Založba Obzorja, Maribor 1985, uredil in spremno besedilo napisal Marijan Krišelj). Čeprav je bolj memoarska literatura, jo vseeno zaradi vsebine lahko štejemo med alpinistično.

Višek povojne alpinistične literature predstavlja Sfinga, delo **Anteja Mahkote** (založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1975), v svojih najboljših letih enega od najbolj obetavnih alpinistov tudi na svetu, pa tudi samo delo, Sfinga, predstavlja ne le po turah, temveč tudi po izraznosti in pripovednosti vrhunsko alpinistično delo.

¹ Ker so vsi trije, Joža Čop, dr. Stanko Tominšek in dr. Miha Potočnik, prejeli zlato častne znake PZS

Enako kot za alpinistično delo jo lahko smatramo tudi za velik književni dosežek. Druga izdaja je prvo samo dopolnila z nekaterimi avtorjevimi zapisi o podvigih po svetu. Sicer pa je Sfinga posvečena sveti gori, ki je kar naš Triglav, in poti na to goro — po trnju do zvezd. Ali je bil s Sfingo, kot se imenuje najtežji del triglavske stene, Triglav v celoti preplezan? Ali nam Stena po tem ne more povedati nič več alpinističnega?

Naslednjo knjigo je posthumno uredila in napisala o človeku, odkrivalcu domačih sten in Himalaje, o svojem možu **Alešu Kunaverju** v istoimenskem delu (Založba Obzorja, Maribor, 1988) **Dušica Kunaver**. Primerno je v življenjsko, alpinistično in posebej himalajsko zgodbo vključila najbližje Aleševe soplezalce in himalajce, ki jim je bil Aleš zvest vodnik, vodja in prijatelj. Razgibano gradivo je ponekod povezala z dramatično napetostjo, kot to lahko vidi in občuti samo ena, mati in ženska. To je knjiga, ki jo je o svojem možu-velealpinistu napisala žena in je nedvomno edinstven primer v svetovni gorniški literaturi.

Z občutkom za mero in za alpinistične mejnike je ista avtorica, Dušica Kunaver, nastopila z naslednjim bogato dokumentiranim delom *Od Triglava do treh vrhov sveta* (Založba Didakta, Radovljica, 1994). Predstavila je celoten razvoj slovenske alpinistike in himalajstike v vršnih poudarkih, vse z izrednimi slikovnimi prilagami. Pri tem je njen mož Aleš Kunaver imel eno od ključnih vlog. Zakaj ni to delo izšlo v počastitev stoletnice SPD?

Med alpinistično literaturo iz domačih sten moramo opozoriti še na **Toneta Škarjo** in na Škarjeve Stene mojega življenja (Založba Obzorja, Maribor, 1975). Predstavlja Škarjevo zgodnje delo kot uvod k poznejšim številnim himalajskim knjigam, za vsako odpravo in goro posebej. Poleg **Viktorja Grošlja** je Tone Škarja najbolj plodovit slovenski himalajski pisec. Ob tem velja omeniti Toneta Škarjo kot izvrstnega pisca posameznih člankov in polemik ter razpoznavalcev alpinizma. Da gre tudi sicer za odličnega organizatorja, fotografa, vodjo odprav in načrtovalca odprav, se razume.

Razmeroma pozno je za Obzorja Maribor leta 1990 napisala svoje plezalne zapise pod naslovom *Poti v brezpotje* **Stazika Črnič**. Omejujejo se na povojno, res še predhimalajsko obdobje, so pa dokument časa.

ODPRAVARSKA LITERATURA

Lahko bi rekli: najbolj obilen opus, ki še danes ni presahnil, predstavlja slovenska izvirna himalajska literatura. Izhajanje se je začelo s knjigo pod simboličnim naslovom *Himalaja in človek* izpod peresa **Igorja Levstka** in **Janka Blažaja**, dveh vsestranskih alpinistov iz prve povojne alpinistične generacije, ki sta pregled doseženega v Himalaji napisala na podlagi dostopnih virov iz svetovne himalajske literature za Planinsko založbo pri PZS v letu 1957.

Sledilo je naše prvo izvirno himalajsko delo *Noči in viharji* (založba Mladinska knjiga, 1962). Bilo je več kot dnevniški zapis treh udeležencev I. JAH, znane kot trisulska odprava, **Marjana Keršiča-Belača**, **Cirila Debeljaka-Cica** in **Anteja Mahkote**.

Ogledniški pohod **Zorana Jerina** v Himalajo za izbiro višjih ciljev je bil razlog za nastanek knjige pod naslovom *Vzhodno od Kathmanduja* v založbi Mladinske knjige, Ljubljana 1965, v zbirki Globus.

Kot je vsaka nova slovenska himalajska odprava dosegla slovenski višinski rekord, tako je po kakovosti odstopala vsaka nova slovenska himalajska knjiga. Opazen je bil že napredek po opremi in dokumentaciji knjige, ki je izšla takoj po odpravi na Kangbačen v založbi Mladinske knjige, Ljubljana 1976. Nekaj novega je pomenilo, da tudi knjige nastajajo moštveno, saj so pri knjigi več ali manj sodelovali vsi odpravarji, ki so o tem podvigu pisali na dnevniški način. To pomeni, da so bile skoraj na raziskovalni način opisane podrobnosti.

Če gledamo nazaj na slovenske himalajske odprave, so prav knjige o njih ostale prava dediščina, če odmislimo diapozitive in filme, ki so več ali manj v zasebni lasti udeležencev. Zato imajo prav vse himalajske knjige tudi dokumentaren pomen. Poleg tega so vse večje odprave z vedno višjimi cilji in težavnostmi predstavljale mejnike razvoja slovenskega himalajizma.

Prvi resnično svetovno odmeven uspeh v Himalaji je pomenila slovenska odprava na Makalu leta 1972, katere člani so plezali čez njegovo južno steno. Atletski uspeh odprave je zahteval ustrezen knjižni odraz in dobili smo ga s skupinsko napisano knjigo *Makalu*, spet v založbi Mladinske knjige, Ljubljana, 1974, ki je skrbno predstavila tehnično, dokumentacijsko in moštveno napisano delo. Ta in prejšnje knjige ter vzporedno prirejena predavanja o odpravi so povzročila, da je občinstvo drlo v dvorane. Vsaka naslednja himalajska knjiga je zato pomenila uspešnico že vnaprej.

Čeprav je **Tone Škarja** v slovensko knjižno dediščino prispeval nadpovprečno tako po številu del kot po kakovosti in je tudi kot pisec doživel več svojih viškov, pa vendar njegovo delo Everest v založbi Mladinske knjige, Ljubljana 1981, predstavlja Škarjevo življenjsko delo, kot je uspeh te odprave življenjsko delo vseh slovenskih alpinistov na gori sveta tako te kot prejšnjih generacij. Naj bo kakorkoli, prva gora sveta bo ostala medijsko odzivna, ko jo bo pohodil tudi tisoči prebivalec tega planeta. Budila bo dramatične občutke vselej, čeprav se čas prvega vzpona leta 1953 vse bolj odmika. Dnevniški zapis kot oblika pisanja je ostal standard, ki pa toliko ne moti, ker ga razbijajo dokumentarne slike in risbe akademskega slikarja **Franceta Novinca**, zemljevidi in tehnične skice.

Če smo Slovenci sploh kdaj imeli klasično potopisno raziskovalno literaturo, kot jo ima, na primer, angleški narod, potem smo s himalajsko literaturo na čelu s knjigo o Everestu dobili tudi to. In če je slovensko gornštvo in stoletno pot slovenske planinske organizacije skozi zgodovino potrebno popisati in dokumentirati, kot je treba, lahko rečemo, da je to že storjeno samo v slovenski himalajski literaturi in samo za to področje.

VRHUNCI HIMALAJSKE LITERATURE

Za Everestom kot da so se izsušila gorniška peresa, kot da v domačih stenah in poteh ni več cilja, ne izziva. Vse pišoče se je usmerilo v daljna gorstva, o domačih gorah že dolgo ni izšla nobena knjiga.

Spet je Jalung Kang z istoimensko knjigo Toneta Škarje v založbi Borec, Ljubljana 1987, prekinil drež in zbudil upe, da le ni vse končano, da so še plezalni problemi, da imajo tuje gore še marsikaj povedati. V tem času se je v domačem gorništvu pojavilo nekaj novega, kar naredi domače gore za alpiniste privlačnejše. V modi so ekstremni spusti s smučmi z vrhov, zmarjarstvo, padalstvo itd. Tudi v Himalaji se pojavljajo žepne odprave, plezanje v alpskem slogu in celo soliranje. Pojavila se je celo »numizmatika« ali tranverzalistvo osemtisočakov oziroma najvišjih vrhov vseh celin. Seveda je vse to našlo odsev v literaturi. Dejstvo je, da so bile oknjižene številne Grošljeve udeležbe na odpravah. **Viki Grošelj** je za Obzorja, Maribor, napisal zapis svojih potovanj po vseh celinah sveta in za Prešernovo družbo leta 1991 še delo Štiri-krat osem tisoč kot začetek svojega naskoka na vse osemtisočake sveta. V zadnjem času je napisal še Bela obzorja za DZS (leta 1992), še prej pa knjigo Do prvih zvezd (Obzorja, Maribor, 1987). V prostranstvu črnega granita in Prehodil bi svet za en sam nasmeš (DZS, 1989).

Zbiranju osemtisočmetrskih vrhov je sledil **Iztok Tomazin** na način skoraj športnega osvajanja himalajskih orjakov: do vrha na plezalni način, navzdol ekstremno s smučmi ali s padalom oziroma zmajem. Kot da bi bile celó himalajske gore za konec tedna! Toda to je način, ki ga je prinesel razvoj; samo kam nas bo ta naglica še pripeljala?

Po številu knjig Izток Tomazin sledi Vikiju Grošlju, saj je napisal Korak do sanj, 1989, Turkizno boginjo — Čo Oju leta 1992 za Prešernovo družbo, Nebo nad Afriko za Didakto iz Radovljice, leta 1993, in Pustolovščino v Tibetu za Cankarjevo založbo leta 1994.

Desetletje prej se je kot meteor v vsakem pogledu pojavil **Nejc Zaplotnik**. Plezalnim uspehom najvišjega dometa je sledil še književni. Njegova Pot, ki je izšla pri Cankarjevi založbi kot žepna izdaja leta 1981, je postala prava uspešnica, ki se je ponavljala v več ponatisih. Izražala je Nejčevo ubožstvo in bogastvo v himalajskih razsežnostih, kjer je naposled ostal tudi sam. Nejčevo Pot bere z užitkom tudi kdor ni alpinist, saj odstopa po kakovosti in živahnosti pripovedovanja s preroško slutnjo na koncu, da pripada Himalaji.

Z Nejčevo pripovedjo pa domače himalajske literature ni konec. Srečnejši kot Nejc so si izpisali ne le knjižne, temveč resnično življenjske zgodbe. Eno izmed takih je prispeval **Marjan Manfreda** s svojo knjigo Ledeno sonce (založba Prešernova družba, Ljubljana).

Tako kot Marjan Manfreda si je vstopnico za Himalajo že na evropskih tleh in v severnih stenah Centralnih in Švicarskih Alp priboril **Ivč Kotnik**, slovenski junak iz Eigerja, ki je enega od zadnjih problemov Alp preplezal s splezalci na svoj način, se pravi v rekordnem času. Njegovo delo Dotik neba (založba Obzorja, Maribor, 1994) odraža stopničasto pot alpinista od trnja do zvezd pod himalajskim nebom.

Himalaja pa ostaja z vsemi naštetimi slovenskimi knjigami še odprta knjiga, v kateri bo prostora tudi za tiste,

ki pridejo. Na Himalaji se poskuša tudi nemogoče. Če je nekoč veljalo razmerje Himalaja in človek (glej knjigo Levstek-Blažej, Planinska založba, Ljubljana, 1957), velja danes obrnjen — Človek in Himalaja. Prišel je plezalni fenomen **Tomo Česen**, ki ni s knjigo Sam pri Didakti iz Radovljice leta 1990, pač pa s samostojnim vzponom zastavil uganko pred svetom. Ali in zakaj so se spraševali celo njegovi kolegi. Grozilo je najslabše možno, toda ostala je gorniška beseda v Cankarjevem domu — bil sem na vrhu. Česnov boj z Lotsejem je v živo spremljal in opisal **Tomaž Ravnihar** v delu Kate-drala Lhotse (Cankarjeva založba, 1993).

NOVINARSKA KNJIŽEVNA DELA

Po tako ekstremni plezariji, na robu titanskih možnosti, sam z osemtisočakom, se pojavlja vprašanje: kako naprej? Enako velja za Himalajo kot za druga gorstva in seveda za domače stene. Ali naj gre poslej za plezanje navznoter, poglobljeno v sebi, kjer vrhovi ne bodo prvi cilj, temveč le okvir doživljanja v gorah?

Ne moremo še mimo dveh oblik opisovanja Himalaje in dosežkov naših mož, to je novinarskega poročanja in almanahovskega pregleda odpravarstva.

V prvem pogledu moramo opozoriti na **Zorana Jerina**, ki je poleg že omenjene knjige Vzhodno od Kathmanduja (MK, Ljubljana, 1965) napisal še obsežno delo Himalaja, rad te imam (MK, Ljubljana, 1978). Za razliko od drugih moštveno napisanih himalajskih knjig je to samostojno delo bistrega opazovalca, ki z novinarskim peresom spremlja in zapisuje vse, kar bi sicer ušlo očesu in spominu. To je delo, ki presega zgolj potopisno raven in vnaša v himalajsko literaturo svojevrsten čar.

Za žepne knjige velja, da pridejo v njihov izbor samo uveljavljene vsebine. Takratni uspeh (jugo)slovenske odprave na Everest je bil kot nalašč za žepno knjigo Kruta gora (Cankarjeva založba, 1979) **Marjana Raztresena**, ki je kot novinar več kot tri mesece v živo spremljal zmagovito odpravo.

V podobni vlogi je **Braco Zavrnik** spremljal odpravo na Yalung Kang in za založbo Obzorja, Maribor, leta 1987 napisal prijetno delo Pet zakladnic velikega snega.

Čeprav nista celovit in podroben pregled, kar bi almanah vsaj dokumentarno statistično in slikovno moral biti, pa naš oris himalajske literature ne bi bil popoln, če ne bi omenili dveh almanahov, in sicer Na vrhovih sveta (izdala MK, Ljubljana leta 1979), ki zajema obdobje jugoslovanskih odprav od Trisula do Everesta, in pod enakim naslovom pri isti založbi še leta 1992, ki je bil posvečen stoletnici slovenske planinske organizacije.

Opozoriti pa je treba, da so poleg uradnih in nekdanjih jugoslovanskih odprav v Himalaji delovale še mnoge slovenske odprave na regionalni, društveni ali klubski ravni, nekatere kar kot alpinistična naveza v alpskem slogu, ki pa niso bile ovekovene s knjigo, čeprav zaslužijo biti omenjene v almanahu.

Nekako v senci Himalaje so ostale odprave (knjige so delile njihovo usodo) v druga tuja gorstva na vseh celinah sveta. Morda zato, ker večjih odprav nikamor

drugam kot na Himalajo ni bilo. V zadnjem desetletju izstopajo plezalni dosežki v skupini Cerro Torre in Fitz Roya, o katerih piše v svoji knjigi Smisel in spoznanje — Patagonija (izšla v Založbi Obzorja, Maribor, 1988) avtor **Matevž Lenarčič**. Izmed področij, kamor redko seže slovenska noga, na Grenland, je še nedotaknjene predele opisal **Janez Bizjak** v Gorah pod polnočnim soncem (izdala Založba Obzorja, Maribor, leta 1982).

Čisto svoje področje, vendar povezano z gorami, predvsem pa z nesrečnimi dogodki v gorah, ki do temeljev

pretresejo človeško dušo, je literatura o nesrečah v gorah, o gorskih reševalcih in reševanjih ter tragičnih usodah ljudi. Pravzaprav se je le **Ciril Praček** s knjigo Med gorskimi reševalci (izdala Planinska založba pri PZS leta 1962) lotil opisovanja s tega področja. Medtem ko gre pri Cirilu Pračku za pripovedi o resničnih dogodkih nesreč predvsem v Julijcih, se je **Janez Gregorin** v znani knjigi Blagoslov gora (izdala SPD) lotil novelističnega zapisovanja podob iz življenja gorskih reševalcev.

(Nadaljevanje prihodnjic)

IZPRAŠAN VODNIK JE ZA SVOJE DELO VSESTRANSKO ODGOVOREN

GORSKO VODNIŠTVO NA SLOVENSKEM

MARINKA KOŽELJ-STEPIC

Vodništvo v gore je razmeroma mlad poklic, saj je minilo komaj dobrih 200 let od prvega vzpona na Mont Blanc, pa tudi planinske organizacije niso kaj dosti starejše. Z redno hojo v gore (zlasti premožnih in planinsko manj večjih ljudi) se je začelo razvijati vodništvo. Daleč najbolje je organizirano v Alpah, zlasti v Franciji, Švici in Avstriji. Tudi pri nas sega vodništvo še v prejšnje stoletje. Kdo še ni slišal za **Kugyjeve** vodnike iz Trente, za **Tožbarja**, **Špika**, **Kravanjo**?

V začetku je bil vodnik vsakdo, ki ga je turist najel. Večkrat se je pripetilo, da vodnik sploh ni poznal predele, kamor naj bi vodil in je šel v gore zgolj v veliki želji po zaslužku, potem pa je skušal turista kako odvrniti od namere, ker se je zbal odgovornosti.

Gorski vodnik je lahko postal le tisti, ki je izkazal posebno znanje in sposobnost, pridobiti je moral posebno pooblastilo, voditi vodniško knjigo in se ravnati po vodniškem redu. Tudi večjega plačila ni smel zahtevati, kot je bilo določeno v tarifnem pravilniku za določeno turo. V vodniški knjižnici je bilo točno zapisano, na katere ture sme vodnik voditi.

Prvi slovenski tečaj za gorske vodnike, ki se ga je udeležilo trideset pripravnikov, je bil leta 1906 v Ljubljani.

Vendar je prišlo obdobje, ki ni bilo naklonjeno vodniškemu delu, saj je veljalo le tisto, kar si dosegel v gorah sam. Množico, ki je takrat hodila v gore, je poleg tega sestavljala pretežno srednji sloj, ki je bil tudi preveč, da bi zmožni še stroške za vodnika.

Po drugi svetovni vojni se je gorsko vodništvo začelo razvijati na popolnoma novih temeljih, znotraj planinskih društev, in sicer na amaterski podlagi. Izjema so bili le gorski vodniki. V letu 1957 se je pričela vzgoja mladinskih planinskih vodnikov, od leta 1976 pa obstaja tudi vzgoja planinskih vodnikov.

12 KATEGORIJ VODNIKOV PZS

Upravni odbor PZS je leta 1991 sprejel »Pravila o enotni kategorizaciji vodnikov PZS«. Sprejeta so bila z namenom, da se izenačijo pravice vodenja ne glede na to, kje se je vodnik izobraževal: bodisi v okviru Mladin-

ske komisije kot mladinski planinski vodnik ali v okviru Odbora za planinske vodnike kot planinski vodnik. S sprejetjem pravil naj bi povečali varnost vodenih ter izboljšali kakovost vodništva in ne nazadnje vzpostavili red na vodniškem področju. S temi pravili smo dobili dokaj dobro sliko o vodnikih v Sloveniji.

Kategorij je kar 12; ločijo kopne, snežne in ledeniške razmere ter turno smučanje. Kategorije so naslednje: A — lahke kopne ture; B — zahtevne kopne ture; C — zelo zahtevne kopne ture; Č — kopni plezalni vzponi; D — lahke snežne ture; E — zahtevne snežne ture; F — zimski plezalni vzponi; G — lahki turni smuki; H — zahtevni turni smuki; I — lahke ledeniške ture; J — ledeniški plezalni vzponi; K — ledeniški turni smuki.

V pravilih je dokaj podroben opis težavnosti posamezne kategorije.

V kategorijo A spadajo lahke označene in lahke neoznačene poti. To so poti, pri katerih ni potrebna uporaba rok, kadar pa pot preči strmo pobočje, je dovolj široka, da omogoča varno hojo tudi manj izkušenim. Od njih zahteva le pazljivost in telesno pripravljenost. Take poti so, na primer, Haloška pot, Kamniška Bistrica—Kamniško sedlo ali pa različne kolovozne povezave med Fužinarskimi planinami.

V kategorijo B spada vse, kar je v kategoriji A, poleg tega pa še zahtevne označene poti, zelo zahtevne označene poti in zahtevne neoznačene poti ter lahko brezpotje. — Zahtevne poti so poti, pri katerih si zaradi varnosti pomagamo z rokami. Morebitne varovalne naprave so namenjene planincevi varnosti in niso nujne za premagovanje težjih mest. Primeri takih poti so pot čez Komarčo, od doma na Kališču na Storžič itd. — Zelo zahtevne poti so poti, pri katerih je uporaba rok nujna. Varovalne naprave omogočajo napredovanje preko težjih mest, sicer bi bilo potrebno varovanje z vrvo. Te poti so primerne za izurjene in dobro pripravljene in niso za vrtoglave. Primeri takih poti so skozi okno na Prisank, Tominškova pot iz Vrat na Kredarico, Hanzova na Mojstrovko, Turski žleb itd. — Kot lahko brezpotje se smatra bolj ali manj prehodni neobdelan svet. Po lahkem brezpotju lahko hodimo praktično v vsaki smeri, pri hoji ni potrebna uporaba rok, so pa potrebna posebna orientacijska znanja.

V kategorijo C spada vse, kar je v kategorijah A in B, ter še zelo zahtevne neoznačene poti in zahtevna brezpotja, načelno v kopnem, pričakovana pa so tudi snežišča; posamezne odstavke v skali je za prehod udeležencev potrebno varovati. Zelo zahtevno brezpotje je težko prehodni gorski svet, ki močno omejuje gibanje, tu sta skrotje in ruševje. Smer napredovanja je potrebno dobro izbrati, večinoma se po njem hodi, ponekod pa je treba kakšen skok preplezati; občasno je potrebno varovanje z vrvi. Kot primeri takih smeri so Mišeljki graben, prečenje Voglov nad planino v Lazu ali s planine Dolga njiva na Veliki Zvoh.

KATEGORIJE SREDNJEGA RAZREDA

V kategorijo Č spadajo poleg vseh kopnih poti in brezpotij še plezalne smeri v kopni skali od I. stopnje, kjer je stena dokaj položna in močno razčlenjena, oprimkov in stopov je veliko in so dobro opazni in sorazmerno veliki, II. stopnje, ki je podobna I. stopnji, le da je strmina večja, izpostavljenost pa sili k pazljivejšemu napredovanju, III. stopnje, kjer se že zahteva znanje plezanja, predvsem pa je značilna večja izpostavljenost in krhljivost, do IV. stopnje, kjer smer večinoma poteka po odprti steni, izpostavljenost je izrazita in je potrebno uporabljati tudi vmesne varovalne kline. Potrebna je uporaba varovanja ter dobro poznavanje alpinističnih veščin v kopni skali.

V kategorijo D spadajo lahke snežne ture, torej lahke označene in neoznačene poti, zimsko markirane poti ter organizirani in varovani zimski pohodi. To so poti, ki so večinoma do gozdne meje in tiste nad njo, ki imajo zimske markacije. Teh poti običajno ne ogrožajo snežni plazovi. Primeri takih poti so na Blegoš, Porezen, od Savice na Komno ali iz Stare Fužine do Ovcarije.

V kategorijo E spadajo zahtevne snežne ture, ko je potrebno poleg hoje z derezami in cepinom pogosto uporabljati vrv za zavarovanje poti ali odsekov v zimskem brezpotju ter posebna orientacijska znanja. Ob obilici snega postanejo lahke snežne poti pogosto zahtevne. Pot večkrat vodi po pobočjih, ki jih ogrožajo plazovi. Primeri takih poti so Mojstrovka skozi Vratca z Vršiča, Jezersko-Češka koča, Rinke-Okrešelj, prečenje Veliki Zvoh-vrh Korena, čez Šraj peske, greben Konja itd. Primeri brezpotij pa so z Lepe Komne na Kal, vzpon na Tošč, s Korošice po severovzhodnem pobočju na Lučki Dedec itd.

V kategorijo F spadajo zimski plezalni vzponi, ko je potrebno poleg uporabe derez in cepina ter zavarovanja poti celotno obvladovanje zimske alpinistične tehnike, varovanja, reševanje padlega soplezalca itd. Primeri smeri so isti kot za kopne razmere, le da so smeri zasnežene in poledenele.

V kategorijo G spadajo lahki turni smuki, torej je potrebno poleg obvladovanja hoje pozimi z derezami in cepinom tudi obvladanje smučanja in tehnike hoje s smučmi ter posebna orientacijska znanja. Lahki turni smuki so običajno opisani, morebiti označeni na karti, smer vzpona in spusta sta dobro znani, brez večjih strmin in brez bistveno nevarnih plazovitih pobočij. Primeri lahkih turnih smukov so Lepa Komna-Kal, Komna-Dolina sedmerih jezer itd.

VODNIKI VISOKIH KATEGORIJ

V kategorijo H spadajo zahtevni turni smuki, ko je potrebno poleg hoje z derezami in cepinom odlično obvladovanje smučanja in tehnike hoje s smučmi, obvladanje

Razgledi slovenskih vrhov

V letu 1993 smo planinci, pa tudi mnogi drugi Slovenci, praznovali 100-letnico ustanovitve Slovenskega planinskega društva. Poleg slovesne osrednje proslave v Ljubljani ter množice drugih je v ta namen v Sloveniji izšlo več publikacij, posvečenih temu dogodku. Proslave, ki jih imamo Slovenci še posebej radi, pa smo nadaljevali tudi v minulem letu in še letos. Tako je letos privatna založba Kres iz Ljubljane posvetila 100-letnici PV izdajo devetega poglavja, ki ga je napisal za svojo prvo knjigo Iz življenja gornika **dr. Julius Kugy**, veliki planinec in izreden človek ter planinski pisatelj.

Slovenska televizija je poleg redne tedenske oddaje Gore in ljudje, ki jo pripravlja **Marjeta Keršič-Svetel**, uvrstila v letošnji program novo serijo dokumentarnih filmov Razgledi slovenskih vrhov in tudi to posvetila 100-letnici Slovenskega planinskega društva. Predvajanja teh filmov bodo na sporedu v tej in še v naslednjih dveh zimskih sezonah, ko bo predstavljenih 33 vrhov iz vseh slovenskih regij. Poleg teh gorskih lepotcev bomo v oddajah lahko videli tudi razglede z njih in poglede z njihovega podnožja ter okoliške naravne znamenitosti. Oddaje razkrivajo dolinske in gorske podobe narave,

opisujejo življenje pod njimi, mite in legende, ki so se pripovedovali že od davnih dni. Vključujejo etnološke in zgodovinske raziskave, potopise in ne nazadnje kulturna izročila ljudi. Govorijo tudi o neprestani in najbolj naravni duhovni povezanosti prebivalcev s njihovimi gorami.

V prvi seriji, ki jo gledamo letošnje pomlad, bo 11 oddaj, ki so nam oziroma nam bodo prikazale naslednje vrhove in njihovo okolico: Jalovec - gora kristal, Peca in njeno kraljestvo, Ostroroba lepota Ojstrica, Boč - gora romarjev in rojenic, Lepo Špičje - odsevi izgubljenega raja, Smrekovec - gora vulkan, Svetloba zadnje julijske gore - Ratitovec, Goričko - kjer raste kruh, Visoke meje - greben Košute, Slovenske gorice - rej in prerrojene, Krn - utrdb pod nebom. Oddaja o Peci, ki je bila namenjena prav odkrivanju zanimivih regij, je bila nagrajena na mednarodnem festivalu v italijanskem Trentu. V naslednjih dveh serijah bomo videli še 22 drugih prelepih slovenskih vrhov.

Televizijsko serijo Razgledi slovenskih vrhov radi pogledajo planinci in ljubitelji gora, pa tudi ljubitelji lepe slovenske narave in slovenske besede. Spremno besedilo, ki ga med predvajanjem filma posreduje gledališki igralec in ljubitelj gora **Polde Bibič**, je kot nalašč

posebnih orientacijskih znanj in obvladanje zavarovanja poti v zimskih razmerah. Zahtevni turni smuki so opisani, morebiti označeni na karti, vendar vodijo preko strmejših pobočij, vzpon je običajno možen le ob uporabi srenjačev, včasih je potrebno pri vzponu sneti smuči in hoditi z derezami in cepinom, smuča se včasih po pobočjih, kjer je nevarnost snežnih plazov, nekateri odseki pri smučanju so izpostavljeni. Nekateri primeri zahtevnih turnih smukov so Kotovo sedlo, Veliki Draški vrh, Čez Peske, Mojstrovka čez Vratca z Vršiča itd.

Kategorija I vsebuje lahke ledeniške ture, ko je treba obvladati hojo z derezami in cepinom po ledeniku, varovanje, reševanje iz ledeniških razpok ter posebna orientacijska znanja. Sem spadajo lahke, zahtevne in zelo zahtevne ledeniške ture, ko je potrebno varovanje, pot je speljana večinoma okoli razpok, včasih pa je potrebno katero preskočiti. Pogosto je uporaba cepina potrebna že za napredovanje.

V kategorijo J spadajo ledeniški plezalni vzponi, ko je potrebno obvladati hojo in plezanje v ledu, v kombiniranem svetu, varovanje, reševanje iz razpok, reševanje padlega soplezalca ter posebna orientacijska znanja. Ocene težavnosti plezalnih smeri v ledu in snegu so močno odvisne od razmer. Nagib stene sam ne dá težavnosti smeri, saj je isti nagib pri različnih razmerah bistveno različno težaven.

V kategorijo K spadajo ledeniški turni smuki, ko je poleg hoje po ledeniku potrebno odlično obvladovanje smučanja in tehnike hoje s smučmi, pa tudi obvladanje reševanja iz razpok in varovanja. Lažji turni smuki potekajo po nerazpokanih ledenikih, kot je Grossvenediger, zahtevni turni smuki potekajo po ledeniku, ki je

ponekod razpokan in se težko smuča; uporaba derez in cepina je obvezna, pri spustu pa je treba včasih skočiti preko ledeniške razpoke. Primer takega turnega smuka je z Adlersruhe na Pasterzo. Zelo zahtevni turni smuki v ledenškem svetu potekajo po ledenikih, ko pri vzponu ne moremo hoditi s smučmi s psi niti s srenjači, temveč z derezami in cepinom navezani in varovani. Spust poteka po razpokanem ledeniku, pogosto je treba v spustu skakati preko razpok. Kot primer takega turnega smuka v ledenškem svetu je spust po ledeniku Bosson v spodnjem delu.

ZNANJA ZA POSAMEZNE KATEGORIJE

Vodniške kategorije je možno pridobiti z izkušnjami, izobraževanjem in dokazovanjem znanja na izpitih ter pripravništvu, ki sledi temu. Svoje znanje kandidat pokaže na izpitu, kamor lahko pristopi tudi brez formalnega izobraževanja, to je udeležbe na tečaju, a mora obvezno izpolnjevati potrebne osnovne pogoje za posamezno kategorijo.

Izobraževanje oziroma šolanje novih vodnikov je postopno. Najprej je osnovni tečaj za A kategorijo. Ta tečaj traja več kot 80 ur. Pogoji za vpis v ta tečaj je, da je kandidat star vsaj 18 let, da je član PZS, da je zdrav, ima priporočilo društva in pozitivno mnenje izobraževalca. Poleg tega mora imeti kandidat že dovolj gornjskih izkušenj, torej mora imeti opravljenih vsaj 20 tur po zahtevnih poteh v zadnjih petih letih. Po končanem tečaju — opraviti mora nalogo iz orientacije, seminarsko nalogo, pisne teste in se voditi del izpitne ture — postane vodnik-pripravnik kategorije A. V času pripravništva mora ob mentorstvu voditi vsaj pet tur. Ko to zaključijo, postane vodnik kategorije A.

Nato lahko nadaljuje izobraževanje za kategorijo B ali kategorijo D. Tečaja za ti dve kategoriji trajata približno po 20 ur. Spet sledijo seminarska naloga, testi, tura, pripravništvo itd. Seveda je potrebno za udeležbo na tečaju za kategorijo B imeti opravljenih še 20 tur nad gozdno mejo in pet tur po brezpotju, za tečaj za kategorijo D pa 10 lažjih snežnih tur in pet zahtevnih snežnih tur.

V tem smislu gre naprej. Kandidat za vodnika mora sam ali v spremstvu obvladati eno težavnostno stopnjo več, kot jo bo kasneje vodil.

Za vodnike, ki so se izobraževali še po starih pravilih, je v pravilih predvideno prehodno obdobje, dolgo dve leti in pol, ki se je izteklo 31. avgusta 1994. V tem času naj bi vsi vodniki poslali na PZS posebno poročilo, ki je služilo za določitev ustrezne kategorije. Za pridobitev kategorije A je bila dovolj nekajletna aktivna dejavnost — to je registracija. Za kategorijo B je bilo potrebno poleg naštetega opraviti še 20 tur po brezpotju nad gozdno mejo in 20 plezalnih vzponov ter se v zadnjih petih letih udeležiti vsaj dveh izpopolnjevanj. Za pridobitev kategorije C je bilo potrebno poleg naštetega opraviti 20 tur po brezpotju nad gozdno mejo in 20 plezalnih vzponov ter se v zadnjih petih letih udeležiti vsaj dveh izpopolnjevanj. Za pridobitev kategorije D je bilo potrebno opraviti 10 lažjih in pet zahtevnih snežnih vzponov ter se v zadnjih petih letih udeležiti vsaj dveh zimskih izpopolnjevanj.

zanj napisal slovenski pesnik, pisatelj in dramatik **Igor Likar**, ki je serijo tudi režiral. Filme je s poti pod vrhovi in v veliki meri tudi iz zračnih plovil v celoti posnel na filmski trak **Janez Kališnik**. Kot preberemo iz kataloga, so obema stali ob strani člani strokovnega sosveta sodelavcev, in sicer **Vladimir Kavčič**, **Tine Mihelič** in **Bojan Pollak** ter predvsem neumorni planinski delavec **Jože Dobnik**. Ob televizijski ekipi je na različne načine pomagala še vrsta posameznikov iz planinskih društev in več gospodarskih organizacij kot sponzorji oddaje.

Pri celotni oddaji pogrešamo le nekaj več urejenosti med posameznimi oddajami ali pa pojasnila, kako in zakaj si oddaje sledijo tako. Zakaj je bila večina štajerskih vrhov v prvi seriji, vrhovi slovenskega juga pa bodo predvsem v drugi in vrhovi osrednje Slovenije v tretji? Pri branju besedila pogrešamo tudi boljšo povezanost s prikazovanimi slikami. Tako se večkrat zgodi, da poslušamo, na primer, opise visokogorskega jezera, na sliki pa je planinsko cvetje. Zdi se mi, da bi bilo vredno sinhronizaciji posvetiti nekoliko več pozornosti, film pa pred predvajanjem pokazati očesu ostre kritike.

Ciril Velkovrh

Pridobitev teh kategorij je bila realna za planinske vodnike, ki so se izobraževali pred leti in so seveda pridno vodili in tudi hodili v gore ter skrbeli za izpopolnjevanje in dopolnjevanje že prej pridobljenega znanja. Če pa je kdo tudi alpinist ali gorski reševalec, bo na posebno željo ob izpolnjevanju osnovnih pogojev — število opravljenih tur po brezpotju in število opravljenih plezalnih vzponov v kopnih in zimskih razmerah — dobil tudi višjo kategorijo.

Pravila o enotni kategorizaciji vodnikov PZS točno določajo vodnikovo delo oziroma kaj in kako sme ali mora voditi. Pomemben je zlasti peti člen, ki govori o odgovornosti. Tu je navedeno, da je vodenje, popisano v posamezni kategoriji, zgornja meja vodenja, ki je dovoljeno posameznemu vodniku. Končna odločitev za vodenje posamezne ture v okviru pridobljene kategorije je vedno v pristojnosti vsakega posameznega vodnika, kar pomeni: če se vodnik ne počuti dovolj dobro pripravljenega za vodenje določene ture, to lahko odkloni in vodi kaj lažjega. Vodnik si za turo izbere pomočnike, ki so lahko za stopnjo nižje kategorije. Pri turah kategorije A je lahko pomočnik tudi izkušen planinec. V vsakem primeru pa za delo pomočnikov v celoti odgovarja vodnik. Pri tako odgovornem delu torej ne more in ne sme noben društveni delavec vsiljevati vodniku, kam bo vodil, niti kdo mu bo pomagal.

Dva rekorda na Everestu

Na Mount Everestu, najvišji gori sveta, sta dva plezalca letošnjega maja poskrbela za dva rekorda.

Iz Katmanduja so 16. maja sporočili, da je neki šerpa, himalajski gorski vodnik, že devetih stal na vrhu najvišje gore sveta, kar je rekord. Šerpa Ang Rita je v soboto, 13. maja, s severne strani priplezal na vrh gore, kot je po brezžični zvezi povedal Ang Tsering iz Azijske trekingne družbe v Katmanduju. Ta dan je namreč Ang Rita potolkel svoj lastni rekord, ki ga je imel od leta 1993, ko je na najvišjo goro sveta splezal osmič. Letošnjo majsko soboto pa je na vrh peljal štiricilansko rusko odpravo in na vrh prišel brez uporabe dodatnega kisika.

Isto soboto je s severne, tibetanske strani priplezala na vrh Everesta Alison Hargreaves, mati dveh otrok, in sicer popolnoma brez pomoči spremstva in brez uporabe dodatnega kisika, s čimer je postala prva ženska na svetu, ki je v solo vzponu prišla na najvišjo točko našega planeta.

34-letna Hargreavesova je tisto soboto z vrha 8848 metrov visoke gore po radiu poslala v svoj bazni tabor sporočilo: "Sporočite Tomu in Kate, mojima dvema otrokoma, da sem na vrhu sveta in da ju imam nadvse rada."

Južnotirolec Reinhold Messner je bil prvi alpinist, ki je že leta 1978 po severnem grebenu priplezal na vrh Everesta brez uporabe dodatnega kisika iz jeklenk, pa tudi šerpe mu niso pripravile poti in ga niso spremljale na vrh.

Hargreavesova je bila že lani na pobočjih te gore in je priplezala 547 metrov pod vrh, prav tako sama in brez kisikove maske na obrazu, vendar je morala zaradi močnega snežnega viharja pobegniti z gore. Za sedanjega plezanje na najvišjo goro je trenirala v skalovju Ben Nevisa, najvišje britanske gore.

GORSKI VODNIKI — KATEGORIJA ZASE

V Sloveniji je opravilo izpite za gorske vodnike — ti imajo po novi kategorizaciji vse kategorije — preko 100 gornikov, a jih je za leto 1995 registriranih le 39. Tečaj za planinske vodnike je doslej opravilo 1091 tečajnikov. Mladinska komisija pa je izšolala več kot 1000 mladinskih planinskih vodnikov. V prehodnem obdobju je svoj vodniški status uredilo 581 planinskih vodnikov, ki so poslali ustrezna poročila o svoji aktivnosti, predvsem pa poročila o svojem izpopolnjevanju.

Na podlagi teh poročil je pridobilo kategorijo A 347 planinskih vodnikov, kategoriji A in B 192 planinskih vodnikov in kategorije A, B in C dva planinska vodnika. To so vodniki, ki so usposobljeni za vodenje v kopnih razmerah od tur po lažjih poteh do tur po zahtevnih in zelo zahtevnih poteh in brezpotjih.

Za vodenje v snežnih razmerah je vodnikov precej manj. Kategorijo A, B in D je pridobilo 33 planinskih vodnikov, A, B, C in D pa štirje planinski vodniki. Dva planinska vodnika sta pridobila kategorije A, B, D in G, torej sta usposobljena za vodenje v kopnih razmerah, v lažjih snežnih razmerah in za vodenje lahkih turnih smukov.

V prehodnem obdobju, ki je veljalo tudi za mladinske planinske vodnike, je svoj status uredilo 429 mladinskih vodnikov. Na podlagi poslanih poročil je pridobilo kategorijo A 238 mladinskih planinskih vodnikov ter kategoriji A in B 84. To so vodniki samo za kopne razmere. Za vodenje tudi v snežnih razmerah sta pridobila kategorijo A in D dva mladinska planinska vodnika. Za vodenje v kopnih in snežnih razmerah ter še vodenje turnih smukov je pridobilo kategorije A, D in G 38, kategorije A, B, D in G 61, kategorije A, B, C, D in G dva ter kategorije A, B, C, D, E, G in H štirje mladinski planinski vodniki.

Skupaj imamo tako v Sloveniji kar preko 1000 vodnikov. Glede na število članov, vključenih v planinsko organizacijo, bi bilo to kar lepo, saj pride na enega vodnika približno 80 planincev. Večji problem je, da je, žal, še cela vrsta planinskih društev, ki nimajo nobenega strokovno usposobljenega vodnika in tej osnovni planinski dejavnosti — izletništvu — posvečajo vse premalo pozornosti ali pa nič. Prav neodgovorno se sliči takega društvenega funkcionarja, ki zahteva kakšen skrajšan program ali pa kar podelitev vodniške značke, češ, saj je naš kandidat izkušen, saj gre skoraj vsako nedeljo do Erjavčeve koče (morda na pivo). Podelitev vodniške kategorije je zelo odgovorna naloga tako za tistega, ki ta naziv pridobi, kot za tistega, ki ta naziv podeli.

Prav je, da tudi vodni vedo, v kaj se podajajo in kako in za kaj je usposobljen njihov vodnik. Včasih se zgodi, da kateri vodnik precenjuje svoje sposobnosti in tako daje lažen vtis varnosti vodenim; le srečnim okoliščinam se je treba zahvaliti, da ne pride do nezgod.

Biti vodnik ni vedno lahko, saj mora ta človek dobro poznati tako ljudi, ki jih vodi, kot gore, kamor vodi. Pa še to ni vedno dovolj. Poleg tega, da oboje pozna, mora še imeti rad ljudi in ljubiti gore.

VPISNA KNJIGA GORNJEGRajsKE KOČE (1898 - 1908)

ROMANTIKI IZ PLANINSKE KOČE

ZORAN TRATNIK

Vpisna knjiga Gornjegrajske koče je prav zabavno branje, ki odkriva, kako je bilo na Menini pred skoraj sto leti.

Gornjegrajska koča je stala v zavetnem kotu pod Petelinjekom na Menini planini v bližini najvišjega vrha Menine, Vivodnika (1508 m). Zgradila jo je Savinjska podružnica SPD in jo odprla ter dala blagosloviti leta 1898. Tloris koče je bil 5 krat 5 metrov, visoka je bila 2,3 metra, zgrajena je bila iz smrekovega lesa. V spodnji sobi je bilo šest ležišč, miza, omara, klopi in železno ognjišče. Za kočo so bile stopnice na podstrešje, kjer je bila sobica z 12 slamnicami. Pred kočo je bil ograjen prostor s klopni in mizami, v bližini je bil tudi izvir s tekočo vodo. Dostopi do koče so vodili z vseh strani: iz Gornjega Grada preko Sv. Florijana, čez Borovnico in čez Strmi vrh, iz Bočne, iz Tuhinja in z Vranskega. Vse poti je označil markacijski odsek Savinjske podružnice SPD, ki je bil ustanovljen prav na dan prvega vpisa v vpisno knjigo Gornjegrajske koče. Koča ni imela oskrbnika, nanjo je pazil pastir (»volar«) črede, ki se je na Menini pasla čez poletje. V koči je bila skrinjica (»puščica«), v katero so obiskovalci dajali denar za prenočišče in pijačo. Iz vpisne knjige je vidno, da so »puščico« v enajstih letih le enkrat okradli, pripomb na plačilo pristojbin pa je bilo več, vendar so jih pozneje poravnali. Pri tem pomislim, ali bi lahko danes vpeljali podoben red na primer v zimskih sobah naših planinskih koč.

»OPAZKE« IZ KNJIGE

Vpisna knjiga, ki jo imam pred seboj, je že po videzu dokument: trde platnice z napisom »Slovensko planinsko društvo v Ljubljani«, velikost 32 X 22 cm, na notranjih straneh so tiskane rubrike za podatke, ki so jih vpisovali obiskovalci koče. Na začetku knjige je celostranska risba **Frana Tratnika**, znanega slovenskega slikarja (1881-1957), ki je bil takrat star šele 21 let. F. Tratnik je bil domačin iz Potoka v Zadrebški dolini, Menina mu je bila domača gora, ki se dviga nad njegovim rojstnim krajem.

Prvi vpis v knjigo je datiran z 20. junijem 1898, vpisana sta **Vilma** in **Fran Kocbek**. Kaže, da je bila s tem datumom koča odprta, čeprav je bila blagoslovljena ob svečani otvoritvi šele 21. julija istega leta. Ob blagoslovitvi se je vpisalo 42 planincev. Skupaj je bilo v letu 1898 vpisanih 212 obiskovalcev, od tega kar 148 Gorograncev. To je razumljivo, saj je Menina njihova planina: na Menini se poleti pase njihova živina, nabirajo jagode, maline in brusnice. V tistem času je bilo v Gornjem Gradu tudi nekaj uradnikov, ki so kot turisti, tudi s svojimi prijatelji iz drugih krajev, obiskovali Gornjegrajsko kočo.

Obisk v tej koči je bil sorazmerno velik v primerjavi z drugimi kočami Slovenskega planinskega društva. Tako

Gornjegrajska koča

je, na primer, leta 1898 obiskalo Mozirsko kočo 60 planincev, v Vodnikovih koči pod Triglavom je bilo vpisanih 33 oseb, Orožnovo kočo na Črni prsti je obiskalo 42 turistov... Zadnji vpis v knjigo leta 1898 je bil za Božič in Štefanovo; zapisali so, da »je bilo malo snega in toplo kot poleti«. V zadnjem letu vpisne knjige, leta 1908, je bilo vpisanih 170 obiskovalcev, od tega 111 Gorograncev. Ta obisk se približno ujema z obiskom prvega leta, če odštejemo obisk ob otvoritvi koče.

Najbolj so v vpisni knjigi zanimivi zapisi pod »opazkami«. Prevladujejo pesniški izlivi o lepoti planin, občudovanje narave, domoljubna čustva in podobno. Na primer:

»Bog živi te, Bog čuvaj te, ti koča gornjegrajska...« (7. 8. 1899., **Zdravko D.**)

»Lepšega nikjer ni kraja, kakor kraj je vrh planin...« (7. 8. 1903, **Tonček S.**)

»Da se iznebiš skrbi, pridi vrh planine, tu duh se razvedri, tu vsakdanjost mine...« (12. 7. 1899, **Franc K.**)

»Na planine vrejo želje, na planinah je veselje, tu se razjasni oko, gori uživa se nebo...« (7. 8. 1903, **Zinka Š.**)

»Na planine, na planine, vedno žene me srce, gledal z jasne visočine, kras slovenske bi zemlje...« (7. 8. 1903, **Stanko S.**)

»Le imejte krasne svoje, vi ravnine in vrte, dajte mi planine moje, dajte moje mi gore...« (7. 8. 1903, **Franc Š.**)

»Z Bogom ti planinski raj, nebeški čuvaj te vladar, ne zabim te nikdar... nikdar...« (18. 8. 1903, **Rudolf B.**)

»Sonce se že vtaplja v morje, v temi gine nam obzorje, tam za goro se poslavljaj zadnji žarek, zvon pozdravlja...« (6. 7. 1905, **Mirko M.**)

»Da bi videl Zadrebško dolino, mojo lepo domovino, plazil sem se čez strmine in pečine, čez tri ure prišel vrh planine...« (28. 7. 1904, **Rudolf H.**)

»Prelepa gora ti Menina, ne pojdeš več mi iz spomina, še mnogokrat se vrnem v ta kraj, da uživam tu nebeški raj...« (18. 8. 1907, **Leopold E.**)

VERA, UPANJE, LJUBEZEN...

Nekateri so vpisovali drugačne občutke:

»Vse lepo, vse lepo, da bi le še punc kaj blo...« (12. 7. 1904, **Peter R.**)

Gospodična Fani je zapisala: »Na planini lušno biti, če bi mogla večkrat priti...«, njen spremljevalec pa je pripisal: »Na planini je lušno biti, pa morajo ženske zraven biti...« (31. 8. 1899)

Gospodična Vera pa je zapisala: »Za železček vsega dosti, le srce išče še radosti... saj njega ni...« Tisti Veri se je čez 14 dni izpolnila želja, ko je zopet prišla s Francem, ki je zapisal: »Vera, upanje, ljubezen... Z Vero šel sem na Menino v upanju, da lušno bo, s planine gledam v dolino, ljubezen uživam tu sladko...« (28. 6. 1908)

Pijača je bila na Menini pomemben predmet zadovoljstva ali negodovanja:

»Na planinah lušno biti, kjer je dosti piva piti...« (3. 8. 1903, **Fran F.**)

»Vrh planin diši pivo in vin...« (7. 8. 1903, **Josip K.**)

»Kdor na Menini petelina lovi, ta dovolj trpi... zato, ker ti pijače manjka...« (20. 5. 1901, **Stanko P.**)

Gornjegrajska koča je preživela prvo svetovno vojno, vendar je leta 1920 pogorela. V bližini so v volarski koči uredili planinsko sobo, nov dom pa je Planinsko društvo Gornji Grad postavilo v letih 1950 do 1955. Dom so obnovili in postavili še novo dopandanso v letih 1980 do 1983, ko je bila svečana otvoritev ob 90-letnici ustanovitve Savinjske podružnice SPD.

Risba F. Tratnika v knjigi Gornjegrajske koče

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

VOJNE PODOBE IZ JULIJSKIH ALP

DR. JULIUS KUGY

Založba Kres iz Ljubljane je letošnjega marca izdala deveto poglavje Vojnih zgodb iz Julijskih Alp **dr. Juliusa Kugyja**, poeta Julijskih Alp, ki doslej v slovenščino še ni bilo prevedeno. Dr. Kugy je namreč ta svoj rokopis hranil v domačem predalu, za kar je imel dovolj vzrokov. Med prvo svetovno vojno se je "bojeval" na avstrijski strani in kot odličen poznavalec gorskega sveta in konkretnih predelov v njem prispeval svoj velik delež k temu, da je avstrijska vojska v teh predelih delovala uspešno. Ko se je po tej vojni odločil živeti v Trstu, v Italiji torej, je imel dovolj velik vzrok za to, da to njegovo delo ne bi izšlo.

Z dovoljenjem založnika predstavljamo bralcem Planinskega vestnika (ob njegovi letošnji 100-letnici je izšla ta Kugyjeva knjiga, kot je napisano na trakovih, s katerimi so oviti nekateri izvodi knjige) nekaj odlomkov iz začetka in konca te knjige, ki jo je prevedla **Lilijana Avčín**, za katero je spremno besedo napisal **Marijan Krišelj** in za katero sta fotografije prispevala **dr. Rafko Dolhar** in **Marijan Krišelj**. Ljubitelji Kugyjeve literature bodo prav gotovo hoteli prebrati tudi to njegovo delo. (Op. ur.)

IZBRUH VOJNE

Ko je ob koncu julija 1914 kot mračno znamenje lebdel nad nami ultimatum Srbiji, sem vodil majhno društvo mladih prijateljev v Viševu skupino. Med njimi sta bila **Vladimir Dovgan**, prvopristopnik Božjih polic, in **Erwin Poech**, moj spremljevalec v vzhodni in severni steni Gamsje matere nad dolino Mrzle vode. S seboj smo imeli **Ojcingerja** in **Osvalda Pesamosco**. Vreme je bilo tako neugodno, da se nismo mogli lotiti ničesar večjega. Obkrožili smo Viš po njegovih severozahodnih policah od Velikega Nabojša do Mojzesove škrbine, čez katero smo odšli potlej v Findeneggovo koč. Ponoči se je vreme hudo preobrnilo. Zapadlo je veliko svežega snega in ko smo sestopili do jezera v dolini, smo ugotovili, da je od deročih voda močno naraslo.

Divjanju elementov so se kmalu pridružila tudi znamenja drugega, veliko močnejšega dogodka. Po dolini so se razlegali razburjeni glasovi. Revirski lovec je klical svoje pomočnike, žene so iskale svoje može, ki so delali po dolinah ali pa visoko v gozdu. Slutili smo, za kaj gre. Financarska straža, ki nas je čakala pri naraslem Krivem potoku, nam je potrdila: mobilizacija!

Kolikor dlje smo prihajali iz doline, toliko bolj se je vse gibalo. V Rablju so plapolale zastave. Erwin ni več zdržal. Klic domovine mu je planil v srce kakor požar. Brž je stekel v Trbiž, ker se je moral javiti v Beljaku kot enoletni prostovoljec. Drugi pa smo počakali na bovški avtobus.

V Trbižu so bili lovci - finfarji že v vagonih. Med petjem in vriskanjem so se odpeljali. V zadnjem vagonu je stal pri odprtem oknu Erwin. Pozdravljajoč nas, se je nagnil skozenj, visoko vzdignil roko in nam zaklical svoj zvonki »srečno«. Tako sem videl poslednjikrat lepega, draga mladca.

»Kaj odhaja vse vojaštvo?« sem vprašal.

»Vse, vse! Ostane le obmejna straža financarjev. Italija se nam pridružuje.«

Kako radi verjamemo svojim prijateljem!

Toda kmalu nato je bilo slišati iz dolin Dunje in Reklanice razstreljevanje. Italija je gradila široke avtomobilske ceste v osrčju teh gora. Moji mladi prijatelji so se veselili. Kako urni bodo sedaj dostopi na Kanin in Montaž! V resnici pa so imele te ceste namen, da prepeljejo težko topništvo proti Naborjetu, Predelu in Rablju. Tako se nam je pridružila Italija!

ŠKRBINA Z BALVANOM NA MONTAŽU

Sredi junija leta 1915 sem se ponudil kot vojni prostovoljec proti Italiji. To sem občutil kot svojo dolžnost. Iz časnikov sem izvedel, da bodo Naborjet obstreljevali čez gore. Videl sem, da so na pozorišču gore, katerih nihče na svetu ne pozna tako dobro kot jaz. Šlo je za Julijske Alpe in za moje ljubo, sinje, domače morje ob njihovem vznožju. Morale so ostati naše. Spoznal sem svoje poslanstvo.

Konec junija sem pričakal prvi vpoklic. Takoj sem se odpeljal, veselo razburjen in z rdečim nageljnom za klobukom. Naslednje jutro sem že stal pred generali v Št. Vidu ob Glini. Na kratko so mi obrazložili mojo prvo

nalogo. 23. maja nam je bila napovedana vojna, tri tedne pozneje pa so že priletele iz Implanza in Plez-zicha v dolini Dunji na Naborjet prve težke granate. S Poldnika, ki je ostal njemu, ker smo se do zadnjega dne hoteli izogniti vsem mejnim konfliktom, je imel sovražnik izvrstno opazovališče. Takrat je zasedel že vse bregove Dunje, njegove patrulje so ostale vrh Montaža, mi pa nismo imeli nobene točke, s katere bi mogli pogledati na položaje sovražnih baterij ali pa usmerjati lastni ogenj. Tako je bil skoraj brez učinka. In ko sem tako stal in pregledoval sovražnikove položaje in mi je bila vsa duša polna vroče želje, da se izkažem, je vstal pred menoj ves orjaški zid Montaža in moj pogled je preiskujoče drsel čez njegove meni tako dobro znane stene. Visoko zgoraj na Zmajskem grebenu se je ustavil in brž ko je bil ta ogled pri kraju, sem svoje topniško opazovališče že imel.

Da bi preskusil snežne razmere od Velike Nabojsove škrbine sèm, sem takoj 1. julija odšel z Ojcingerjem v Trbiž in še naprej v Ovčjo vas. Tja sem prišel pozno zvečer, popil pri častnikih na položaju kozarec vina, ob 11. uri ponoči pa so me odpeljali skozi žične ovire. Ojcinger je bil z menoj. Nosila sva vojaške jopiče, bila sva pa brez orožja in hodila sva seveda brez svetilke. Vedela sva, kje približno stoji poljske straže, poznala sva poziv, geslo in odgovor. Posvarili so me bili pred sovražnimi patruljami, ki bi utegnile krožiti po Zajzeri in Za pragom; priporočili so mi nenehno kritje. Šele pozneje se mi je posvetilo, kako zelo sem se takrat izpostavljal. Ko bi bila padla v sovražno zasedo, bi naju bili po vojnem pravu brez premisleka ubili kot ogleduha. Svoje poznavanje Julijskih Alp sem si bil pridobil v poštenu službi alpinizmu in brez slehernih stranskih namenov. Kdo v Italiji bi bil takrat tako brez predsodkov, da bi mi bil to verjel?

Počasi sva stopala proti dolini Za pragom. Nebo je bilo zasto. Spočetka je bilo tako temno, da sva komaj našla najino pot. Okoli polnoči sem zaslišal svojo prvo granato. Z grozljivim tuljenjem je šinila čez greben Piperja. Takoj nato sva od Naborjeta sèm zaslišala, kako je usekala. Dobro uro sva počivala v nekem seniku, potem pa sva se previdno in počasi vzpenjala po Dolini za pragom. Zdaj pa zdaj je pokukal meščev srp izza bežečih oblakov. Tedaj sva zagledala v slabotnem lesku visoko zgoraj blede skalne grebene, zasvetil se je snežni pas »poti bogov«, vse črne so bile gore, obrasle z gozdom. Položaj je bil zame nov in vse se mi je zdelo pravilčno. Še nikoli me ni gorska noč pogledala s tako resnim očesom.

V sivem jutru sva prišla v Žabniško krnico. Že tukaj sva lahko ugotovila, da so snežne razmere zares odlične. Plezalne smeri so bile v izvrstnem stanju. Takrat še nismo imeli zasedene Velike Nabojsove škrbine. Nasprotno pa je bila Škrbina Zadnje Špranje v rokah sovražnikov. Ker sva vedela, da tečejo od tam čez na Nabojsovo škrbino prav nič težavne Viševe police in čeprav je bil na oni strani na razpolago Osvaldo Pesamosca, ki je poznal te police prav tako dobro kot midva, sva se vendarle bližala škrbini z močno utemeljenim nezaupanjem. Često sva se ustavljala in gledala na-

okrog, ali se ne kaže kaj sumljivega. Zadnji del sva se previdno plazila. Na srečo se je izkazalo, da ni na škribni nikogar. Dolgo sva ostala zgoraj in izza skalnih balvanov v zavetju pred ledenim vetrom opazovala pokrajino visokih gora.

Kako resne so gore v vojni! Nobena svetilka ti ne osvetljuje poti, noben ogenj ne gori pri počitku ob bivaku, iz nočne doline ne pozdravlja gor nobena luč. Nobenega daljnega zvonjenja iz cerkva zjutraj, nobenega pozvanja čred na pašnikih. Planine so zapuščene, hlevi prazni, odprta vrata govore o revščini in stiski. Nobenega klica pastirjev, nobenega vriska iz veselih prsi. Veselje je odšlo. Po visokih okrešljih preplašeni, razkropljeni gamsi. Ne stojiš svobodno na planem in ne pozdravljaš čudovite božje narave. Ležiš skrit za vršnim balvanom in opazuješ vse naokrog za sovražnikovimi položaji. Iščeš sredstva, da bi ga uničil. Zgoraj bijejo strojnice, grom streljanja stokratno odmeva med stenami.

Še tisto noč sem napisal poročilo. Predlagal sem troje. Dva predloga sta bila v drugi in tretji črti. Za prvo sem izbral Prižnico, ki čepi visoko nad globelmi Val Rotte v zahodni steni Montaža. Tam sem pred leti nekajkrat poskušal najti priključek na pot v Dunjo. Pozneje je utrl tam ing. Horn svojo pot na Montaž. Od kraja, kjer doseže ta pot nad prepadi zajezerske strani tako imenovano Škrbino z balvanom, pravcata čarobna vrata, ki se odpirajo med Montaževo steno in orjaškim balvanom pod prvo vzpetino Zmajskih stolpov, se bolj in bolj širi pogled v dolino Dunjo na drugi strani in postaja toliko obsežnejši, kolikor bolj se približaš Prižnici. Vrste strmih kaminov, hitečih k Škrbini z balvanom in ozke police, ki drže k prižnici nad strahotnimi globinami, pripomorejo, da je to eden najmogočnejših dostopov na Montaž.

Stvar naj bi bila najprej narejena samo planinsko. Tako je želel divizijski komandant. Kar največja naglica premikov je bila prvi pogoj za uspeh, s tem pa je bila izključena moja udeležba pri odpravi. Horn je bil pravi mož za to. Že prej se je bil prostovoljno ponudil, vendar je odpotoval, ne da bi kaj opravil. Povedali so mi, da mu je poskus spodletel. Spet so ga poklicali in takoj je bil tu. Drzni mož se je brez obotavljanja, z jasnim ciljem in z vero v zmago lotil stvari. Jaz sem računal z lažjim vzponom z Montaževe škrbine čez strmo podnožje pod Zmajskim grebenom, Horn pa je dal več na lastno pot čez težavno vrsto kaminov na severni strani, češ da je na njej več kritja. Montaževo škrbino bi tudi utegnili zasesti sovražniki. Dal sem mu s seboj oba najboljša takrat dosegljiva plezalca iz Trente, da sta mu bila spremljevalca in nosača. V skalah sta se res izkazala, ne pa pred sovražnikom, kajti popadel ju je strah, da bi ju ujeli in ravnali z njima kot z ogleduhoma. Eden od njiju je bil tako bojazljiv, da je spravil celotno podjetje v nevarnost, Hornova občudovanja vredna odločnost je rešila položaj in pripeljala do popolnega uspeha. Pa naj sam pripoveduje o podrobnostih svoje znamenite poti: Sovražna patrolja, ki je šla spodaj, je postala pozorna na padajoče kamenje in je gledala gor v vrsto kaminov, kjer je ležala skrita Hornova četica. Od Krniške glave dobro vidno polico je prekorčil sam na ta način, da se je zavil v svoj

dežni plašč, kakor da je velika skala in se je tako počasi in neopazno splazil kvišku do Škrbine z balvanom.

Nato so se lotili vojaške naloge. Šlo je za nelahko izbiro topniškega opazovalca. Ta bi moral biti seveda artilerijski častnik in hkrati prvovrsten plezalec. Moral sem hvaležno odkloniti že lepo vrsto kandidatov, ker niso bili alpinistično dovolj izurjeni, ko se mi je pred gostilno Gelbfuss v Trbižu predstavil mlad artilerijski kadet s prošnjo, da bi ga alpinistično zaposlil: dr. ing. Guido Mayer. Takoj sem vedel, da sem našel artilerijskega opazovalca. Menim, da sem z »odkritjem« dr. Mayerja naredil svoji brigadi in obrambi naših gora eno svojih najboljših uslug. Zares čudovito je, kaj vse je opravil ta mirno zroči mladi mož. Delal je tiho in skromno. Bil je zmeraj pripravljen, najprej je stvar modro in previdno pretehtal, nato pa se je bliskovito lotil naloge in jo drzno dokončal. Z meseci je postal Benjamin vseh bistrih, razgledanih elementov v brigadi, diviziji in armadi. Bil je njen nepogrešljivi in nadvse zanesljivi junak.

Na glede na svojo vojaško zaposlitev je bil zraven še gorski vodnik, mojstrski učitelj v plezalni šoli, vodja patrolj in učitelj v najtežjem svetu, artilerijski opazovalec, letalec, vselej enako miren, zanesljiv, popoln. Prav tako smo lahko tedaj pridobili njegovega slovitega in neomajno zvestega osebnega vodnika Angela Dibona. Ponovno se je pokazalo, kaj zmora prvovrsten vodnik v idealni povezavi s svojim prvovrstnim gospodom iz istega lesa. Podvig je bil v treh dneh vojaško opravljen dvakrat s sijajnim uspehom. Pri sovražni težki artileriji so opazili možnarje, havbice in ladijske topove, vrh tega še velik tabor pehote v Chioutu. Vse so uničili naši 30,5-centimetrski motorizirani možnarji. Zmagovito vzklikanje je šlo po X. armadi. Osem medalj za hrabrost, med njimi tri zlate, je bilo vidno plačilo junakom odprave in moštvu, ki jo je varovalo.

Vsega tega ne pripovedujem zato, da bi se neumno postavljal s svojim poznavanjem Montaža. Pač pa to poučno osvetljuje gornikovo delo v gorski vojni. Vendar pa bi pri vsej skromnosti rad odločno pribil, da sem takrat, pa tudi pozneje deloval s polnim poznavanjem svojega področja. V svojih predlogih sem brez sleherne vrzeli približal vse alpinistične možnosti, kolikor jih ponuja mogočna severna stena Montaža. Nihče na tej božji zemlji ne bi zmoget več.

POVRATEK

Moja srčna želja je bila do kraja sodelovati v italijanski vojni. Saj je bilo moje pravo poslanstvo, obramba Julijskih Alp, z velikim prodorom končano. Vendar sem v gorah masiva Grappa, kjer smo sedaj bili, našel enako odgovorno alpinsko delo. Moje poznavanje deželne jezika furlanskih in beneških narodov, ki prebivajo v zasedenih italijanskih deželah, je naredilo dragocenega. Vrh tega sem z vsem srcem visel na svoji lepi in slavni 55. diviziji. Toda tri leta trajne službe na gorski fronti so me zelo utrudila in začel sem videti in čutiti mejo, ki jo je začrtala starost mojim osebnim zmogljivostim. Tudi mi je vojna doma marsikaj uničila, nisem smel pozabiti, da moram za naloge prihajajočih

let priti nazaj cel in za delo sposoben mož. Zato sem konec junija 1918 zaprosil za odpust.

Potoval sem nekoliko potr. Po treh letih vojne v gorah in službe na fronti se mi je zdela ta zgodnja vrnitev v meščanske razmere k vsakdanjemu delu, kolikor lahko v vojnih časih o takem govorimo, nenavadna in me je begala. V moje srce se je pričel plaziti temen občutek tesnobe, skrb za bodočnost.

Peljal sem se čez Pieve di Cadone in Cortino d' Ampezzo, skozi razstreljino Schluderbach, mimo ruševin Landra v Toblach, nato v Beljak in Trbiž. V zlato-zelenih kostanjeh gozdovih v piavanski pokrajini me je zgrabilo silno domotožje po temnih, po smoli dišečih smrekovih gozdovih v Julijskih Alpah. Moj prvi obisk je veljal Zajzeri. Za kakšen večji podvig sem bil preveč zdelan. Ovcjo vas sem našel razstreljeno, požgano, porušeno, žalostno, kakršno sem bil zapustil. Na vasi ni bilo človeka. V vsaki hiši pa so tolkli in nabijali. Kmetje so si tesali na razvalinah novo življenje. Povedali so, da se je tudi Ojcinger vrnil, da pa ga ni v vasi, je na delu, na svojem pašniku Za pragom.

Šel sem k njemu mimo pokopališča junakov, skozi stare, zapuščene položaje in pregrade. Ko sem se bližal njegovemu hlevčku, je tudi tu nekdo marljivo nabijal. Na moj klic je prišel ven s sekiro v roki. Bil je zelo postaran, osivel, nekam zapuščen in podivjan. Skrbi so pustile na njegovem obrazu sledi, ki so me ganile. Vojna ga je hudo prizadela. Sam je bil tri dolga leta begunec, usoda njegovega prvorojenca Valentina je bila onstran velike vode negotova, Ignanc, njegov drugi, je bil vojni ujetnik v Italiji, »princ Janez«, njegov tretji, pri »zibnarjih« na bojišču pred sovražnikom. Njegova hiša je bila uničena, posestvo zanemarjeno in pomendrano. To pač lahko ubije vsako veselje in nagloda življenjski pogum.

Dolgo sva si stresala roke, sedla na travnik in si pripovedovala doživljaje. Viš in Montaž sta gledala iz bleščečih višav na naju, gozdovi Zajzere in doline Za pragom so stali v poletni noči. Ko sem mu pomenljivo rekel, da je še vedno najbogatejši kmet v Ovcji vasi, se mu je zasvetilo v očeh in smeje se je pokazal zobe kakor v starih časih. Potlej je pokazal na sekiro v roki in povedal, da postavlja hlev za svoje govedo, ki ga je pripeljal nazaj s Štajerske, in zgoraj zasilno bivališče za svojce. Sedaj pa mora nazaj na delo. Zvečer naj bi se spet videla. Ko sem odhajal, mi je še dolgo sledilo marljivo tesanje iz njegovega hleva.

To je bil nauk, opomin in napotilo, ki sem ga tistega dne odnesel s seboj iz hudo preizkušene alpske vasi. Vtisnilo se mi je v srce in zopet sem bil močan, miren in brezskrben kakor v časih, ko sem z vrhov Julijcev oprezoval tja čez k sovražniku. S sekiro v roki in pokončnim duhom tesati novo življenje!

To naj bo bojni klic za vse nas, ki nas kipeči valovi svetovne vojne niso spravili do prednosti in bogastva, ki smo se z vso svojo osebnostjo, z vsem, kar je v nas dobrega, z našo najboljšo srčno krvjo borili in trpeli v tej najhujši stiski naše domovine.

Kakor se bo naš preprosti, zvesti Ojcinger s sekiro v roki iz vse reve, uničenja in stiske vzdignil do stare kmečke blaginje, tako bomo tudi mi zaupali v svoje sile, se oteli vojne stiske in skrbi in si postavili nove domove na soncu. Tresk naših sekir naj odmeva skozi vse naše kraje, ko si bomo tako tesali temelje za boljše cvetoče čase. Samozavestno in veselo jim z zaupanjem stopajmo naproti in se izkažimo s poštenim delom. Ko pride mir, naj se uresniči beseda našega narodnega pesnika: »Konec je in vse je mimo. Tu so novi ljudje in svet se šele pričinja!«

PRVIČ NA RADUHO IN V NJENO NAJBЛИŽJO OKOLICO

GORSKE ZVIJAČE IN ZVIJAČE NA GORI

VLASTO SKALE

Celje se je še skrivalo v megli, ko smo Dani, Emil in jaz stopili v avtobus številka Logarska dolina. Posedli smo naokrog, razložili prtljago in drug drugemu razložili to in ono — vse, kar je pač potrebno in nepotrebno. Sprevodnik je bil dovolj prijazen, da smo mu plačali, kar si je zaslužil, voznik pa je tudi vozil po asfaltirani cesti. Tega, da smo v Mozirju čakali oba, ne mislim opisovati, ker ni dovolj pomembno za nadaljnjo vožnjo in nihče od potnikov si ni drznil namigovati, da bi lahko bilo karkoli narobe z uslužbenici.

Stisnjena Solčava nas je pričakala v soncu in z rahlo otožnostjo za hišami. Zakoracili smo po tistih stopnicah, ki jih planinci dobro poznajo, kot poznajo tudi Kristusa, ki jih pogumno straži, tako da jih v tistem strahospoštovanju nihče ni upal prešteti.

Gozd nas je požrl, kot požre vso ostalo divjad. Spregovorili smo že za spoznanje glasneje in ugibali o vrhu, ki

se je zarinil preko dva tisoč metrov globoko v nebo. Ko smo utihnili, so se oglasile ptice in nam vsaka posebej pripovedovale o vsem mogočem, v zboru pa o nemogočem. Pot je bila lepa, malce muhasta, ker je pač od časa do časa švignila tudi navzdol, toda tega ji ni nihče zameril. Polnili smo si pljuča z vedno redkejšim in čistejšim zrakom. Tu in tam smo prestopili kakšen studenec in si z njim potešili žejo.

KOČA NA LOKI KOT PRAVZAPRAV PRIŽGANA FAJFA

Pomisli sem, da pravzaprav prvič hodim po tej poti in da tudi na Raduhi še nisem bil z nobene strani. Blaž tokrat ni hotel iti z mano, čeprav ima hribe zelo rad, skalnate vrhove, ki so zvezani z »zajlami«, pa naravnost obožuje. Velikokrat, ko sem bil v hribih, me je prevzel občutek, da bi pravzaprav tu gori moral biti večkrat in morda celo, da bi lahko tukaj tudi ostal na neki način kar za vedno. Toda to so le trenutki strašnega navdušenja, ko te gore prevzamejo do omame. Pravzaprav je

krasen občutek, ko se vrneš v dolino in veš, da nisi sam, da je s tabo delček teh gora, tega ali tistega vrha, in se včasih počutiš, kot da si morda s sabo odnesel, česar morda ne bi smel.

Koča na Loki je bila kakor pravkar prižgana fajfa in pred njo sta se pasla samozavestna prašiča. Nihče od njiju se ni kaj dosti zmenil za nas, kar nas je še dodatno čudilo. Prvomajski sončni žarki so tu sneg že dodobra izničili. V koči smo se pomudili le toliko, da smo se napili in najedli — nato pa veselo proti vrhu.

Zaleteli smo se v vzpetino nad kočo in kmalu gazili sneg do kolen. Tam, kjer so bila prsa Raduhe poraščena z borovci, pa se nam je mednje ugrezalo do pasu. Malo in včasih malo več smo preklinjali ta neizčrpen vir zabijancije. V takšnih primerih človeku zelo prav pridejo roke, saj se z njimi izvlečeš iz še takšne luknje, v katero bi se pravzaprav rad skril, če bi bilo potrebno. Seveda nismo samo preklinjali, ampak smo se tudi glasno smejali vsemu temu prerivanju in plazenju proti vrhu.

Gorska fatamorgana se je tudi z nami malo pošalila, kot se pogosto s planinci, ki si že močno želijo biti na vrhu. Vrh, ki se kaže, kot da je vrh, se kmalu pokaže kot predvrh in treba je naprej. To se seveda včasih ponovi večkrat, tako da imaš občutek, da so to pravzaprav stopnice za tistega bajeslovnega velikana, ki je v davnih časih prebival tod naokoli. To so pač nekakšni tajni dogovori navideznih vrhov s pravih vrhom, kar pa je navadnemu planincu nerazumljivo, kakšnemu namenu vse to služi. Vse skupaj je podobno predtaktom ali pa kar uverturi h kakšni operi. Saj ne gre, da bi temu skladatelju teh vrhov očital kakšno neskladje ali malomarnost, ampak človeška narava je včasih zelo neučakana.

Sončna kroglja je tonila med druge vrhove, ko smo prilezli na vrh. Boko se je ravnokar pripravljala na spust na smučkah proti dolini. Izmenjali smo nekaj stavkov — in na svidenje. Rekel je še, da se sredi zime dá spustiti prav do Savinje.

PREMRAŽENI IN MOKRI V HRIB LAZCI

Vrhovi so vedno čudoviti, če je le vreme lepo. Ko sem bil leto pozneje v oktobru na Triglavu, se nismo dolgo mudili na vrhu, saj so nas mraz, megla in močan veter hitro obrnili navzdol. Z vrha Raduhe smo se razgledali naokoli in videti natanko tisto, kar je opisano v planinski literaturi. Stopili smo proti robu prepada na severni strani, kjer je pred kratkim plaz zrušil kočo v Grohatu. Z Danijem sva se spomnila na že preminuli ansambel Plaz, s katerim smo davno rokali tam doli na Koroškem. Ja! Ja!

15-letnemu ni uspelo osvojiti Mount Everest

Petnajstletnemu srednješolcu Marku Pfetzerju ni uspelo postati najmlajši plezalec, ki bi osvojil Mount Everest. Slabo vreme je Marka in njegovo ekspedicijo na višini 7800 metrov prisililo, da so odnehali. Mladenič je gojil upe, da bo podrl rekord, ki ga je leta 1990 postavil neki 17-letni Francoz. Okoli 400 ljudi je doslej osvojilo Everest, odkar sta sir Edmund Hillary in šerpa Tensing Norkay kot prva na svetu dosegla vrh sveta.

Od vsega se je treba posloviti in napoliti smo se nazaj proti koči. Prijazna kočarka je stregla našim željam, vendar ne čisto vsem. Počeli smo okoli prijetne peči vse tisto, kar pač počno premrazeni in mokri »v hrib lazci«. Brenkali smo in prepevali, dokler se utrujeni nismo zavlekli vsak na svoj pograd in obmolknili v smrčanje. V snu sem se spomnil, da sem na vrhu nekaj pozabil in sem se še enkrat vzpenjal tja gor. Zjutraj sem se kljub temu zbudil krepak kot gams na Skali.

Že drugič smo zapuščali kočo, toda zdaj v smeri proti vzhodu. Jutranji hlad in budno jutro sta nas in naš namen še bolj podkrepila k živahni hoji. Godrnjali smo le nad bolnimi gozdovi in še drugimi človeškimi zablodami. Pot se je vlekla, mi smo se pričeli vleči, megla se je odvlekla in privlekli smo se na Komen. Tam smo spraznili vse zaloge tekočega in trdega goriva.

V hribih se človeku menja tudi okus in redkokdaj prinese v dolino še kaj užitnega, razen samega sebe. Pot proti koči na Smrekovcu se je daljšala, čeprav smo se ji z vsakim korakom bolj in bolj bližali. Zmehčan sneg je vedno bolj vsesaval vsako našo stopinjo, da se nam je nagajivo sonce nasmihalo z neba. Hosta, jasa, pot, mravljišče, podrto drevo, bežeča srna, šum vetra, pesem vetra, pesmi ptic, naša pesem, topot gojarjev, zadihanost, markacije, brez markacij, brez hrane in še in še. Ko stopamo drug za drugim, utihnemo za nekaj časa. Vsak misli na nekaj svojega, vsak misli na kaj, kar trenutno zmore. Toda vsak tudi misli, kako se bo v koči napil in najedel in se malo tudi odpočil.

OBTEŽITEV RAMEN ZA TEŽJE RAVNOTEŽJE

S široko odprtimi očmi potem buljimo v zaprto kočo in ne moremo verjeti takšni potegavščini, ki si jo je izmislilo bogve katero planinsko društvo. Vohljamo okoli te lepote kot sestradani volkovi in toliko da ne pričnemo zavito tuliti. Še sreča, da je pred kočo tekoča voda, ki se nam pusti piti, ne da bi se ji kaj poznalo na močnem curku. »Treba bo pač do Mozirske koče,« reče Danijev jezik, minister Emil pa nič. Jaz pa si še za nameček zavezujem čevljev z desno in levo roko hkrati. Obtežimo si ramena za težje ravnotežje in se ne mislimo več vrniti.

Hodimo, hodimo, hodimo. Mozirska koča pa miruje in nas potrpežljivo pričakuje, kot da ve, da bomo v njeni notranjosti počeli natanko tisto, kar smo nameravali v koči na Smrekovcu.

Neverjetno, ravno včeraj, na svečnico 1994, sem v Barflaju srečal Emila. Bil je navdušeno dobre volje, umetno podžgane s tekočino, ki jo Slovenci imenujemo na najrazličnejše načine. Naš pogovor se je vrtel o glasbi, ki smo jo pravkar igrali v Lakijevi hiši in je Laki tudi prvič igral bas (zraven nas). Kot bomba je padel vmes Emil in preusmeril pogovor na hribe.

Dobro, pojedli smo tisti študentski ričet in popili nekaj piva, nato pa se urno po jekleni vrvi, na katero je pritrjena konzerva za ljudi, odpeljali v dolino. Med drsenjem nad smrekami smo se počutili kot pajak na vrvi.

Koračnico smo si morali odkorakati kar sami od Žekovca do Mozirja, saj v tem času in v teh krajih ni vozil avtobus. Spremljal nas je tudi potok, ki se na pot v dolino tako ali tako vedno odpravlja peš, čeprav niti ene same noge nima in še neme ribe prenaša s seboj.

NA DVEH VULKANIH MERAPI, NA SUMATRI IN NA JAVI V INDONEZIJI

OGNJENE GORE DALJNEGA VZHODA

ANDREJ PRIMC

Ob koncu lanskega leta smo v časopisih lahko prebrali naslove, kot je tale: »Vulkan Merapi zahteval nove žrtve, prebivalce več vasi so evakuirali«.

Ker je novic o naravnih katastrofah z vseh koncev sveta vse polno, smo se nanje že zdavnaj kar nekako navadili. Meni pa je ravno omenjena vest o izbruhu vulkana v Indoneziji spet zbudila spomine na popotovanje izpred nekaj let, ko sva se s prijateljico **Tončko Egart** potepala po ognjenikih te daljne dežele.

O VZPONU NA PRVO OGNJENO GORO

Ko je v Evropi zima, se na otoku Sumatra ravno izteka deževna doba. To pomeni skoraj vsakodnevne popoldanske nevihte, ki malo ohladijo segreto pokrajino. Planinci sicer takega vremena nismo preveč veseli, nama pa hribovska radovednost vseeno ni dala miru. Že nekaj dni sva v slikovitem mestecu Bukittingi nekaj deset kilometrov od zahodne obale Sumatre. Ena od tamkajšnjih zanimivosti je tudi gora Merapi, ki se vidi prav iz mesta. Njeno ime (Merapi pomeni Ognjena gora) in stalen oblak dima na njenem vrhu pričata, da je to vulkan. Sodi med tiste vulkane, katerih izbruhe je zelo težko predvideti. Ker nama primerne literature o pristopu ni uspelo dobiti, sva povprašala v neki zasebni turistični agenciji. Seveda se nama je takoj ponudil vodnik za spremstvo, in to za takšno ceno, ki se je ne bi sramoval noben švicarski vodnik, ki vodi na Matterhorn.

Pa še tole je dejal: »Take a big food, sir!« To je v tistem trenutku pomenilo nekako takole: Pa vzemita dovolj hrane s seboj, jaz namreč veliko pojém!

Zato sta naju pustolovska žilica in gorenjska varčnost spodbudili, da se bova na goro povzpela kar sama.

Okrog štirih zjutraj sva zapustila skromen hotel, ki običajno gosti popotnike z vseh koncev sveta. Kot običajno na avtobus ni bilo treba čakati niti minute.

Ko je šofer slišal, kam bi rada, smo se hitro pogodili za ceno. Redni avtobus se je nato hipoma spremenil v taksi, ki naju je odpeljal prav do začetka poti na najino današnjo goro. Prijazni šofer nama je še pokazal začetek poti in zaželel srečno pot. Nato sva ob prvih znakih svitanja krenila po stezi, ki je bila v začetku komaj vidna med visoko in od rose mokro travo.

Pot sprva vodi mimo nekaj manjših vasi, potem pa je razen dobro uhojene poti vedno manj znakov civilizacije. Začenja se pravi pragozd. Precej rastlin je podobnih tistim, ki rastejo tudi pri nas, le da so tu veliko večje. Proti so tako velike, da človek brez težav spleza nanje nekaj metrov visoko. Pa ogromna drevesa vseh vrst, pa čudni kriki ptic z vseh strani... Skoraj tako je, kot sem kot šolar ob branju doživljal pustolovščine raziskovalcev, ki so odkrivali še neznane predele Zemlje. Pragozd se razteza skoraj do vrha gore, ki je visoka 2891 metrov.

Žrelo vulkana Merapi na Sumatri

Po štirih urah hoda sva prišla nad gozdno mejo. Samo še strmo melišče naju je ločilo do trenutka, ko bova videla, od kod stalno prihaja steber črnega dima. In končno: prišla sva na prvo razgledišče.

Gora nima izrazitega vrha, ampak je nekakšna planota, po kateri je razporejenih več vulkanskih kraterjev. Prav na sredi je največji, ki ima premer kakih petdeset metrov. Iz njegove notranjosti so v enakomernih presledkih ob stalnem bobnenju prihajali oblaki gostega črnega dima, iz katerega je potem padal na tla vulkanski pepel. Grozljivo!

Pravzaprav nisva dobro vedela, kako blizu smeja priti. Sprva sva to predstavo gledala iz »varne« razdalje, potem pa sva se namenila bližje, proti neizrazitemu vrhu, ki je prav malo oddaljen od roba glavnega kraterja. Tam sva se med malico mimogrede navajala na hrup, ki je prihajal iz notranjosti Zemlje, na smrad po žveplu in stalno padanje vulkanskega pepela.

Odpri se nama je pogled na nove kraterje. Ti niso tako veliki kot je glavni; so kot nekakšna brezna na sicer ravnem vršnem platoju gore. Seveda sva si morala potešiti radovednost in iti tudi do njih. Njihovi robovi so

Indonezijski otroci se zelo radi fotografirajo

izredno braviti. Skalne plasti v različnih barvah, pa različni kristali mineralov, od katerih prevladuje žveplo, so v meni prebudili neukrotljivo fotografsko strast; pozabil sem na vse okrog sebe, čakal, da se bo izza dima spet prikazalo sonce, menjal objektivne in filme...

Šele naključen pogled na uro naju je spomnil, da bo treba začeti misliti na povratek. Preden sva se začela spuščati, sva se še povzpela prav na rob glavnega kraterja. Gojzarji so se nama do gležnjev vdiral v mehak vulkanski pepel. Videti pa ni bilo veliko: tudi ko se je steber dima nekoliko razkadil, se ni videlo do dna. Vsekakor pa je žrelo globoko nekaj sto metrov.

Tudi razgled z gore je bil precej omejen: vedno več je bilo oblakov, ki so se pripravljali, da bodo pozno popoldne zliili svojo moko vsebino na pobočje gore.

Sestopala sva po isti poti, kot sva prišla gor. Spet zanimiva pot skozi džunglo, ki naju je v nekaj urah pripeljala do prvih naselij na pobočjih gore Merapi.

Še vedno pod vtisom dogajanja z vrha sva srečala skupino odrasčajočih deklet in dveh malo starejših fantov. Njihova radovednost in najina dobra volja sta povzročila, da smo se spustili v pogovor. Povedale so, da so šolarke muslimanske šole v tej vasi, fanta pa sta učitelja. Ko je Tončka omenila, da sem nekoč v osnovni šoli pel v zboru, so po vsej sili hoteli, da bi jim kaj zapel. Izgovoril sem se tako, da imam v grlu še polno vulkanskega pepela... Niso se mogli načuditi najini velikosti, beli koži in zlasti mojemu nosu, ki je menda precej dolg, pa tudi ne čisto raven. V smehu in dobrih željah sva se poslovila od te res prijetne družine.

O VZPONU NA DRUGO OGNJENO GORO

Navdušenje z najine prve ture naju je čez dva tedna pripeljalo do drugega vulkana z imenom Merapi. Ta je v osrednjem delu najgostejše naseljenega indonezijskega otoka Java.

To 2914 metrov visoko goro sva prvič videla, ko sva si ogledovala svetovno znan budistični tempelj v Boroboduru. Na horizontu je iznad jutranjih meglic štrlel kviku oster stožec z običajnim stebrom dima nad vrhom.

»To je!« sem dejal. »Ali misliš, da nama bo jutri uspelo priti na njegov vrh?« sem vprašal Tončko.

»Seveda nama bo!« je odgovorila, kot se za pravo planinko spodobi.

Med ogledovanjem fantastičnih reliefov in stup v tempelju mi je pogled vedno znova uhalaj tja gor, k najini jutrišnji pustolovščini. Premišljeval sem o tem, kar sem do sedaj vedel o tej gori.

Ta aktivni ognjenik velja za enega od najbolj nepredvidljivih. Ker je sredi gosto naseljenega območja, je na njegovih pobočjih kar šest opazovalnic, ki skušajo pravočasno zaznati nevarnost. »Ubijalec« je neslavno ime, ki so ga vulkanologi prilepili tej gori. Zadnji katastrofalni izbruh je bil leta 1930, manjši izbruhi pa se ponavljajo vsakih nekaj let. Pred približno tisoč leti pa je verjetno s silovitim izbruhom zatrl civilizacijo, ki se je razvila v njegovi okolici. Pripadniki tiste civilizacije so postavili ta čudoviti tempelj, ki si ga sedaj ogledujemo.

Popoldne sva se torej podala proti najinemu naslednjemu gorskemu cilju. Neki prijazen domačin nama je takole svetoval, kako prideva do tja: »Z avtobusom Tri sati se peljita do vasi Selo!«

»Aha,« sem si dejal in pri tem za trenutek pomislil, da sva ta čas na dopustu nekje v Dalmaciji.

In avtobus firme »Trisatih« naju je potem po cesti, za katero je kazalo, da pelje naravnost v nebo, pozno popoldne res pripeljal v vas Selo.

Tu, na višini okrog 1600 metrov, je izhodišče za vzpon na 2914 metrov visoko goro Merapi.

V skromnem hotelu ob cesti sva hitro spoznala nekaj ljudi, ki so za jutri imeli enake načrte kot midva. Pridružila sva se Američanu Michaelu, ki si je najel vodnika.

Tako smo že ob enih ponoči vsi štirje krenili na pot. Polna luna nam je olajšala orientacijo. Pot se v serpentinah polagoma vzpenja prek skoraj golih pobočij gore, o kakem pragozdu tukaj ni sledu.

Prav na zadnjem delu poti, kjer je lažje plezanje, se je začelo daniti. Radovednost mi ni dala miru, moral sem steči naprej do vrha.

Sonce je ravnokar začelo lezti izza horizonta, ko smo bili vsi na vrhu. A kakšen je ta vrh! Sami kupi porozne strjene lave, na mnogih mestih so cele plati žvepla in drugih mineralov, iz katerih se dvigajo smrdeči plini. Vrh je na severnem robu kraterja, v katerega pada kakih dvesto metrov visoka navpična stena. Nobenega stebra dima ali groma ni, kot je bilo to na najini prejšnji turi. Samo občasno podiranje kamenja premoti tišino in dá vedeti, da je gora živa.

Seveda sem se podal še na drugo stran kraterja in med potjo našel celo vrsto zanimivih fotografskih motivov. Na dnu kraterja je bilo kljub dnevu še zaznati od vročine razžarjene kamne. Tudi pogled po pobočjih je izdajal, kakšne sorte je ta gora. Grape, ki se vlečejo na vse strani z vrha daleč v dolino, kažejo, kod je med izbruhi v preteklosti tekla lava. Daleč spodaj, na sedlu med dvema vulkanoma, leži vasica Selo.

Naš vodnik je začel mencati, da bi rad domov, zato smo mu plačali, sami pa smo še kako uro uživali pogled na fantastično pokrajino. Michael, najin ameriški sopotnik, je po poklicu fotograf. Že šest mesecev se je potikal naokrog po Aziji. Midva pa nimava niti štiri tedne časa za najino potepanje! Pa sva vseeno po sestopu z gore bila zadovoljna in bogatejša za zanimivo doživetje.

Čez nekaj dni sem povsem po naključju zasledil v časopisu Jakarta News, ki izhaja v angleščini, sestavek z

Fantastična vulkanska pokrajina na vzhodni Javi

Foto: Andrej Primc

naslovom »Izbruh vulkana Merapi, evakuirali 2000 družin«. Kar mravljinici so mi šli po hrbtu; na vrhu Merapija sva bila torej samo tri dni pred njegovim izbruhom.

ln sedaj, po treh letih, je ta ognjenik spet zahteval žrtve. Preko trideset žrtev, nekaj vasi je zravnal z zemljo, prebivalce so naselili v taborišče v bližnjem mestu. Ljudje pa se vedno znova vračajo v bližino ognjenih gora in gradijo nove vasi. Izredno plodna zemlja namreč zagotavlja obilne pridelke.

Nisem bil brezbrizen ob tej novici. Tam daleč na vzhodu živijo tako prijetni, radovedni in humorja polni ljudje, kot jih doslej nisem srečal nikjer drugod. Kaj, če je vulkan prizadel prav katerega od najinih znancev in prijateljev, Herianta, Suardija, Janurizula?

NAPOREN, A ČUDOVIT DAN MED SKALNIMI VRŠACI

KO SO UGAŠALE GORE

BOJAN BRATKOVIČ

Mogoče je tega 35 ali 40 let, ko sem šel na enodnevni izlet: z avtobusom do Treh sester v Logarski dolini, nato mimo slapa Rinke na Okrešelj in še višje na Kamniško sedlo. Tam sem se malo spočil in se spustil po Turskem žlebu spet na Okrešelj in nato v dolino na avtobus. Ta tura je bila takrat kratka, precej lahka in zelo lepa, res planinska.

Zato sem se odločil, da jo po tolikih letih ponovim — vsaj delno, saj po tolikem času kondicija precej pade. In res: vzpenjal sem se veliko počasneje in precej sem se moral potruditi. Na Kamniškem sedlu sem obujal spomine na leta, ko še koča ni bila povečana in ko še ni bilo tovorne žičnice. Gledal sem proti Planjavi, pod vrhom katere sem tolikokrat prišel s Korošice, nekoč kar iz Robanovega kota do Kamniškega sedla v enem dnevu. Na spust po Turskem žlebu zdaj nisem niti pomislil. Ko sem se dobro spočil, sem se kar po isti poti vračal na Okrešelj, kjer me je čakal nahrbtnik.

Od nekdanj mi je bil Okrešelj zelo všeč, ker je podoben kotlini, okoli katere kipijo v višino sami spoštovanja vredni strmi vršaci: Rinke, Skuta, Brana, Planjava itd. Videl sem kočo, kjer je bila včasih mejna stražnica, videl Savinjsko sedlo, prek katerega je bil v času Jugoslavije strogo prepovedan prehod. Spomnil sem se svoje ture prek Križa do Češke koče, ko mi je pri prečkanku Žrela priletel kamenček v glavo. V hipu se mi je ulila kri in rama je bila takoj krvava. Še sreča, da je bila Češka koča čisto blizu.

Že na Kamniškem sedlu sem se tokrat odločil, da pre-spim v Frischaufovem domu na Okrešlju.

Sedel sem pred domom na klopici in užival ta planinski raj. Pred mano so se dvigale skoraj navpične stene gorá. Po karti sem jih prepoznal: Lučka Baba, Škarje, Ojstrica in druge. Stene so bile razdrte in razbite, bal-

vani in skale pod njimi razmetane, pa vseeno so izražale moč in višjo silo, ko so drzno kipele v nebo.

Ob meni so sedeli prešerni planinci, jedli so in pili in glasno pripovedovali o svojih podvigih, si izmenjavali izkušnje in zbijali šale. Bilo je pravo planinsko vzdušje, ki ga človek ne doživi nikjer v dolini.

Bil je lep, jasen dan, stene gorá so odsevale sončno svetlobo, v srcih planincev sta bila mir in zadovoljstvo, ker je vsak že bil na katerem od tehle vrhov.

Kmalu so začeli planinci odhajati: nekateri v dolino, nekateri v kočo oziroma dom.

Stene so se začele rahlo oranžno barvati. Še malo in ostal sem sam na klopici. Tedaj sem se še bolj predal naravi. Občutil sem večerni vetrček, borovci so mi delali družbo, gore so mi postale še bližje in čustveno sem občutil njihovo veličastje.

Čez nekaj časa so prepadi postali škrlatno rdeči. V rdeči luči so strme stene še enkrat zažarele v kraljevem razkošju. Kako majhen sem bil pred temi mogočnimi gmotami, še manjši od vinske mušice, a bil sem med njimi, med stenami in pod vrhovi!

Kar neopazno je barva luči postajala bolj modrikasta in zatem sivo modra. Od tal so po stenah navzgor začele lesti sence. Ohladilo se je. Luč gora je začela slabeti, kot bi sonce zatrepetalo, in iz doline je prihajal mrak.

Hotel sem v kočo, a sem se premislil. Oči sem dvignil proti vrhovom, kamor je sijalo sonce in kjer je bil še dan. Počakal sem še malo. Videl sem, kako je ugasnil najprej en vrh, potem še ostali in naposled zadnji. Kot bi upihnil plamenčke na sveči.

Tako je minil dan v Kamniških Alpah. Bil je zelo naporen, a čudovit. Splačalo se je potruditi za krasna doživetja in občutke, ki jih lahko doživiš samo v planinah.

Ali bom še kdaj doživel kakšen dan med skalnatimi gorami? Ali je bil ta moj zadnji?

KAKO SEM ISKAL JURIIJA VEGO IN SE ZNAŠEL NA POTI V EVROPO

GRIČKI SLOVENSKE EVROPSKE PEŠPOTI

DRAGO CENČIČ

V tem svojem pisanju bom posegel dvajset let nazaj in obnovil spomin na dan, ki je v nekem smislu spremenil moje razmerje do narave in gorá, predvsem pa mi je prinesel novih doživetij in novih znanecv.

Kakšnih štirinajst dni pred tem dnevom sem neke prebral, da se je 23. marca 1754 rodil **Jurij Vega**. Pisalo je, da je bil rojen v neki zasavski vasi z imenom Zagorica. Šel sem s prstom na zemljevid, ker me je zanimalo, kje leži ta skromna in najbrž tudi zakotna vasica, ki pa je dala tako slavnega matematika. Položil sem še prst na koledar in ko sem ugotovil, da njegov rojstni dan pade na nedeljo — je bil načrt za izlet že narejen.

Vremenska napoved za tisto nedeljo je obetala sončno vreme. Zjutraj, ko je avtobus po Šmartinski cesti brzel čez Savo, je bila še megla, ki se tudi še kasneje, ko smo se pripeljali v Moravce, ni hotela dvigniti. Z zvočenjem sta me pozdravila moravska zvonika, spomenik matematika pa mi je povedal, da sem na pravi poti in da bom njegovo Zagorico res našel v moravški fari. Obhodil sem lep park pred cerkvijo in občudoval središče in lepo oblikovana pročelja hiš. Razmišljal sem o naši lepi deželi in imenih takšnih vasic, kot je Zagorica. Koliko imamo teh Goric, Goričic, Nadgoric, Podgoric, Prigoric!

Dvignila se je nekoliko megla in sonce je pričelo siliti skozi njo. Ozrl sem se za soncem na južno stran proti hribom okrog sv. Miklavža. Seveda, za temi goricami mora ležati Zagorica, zato pa je dobila takšno ime, ko jo iščem s pogledom iz središča te stare moravske fare!

MARKACIJE DRUGAČNE BARVE

Tako sem se napolil proti jugu po cesti, ki je bila sprva še asfaltna. Gledal sem vse drugo, samo oznak na poti ne. Hodil sem mimo hiš, gledal pomladno drevje, polja, pokrajino in pozdravljal ljudi z butaricami, ki sem jih srečeval — bila je cvetna nedelja. Pogledal sem na zemljevid in z dobrim občutkom zavil s ceste na desno, na ožjo pot in proti gozdu, da dosežem preval Grmače, nato pa svoj prvi cilj na razglednem vrhu sv. Miklavža, kjer sem nekoč že bil.

Za oznake na poti se torej nisem prav nič brigal, sicer pa zakaj bi se le, saj je bila današnja hoja povsem moja ideja, moja smer, moj izlet, moje iskanje Zagorice in Jurija VEGA. Le kje bi se našel markacist, ki bi le meni na voljo in po mojem naročilu označil takšno pot! Šele v gozdu sem opazil, da sem šel mimo neke oznake, ki se mi je zdela nekoliko nenavadna. Te presnete markacije, sem si mislil, ali se jih tudi danes ne bom rešil, saj me danes sploh ne zanimajo! Včasih jih je res premalo in te vznemiri, če jih dalj časa ne vidiš; še večkrat pa jih je toliko, da naredijo več zmede kot koristi.

Po nekaj korakih sem se ustavil. Na bukvi pred mano sva se spogledala z oznako, ki je do takrat še nisem

nikoli videl. Bil je sveže pobarvan rumen krog z rdečim kolobarjem. Naprej na skali se je oznaka ponovila — prava Knafeljčeva markacija, le da mi barve niso šle skupaj. Nikjer nisem videl nikakršnega napisa, ki bi mi pomagal razvozlati uganko. Postal sem seveda radoveden, tako da sem za nekaj časa pozabil na Zagorico in sledil tem skrivnostnim oznakam, ki so me lepo vodile proti prevalu na Grmačah. Ampak zakaj rumena barva namesto bele? Ali je imel markacist težave z razločevanjem barv, ali si ni mogel nabaviti bele barve, ali pa je bilo vmes kaj drugega? No, kakorkoli, navsezadnje sem se teh nenavadnih oznak navadil, pa še v megli, ki še ni povsem odnehala, mi je rumena barva bolj kazala pot.

V VEGOVI ROJSTNI HIŠI

V dolini je zazvonilo, prišel sem na Grmače, tu pa sta me v razmišljanju zmotila fantiča s kar tri metre dolgo okrašeno butaro in odhitela navzdol, najbrž k deseti maši. Še danes mi je žal za njima, kajti fotoaparati mi je ležal na dnu nahrbtnika.

Rdeče rumene oznake so me vodile naprej in me pripeljele do Katarije, kjer pa je bilo skromno gostišče zaprto in ni bilo nikogar, ko bi mi lahko kaj pojasnil. Moja radovednost je postala še večja, saj so se oznake na delu poti, ki vodi do cerkvice, sprevrgle v rdeč krog z rumenim kolobarjem in mi s tem povedale, da je imel skrivnostni markacist posebne namene in da ni šlo za barvno slepoto ali za nezaloženost trgovin z belo barvo.

Od Save sem zaslišal ropot vlaka, prišel sem na južno stran pobočja in še naprej sledil skrivnostni poti. Tako sem hodil do Velike vasi, potem pa me je prvotni cilj izleta le usmeril proti Zagorici, medtem ko se je rdeče rumena pot spuščala navzdol, najbrž proti Savi.

Sedaj je sonce dokončno prevladalo nad meglo in prebujalo pomlad na teh lepih položnih poljcih, kjer si druga drugi sledijo vasi Velika vas, Križevska vas, Zagorica, Vrh, Klopce, vse lepo v zavetju vrhov Ciclja in Murovice. Toplota mi je zlezla pod srajco, postalo mi je prijetno, na nenavadne oznake sem kar pozabil.

Opoldne je bilo, ko sem prišel do Vegove rojstne hiše, kjer sta mi prijazna domačina odprla spominsko sobo, pokazala zbirko predmetov v njej in me še dodatno ogrela z žganjem.

Nadaljnja pot me je vodila do sv. Helene v Dolskem, kjer sem pričakal avtobus. Prometni znaki ob cesti ali ne vem kakšna asociacija mi je vnovič priklicala v spomin skrivnostne rdeče rumene znake, na katere sem mislil tudi v naslednjih dneh, vendar pa mi moji planinski znanci, kar mi jih je uspelo srečati, niso vedeli nič povedati.

S SEVERA NA JUG SLOVENIJE

Dober teden pozneje, v ponedeljek, 31. marca pred dvajsetimi leti, sem bolj prelistaval kot prebiral športne

strani v Delu, saj za moderno gladiatorstvo nisem imel nikoli smisla. Kar naenkrat sem ostrmel; skrivnost, ki me je mučila vse te dni, je bila razkrita. Naslov članka je bil: »E-6 čez naše kraje«.

Sledilo je: »Planinci, ki so v tej zares spomladanski zimi obiskovali osrednje predele Slovenije, so gotovo opazili nenavadne rdeče-rumene markacije. S takšnimi znaki bo namreč pri nas v celoti markirana evropska pot št. 6...«

A tako, sem si mislil, tukaj je sedaj odgovor na neznan-ko, staro teden dni! Z rastočim zanimanjem sem bral naprej, predvsem o smeri, po kateri bo ta pot prečkala Slovenijo od severa proti jugu in se končala na Jadranu, potem ko je premerila že vso Evropo od Baltika navzdol. Gre torej za nič več in nič manj kot za pot v Evropo. Bral sem še naprej do konca:

»Pot pripravljajo in urejajo slovenski in hrvaški gozdarji, ki s tem prevzemajo tudi njeno kasnejše vzdrževanje. K svojemu delu bi želeli pritegniti tudi planinska in turistična društva. Nadalje bodo skušali pritegniti k uspešni organizaciji poti tudi hribovske kmetije, ki bi se želele ukvarjati s kmečkim turizmom in nuditi popotnikom pristne domače usluge.«

Pod člankom so bile kratice **M. C.** Te kratice pa zame niso bile nikakršna uganka več. Skoraj prepričan sem bil, da je članek napisal inženir gozdarstva in planinec **Milan Ciglar**, ki sem ga že nekaj let občudoval, ker mi je bil najljubši, predvsem pa vsebinsko najtehtnejši predavatelj planinskih večerov ob sredah pri Ljubljani-Matici. In ne samo to: poznal sem tudi njegove članke iz

Planinskega vestnika. Sedaj sem torej vedel vse, predvsem pa to, da bo nova pot zagotovo nekaj dobrega in zanimivega — obetala pa je še nekaj povsem novega, vznemirljiv stik z Evropo, kot si ga takrat še nisem znal dobro predstavljati.

NA POTI Z MILANOM CIGLARJEM

Od teh dogodkov je potem minilo dobro leto dni. Vmes, že maja 1975, je bila nova pot slovesno in uradno odprta na Mašunu pod Notranjskim Snežnikom. Znanka, ki jo je še tisto leto prehodila, je bila nad potjo zelo navdušena. Sam sem počakal do naslednje pomladi, ko smo se s planinci iz društva in pod vodstvom Milana Ciglarja odpeljali v Lvnik na prvo etapo do Radelj. V rahlem dežju so nas lepo sprejeli pri spominskem kamnu na koncu avstrijskega dela poti avstrijski Štajerci, potem pa se je naredil lep dan in dva dni kasneje smo bili že čez Pohorje. »Vse po vrsti, kot so hiše v Trsti,« so bile Milanove besede. Večidel z njegovim vodstvom sem prišel do morja.

Tako sem se pred dvajsetimi leti znašel na poti v Evropo, kasneje pa tudi prehodil ves avstrijski del E-6. Pot se ne more pohvaliti z ne vem kakšnimi vrhovi, vendar pa to tudi ni njen namen. Namen je v tem, da enostavno greš, za več dni, če se da, in da se znova zbližaš z naravo, da ji prisluhneš. »Glej, to je smreka in ono je jelka,« mi je rekel Milan pod Snežnikom — nisem pozabil, čeprav ga že dolgo ni več. Novi znanci in prijatelji pa so mi ostali z naše in druge strani meje. Naj bi bilo tako tudi vnaprej, ta pot v Evropo ni le metafora.

PRIMEREN ČAS ZA OBISK MANJ ZNANEGA SLOVENSKEGA TISOČAKA

MIRNA GORA — VARUH NAŠ

FRANC JANEŽ

Svojo lepoto razdaja tistim, ki jo gledajo s srcem. Njen srd je neurje, njena luč je lep sončen dan.

Naša narava je zelo ogrožena, zato potrebuje ekološko ozaveščenost. Tudi naša Mirna gora ljubi skromnost, razumevanje in požrtvovalnost obiskovalcev. Od njih pričakuje varovanje narave, da bodo vsi stanovanjci na njej ohranili domovanje v sožitju z naravo, tudi »gozdni bobnar« žolna, znak zdravega okolja.

Naša gora se dviga 1048 metrov visoko na skrajnih jugovzhodnih obronkih roškega masiva, iz doline gledano na severozahodnem delu Bele krajine. Pod samim vrhom, na 1000 metrih nadmorske višine, stojita cerkev in planinski dom.

Ljudje so se vedno zavedali pomembnosti gore in tudi danes se je, saj ima skoraj deset interesnih dejavnikov.

V ljudski domišljiji in v samem imenu Mirna gora je veliko bajeslovnega. Po tem verovanju je na kraju, kjer danes stoji cerkev, bila velika luknja. V njej je živel zmaj in je v dolino bruhal neurje s točo s tako silo, da so bili kmetje vse tja do Karlovca sedem let zapored ob ves

pridelek. Da bi tem vremenskim katastrofam napravili konec, so okoličani prav nad to luknjo zgradili cerkev sv. Franciška KS, priprošnika smrtne ure in varuha okolja. Tako je na gori zavladal mir in od tod tudi ime Mirna gora.

KRONOLOGIJA DOGODKOV NA MIRNI GORI

Mirna gora je bila romarska gora. K sv. Francišku so prihajali ljudje iz celotne Kočevske, Bele krajine in tudi s Hrvaške vse tja do Karlovca. Priporočali so se sv. Francišku, naj odvrača hudo uro, v suši so molili za dež, v moči za suho vreme, zato so na kraju, kjer je stala ena od štirih koč, zgradili romarsko koč.

Ustanovni občni zbor prvega belokranjskega planinskega društva je bil 20. septembra 1925 na Planini pod Mirno goro. Za predsednika je bil izvoljen **Ivan Zagažen**, takratni šolski upravitelj na Planini. Na zboru so poudarili pomembnost ustanovitve Belokranjske podružnice SPD in gradnje planinskega doma na Mirni gori. Poudarili so pomembnost turističnega tujsko-prometnega in naravovarstvenega delovanja za Belo krajino, zlasti za bližnjo okolico Planine.

Planinski dom na Mirni gori

Na temeljih romarske koče so prebivalci Bele krajine in drugih predelov Slovenije ter dela Hrvaške s svojimi prispevki zgradili prvi planinski dom.

Ob 70. obletnici ustanovitve društva, ki jo proslavljamo v letu 1995, bo društvo poleg rednih dejavnosti ponatisnilo knjižico »Iz torbice belokranjskih palčkov«, s prodajo katere so zbirali sredstva za gradnjo prvega planinskega doma na Mirni gori.

Otvoritev je bila 18. avgusta 1929. Na njej je bilo približno 700 planincev in ljubiteljev narave, zbranih od blizu in daleč. Nekateri so prišli celo z gozdno železnico iz Črnomlja do Sredgore, od tu pa peš na Mirno goro.

V drugi svetovni vojni so dom in cerkev požgali italijanski fašisti, da ne bi tu našli zatočišča slovenski partizani.

Prizadevni Belokranjci so dom leta 1953 obnovili.

Gozdno gospodarstvo Novo mesto je leta 1993 zgradilo sodobno cesto Planina—Mirna gora, semiški župnik pa je istega leta organiziral obnovo cerkve sv. Frančiška. Planinci in drugi ljubitelji gorā smo v letu 1994 slavili 65. obletnico postavitve doma in praznik temeljite prenovne doma in okolice.

Dom na Mirni gori je bil vedno oskrbovan in ravno oskrbniki doma so bili pomembni pri razvoju Mirne gore. Od njihove prizadevnosti in razgledanosti je bil odvisen vzpon, včasih tudi zaton obiska in odnos do okolja naše prelepe Mirne gore. Veliko se jih je v teh letih zvrstilo. Do leta 1942 je bil oskrbnik doma gospod **Kobal** z ženo in hčerko, ki je bila učiteljica na Planini, za njimi **Slavo in Zofka Grahek**, nato **Miran Petric** z ženo, **Peter Frumen** s Katico, **Jože Žvab** z Jožico, **Vinko Aupič** z Micko, oskrbnika **Koklič** in **Božič**, **Vojko Horvat** s **Sonjo**, sedaj pa ima dom v najemu belokranjski gostinec **Marjan Ogulin**.

Danes imamo na območju Bele krajine tri planinska društva: črnomaljsko, metliško in semiško (v ustanavljanju).

OB EVROPSKEM LETU VAROVANJA NARAVE

Da bi o pomembnosti varovanja narave in o dogajanju v naravi seznanili javnost in vzgajali šolsko mladino, smo gozdarji, lovci, planinci, Zavod za naravno in kulturno dediščino iz Novega mesta s pomočjo občine Črnomelj zgradili gozdno učno pot Planina—Mirna gora z gozdno učilnico na Planini. Tudi Dom na Mirni gori je del učne poti. Na stezi s Planine na goro se obiskovalci na nevsiljiv način poučimo o lepoti kraja, muzeju v naravi, prirodi, varstvu narave, ekološkem stanju v naravi in o dejavnosti strok, ki tu delajo. Našo učno pot letno obišče približno 3000 obiskovalcev, predvsem šolske mladine. Pedagogi o gozdni učni poti govorijo pohvalno. Zgledno je tudi sodelovanje učne poti s Planinskim društvom Črnomelj.

Naša velika želja je ohraniti ta prelepi košček naše domovine in ga zaščititi za posebne kulturne namene.

VISOKO GORI ZAMIŠLJENI MESEC OPAZUJE BLOŠKO PLANOTO

NEŠTETE COPRNIJE NA SLIVNICI

MILENA OŽBOLT

Slivnica je na moč pohleven in nepomemben kucelj nad Cerkniškim jezerom in če ne bi bil **Valvasor** raztrobil, da se na njem zbirajo coprnice in uganjajo gnusobno, bi se o njej vedelo še manj kot se. Zato tudi ne more biti kdo ve kako pomembno, kadar kakšen anonimen človeček spleza na Slivnico in se razgleduje dol z nje, pa čeravno pri tem cvili od navdušenja. Vesolju ni mar, ali zležeš gor sam ali v družbi, star ali mlad, enkrat ali stokrat, pozimi ali poleti, ponoči ali podnevi, v soncu ali viharju. Vesolju je vseeno.

Toda to človeče, umazano od vsakdanjika in nezmožno, da bi svoje dušne saje raztreslo s kakšnega bolj omembe vrednega hriba na vse štiri strani neba, to človeče obožuje svojo Slivnico. To oboževanje je seveda lahko tudi sumljivo; če je slavnito bitje žensčina, še toliko bolj: slivniške coprnice so morda res kdaj nosile tudi hlače in po moško jahale na metli, bile pa so — dokazano —

ženske ... In stoletnim temeljitim čistkam navkljub se je lahko kakšen primerek gnusne te golazni potuhnil in prikril, pa se jaderno spet razmnožil, ko so se časi obmili ...

A bodi dovolj o coprnica ... Ne pa tudi o coprniji, kajti coprnija na Slivnici je, to vam povem. Čutiš jo na svoji koži, če nisi ravno lesen ali v trdo zmrznjen.

GOZD JE IGRAL ORATORIJE

Na primer, če te januarskega poznega popoldneva nekaj piči in si vtepeš v glavo, da pojdeš in pogledaš, kakšna je Slivnica prav ta hip.

Tiste nedelje je gozd pod južnim pobočjem ljubljenega hriba pel in igral oratorije: ko je potegnilo skozi veje, so se smreke odzvale z orgljanjem, bukovje z basi in staro drevo tam na samem je godlo solo. Še zakrnela bukvica, ki so ji vejice z listjem šumele iz snega, se je trudila oponašati južnoameriške ropotuljice. Soprani so se oglasili šele gori na grebenu, ko je piš potegnili z vso

silo in nosil sneg za vrat, onkraj v goščavi pa so hrumeli oddaljeni bobni.

Coprnic ni bilo videti, čeprav je bila ura ravno prava in je sonce na tej strani že zašlo; le dvoje nerazpoznavnih človečkov je ob bledem mesecu hrskalo po s svežim pršicem prekritih ledenih zaplatah: com-pa, com-pa, compa-comp ...

Barve se že stapljajo z mrakom, a oči so se privadile in se naslanjajo: sivo črni gozdovi na kopastih bloških hribskih, sivo vijoličasto nebo in srebrni mesec, okrogel ko tolar Marije Terezije. Daleč na severu v čarobnem siju nad plastmi sivine lebdi veriga Kamniških Alp in malo vstran škrbine Julijcev z zobatim Triglavom, ki utrujeno strmi v meglo pod sabo.

Na zahodu pa med oblaki pršiča sije nekaj skrivnostno bledorumenega in burja peha poznega obiskovalca v hrbet, kakor bi ga hotela prisiliti, naj pospeši, da ne bo česa zamudil.

In res: na vrhu v zatišju za robom — rajska podoba!

KÓSEM OGNJENEGA OBLAČKA

Saj vem: stotine sončnih zahodov ste že videli, desetine rožnato obarvanih vrhov in oblakov, veličastje stvarstva, ko se dan prevesi v noč. Toda naj vendar tudi jaz poskusim to podoba deliti z vami. Le kje začeti, ne vem. Pri svetlobi nemara, ta je najbolj očitna: ognjeno žareča v vseh odtenkih od karminaste, opečne, oranžne do bledorumenega, ki z zelenkastim navdihom prehaja v modro, sivo in vijoličasto. Sili izza črne verige Javornikov in Nanosa in se razgrinja noter proti Hrušici in na jug k Snežniku. Nebo je povsem jasno, le drobcen kósem ognjenega oblaka je osupel obstrel nad valovito silhueto Javornikov. Kot uročen je, nikamor se ne gane. Saj, urok; drugega ne more biti.

Najprej se očesu zdi, da gleda kakšno Generalicevo — ali cigavo že — sliko: spredaj skupina mogočnih golih temnih bukev, od snega in vetrov razviharjenih, ki se zde, da rastejo naravnost iz črnih hribsčkov, čeprav je razdalja med njimi v resnici neznanska — in za vsem tem silovita rdeča zarja. Res je kakor slika, dvodimenzionalno, varljivo, uročeno ... Spodaj, pri nogah pravilne slike z bukvami, pa se bleščijo lise napol praznega zamrzlega jezera, črna smrekova otočka na dnu se dobrikata velikemu gozdu pred sabo. Mogoče je slutiti tudi Zadnji kraj in lučce nakazujejo vasi ob robu jezera. Iz presledka, kjer se na obzorju končajo Javorniki in se za njimi kaže Nanos, se plazijo v hrib mračna postojnska tema.

Tu, za robom, je tišina, nekje daleč za hrptom po severnem pobočju pa divja ledeni piš. Prostor in čas za pobožnost. Ali za navdušenje.

Tišina vzvalovi, sliši se nekakšno cviljenje, vzdihovanje, ohanje in ahanje, pridružen vriski, smeh brez pravega vzroka, otročji, če ne celo nekam prismuknjeno živalski.

Lepota je popolna. Človeče je pozabilo nase. Dušne saje, ki jih je pritovorilo sem gor, nenadoma nimajo nobenega pomena več. Samo lepota je še, mir in tiha radost.

BELA SIMFONIJA BREZ IMENA

Visoko gori zamišljeni mesec opazuje Bloško planoto, ki se izgublja v mrak. In v ta mrak se skozi strupeno žvižganje zdaj spusti očiščenje iščooče človeče, ko se odloči odkorčiti proti svojemu brlogu v drugi, pravzaprav tretji dolini. Z ozeblo zadnjico se potopi med smrečje, skozi katero vodi steza kot v predor. Spet je na delu orkester, ki gode belo simfonijo brez imena, a se do tekega crescenda kot gori pod vrhom ne pripravi več; po stezi proti Bločicam je vse skupaj pravzaprav le še spokojna uspavanka.

Bločiško polje v mesečini je skleda kislega mleka in dva človečka kot muhi ležeta po njenem robu, dokler se po trnovi in zaraščeni stezi ne pretakneta v gozd. Pričakuje oči zaslitijo pod potjo vhod v globoko jamo in misel na neznano, morebiti grozeče temno podzemlje pošlje bataljon mravljincev po hrbtu in pospeši korak, ki se zato zmede in krene po napačni stezi, nekam proti Podšteberku. Vračanje na pamet čez škraplje in trnje je mučno, zato pa olajšanje na — končno — pravi stezi toliko bolj zgovorno.

Spet hreščijo koraki skozi gozd, ko se pod snegom zamolklo tare led v luknjah na kolovozu. Kjer je spodaj listje, je zvok drugačen, kjer je prazen prostor, spet čisto drugačen. V možganih pa se kdove zakaj oglaša fren neke črnske pesmi »...on-my-ways-to-haven-any-how...«. Ritem korakov je nagel, nikakor se ne ujema s pesmijo, ki je vendar blues. Na belini snega se v mesečini odsliskavajo drevesni zemljevidi, na katerih se sekajo drobne stezice v temno pot, ki vodi naravnost v srce zmrznjene zemlje. Gozd je prostran, skupine smrek pošumevajo in samota je popolna. Le nekje daleč onkraj hribov domišljija sluti cesto.

Mraz cuka za nos in čelo, po hrbtu pa curlja potoček — le čemu bi človek postal v noči in se hladil. Carpe diem — stopi torej!

ČRNE MEGLICE SO RAZPIHANE

Udobna gozdna pot proti Sveti Ani je pravilna, bukke stojijo v špalirju, mahajo s čipkastimi vejami in tiho odpevajo sapam, k vršijo skoznje. Koncert za veje, veje in veter... Od nekdaj bi se zdaj morala pojaviti kočija s štirimi arabci (bogve, če so arabci sploh dobri za vprego? Nemara jih je tudi škoda — Kontelovi haflingerji bi bili prav tako dobri.)

Zadiši po dimu — vas je blizu. Piha z juga in psi še spijo. Kako blizu neki jim lahko prideš, ne da bi zagnali zbor kakor vsakič, ko si želiš v miru skočiti na Križno goro? No, tokrat se Kontelov zbudi šele, ko nočni obiskovalec že stopa mimo pesjaka in Bajtarjev se oglasi le hip nato.

Stokrat prehojeno cesto proti Ložu bi se dalo prepešati miže, kaj šele ob tako razkošni mesečni svečavi. Vidijo se luči v dolini, sliši se tudi že hropenje avtomobilov. Toda ne, ne po cesti! Lepše bo čez Ulce in po njivah ob Brežicku. Korak se spotika ob zamrznjenih grudah in zaplate snega povzročajo pod nogami neznosen trušč, ranjena zadrhti nočna tišina nad poljem.

Nahrbtnik, v katerem se nosi nepotreben čaj, postaja težak; a lahko še kaj prav pride, ne bi ga kazalo vreči v

Brežiček, naj je misel še tako olajšanje obetajoča. Skozi Stari trg čimbolj na kratko, in spet — včas! — čez njive — pa smo doma!

Komaj štiri ure in pol, pa toliko lepega! Saj ni več na duši, črne meglice so razpihane, noge lahke. Ostal je

spomin, prežet z javorško zarjo, prekaljen z vetrovim koncertom in začinen s slivniško coprnijo. Ta deluje še ponoči: človeče v sanjah posluša madrigale in črnsko duhovno petje.

Vam pravim, da coprnija na Slivnici je in je. Pa še kako!

SPET JE POMLAD PRIŠLA K JELENOVEMU STUDENCU NA MESTNEM VRHU

ČARNI SVET NAD DOLINO RINŽE

PETER VOVK

Pride čas pomladi, ko se mi zdi okolica Jelenovega studenca za Mestnim vrhom, kjer stoji koča PD Kočevje, prečudovito lepa. Ovija jo pravilni sij. Telohi, kronce in sneznice že gledajo iz razcvetlega snega. Omamljena od sreče prestopa majhna živa misel, vsa svetla tudi sama. Čutim sveže jutro jelk, bukev in smrek.

Smehljam se — zakaj tudi ne! Vse poje, cvrči, brenci, šumi in leti. Popki bukovih listov se izvijajo iz vej. Leske že devajo svoje okraske na veje. Podlessek že cvet iz trave moli. Zimska zmrzal je šla iz gozda. Ščinklja z mladici je priletela s toplega juga. Muževno rastlinje draži nos. Klice jelk, bukev in smrek rinejo iz tal. Sok gre v biljke, cvete, grme in drevesa.

KLIC IZ DALJAVE S POBOČJ STojNE

Drevesa okoli koče so polna velikega, močnega življenja. Življenja, ki je tam in ki te čaka, da napolni prsi s čistim veseljem, z opojnostjo tišine, samote in miru. Vem, čaka me. Vedno, vsak dan. Tudi ta hip! Rad zahajam tja gor k tebi, koča iz brun, kjer se sprehajam sredi srebrnih jelk in bradatih bukev.

Slišim ptičje petje vsenaokrog. Sem v zavetju skal in skalnatih blokov za Mestnim vrhom. Tako sta mi blizu sreča in lepota! Tako blizu je to visoko življenje, izpolnjeno z globino in širino lepih doživetij! Stopiti moraš vanj, da te zagrne v svoj čisti objem. Jelenov studenec nenadoma postane veliko vabilo.

Spremeni se v mehko zveneč klic iz daljave. Veter ga prinese s pobočja Stojne, prišumlja pod odprto okno, zaveje v sivo sobo, jo napolni s soncem. Fotografije, ki sem jih posnel s foto kamero v štirih letnih časih in v več letih, dajejo čudežno moč. Zbistrijo oči, pomladijo misli. V nekaj trenutkih postanem ves drugačen. Čutim, kako v velikem valu prihajata vame svetloba in svežina gorskega zraka. Z ramen mi zdrsnejo bremena vsakdanjosti, da komaj še vem zanje. Zgubi se vsa neizbežnost in mučna teža. Dolinica Jelenovega studenca me je poklicala, ne ubežim več glasu, ki me vabi.

Sledim svetlim slikam na steni pred seboj. S slikami se vzdigujem. V meni raste najlepše in najjasnejše: hrepenenje po hribih in gozdovih. Iz slik vstajajo svetle podobe skalovja okoli Mestnega vrha. Divjina noči ob ognju in polni luni ob spremljavi nočnih glasov živali in ptic je užitek posebne vrste.

Želim si biti tam, čutiti na licih vroč pozdrav sonca, v dlaneh trdo hrapavost drevesne skorje in na čelu boža-

joči dih vetra. Vse me vabi k sebi, sproščeno diham čist gozdni zrak. Šum kukavičjih perutnic me prebudi iz sanjskega sveta. Kuka, pokukava, kliče k sebi samčke in norčavo šteje leta.

Pozabil sem na nemir asfalta in bencinski smrad v dolini. Topla gnezda ptičev pevcev se že spleta iz drobnih vitic korenin in suhih trav. Topel pomladni dež mehko boža kožo: oči, ušesa, nos, usta. Vrvijo mravlje na mravljišču, življenje gradijo. Trobentice, drobne in rumene, že cvetijo. Trobijo, kličejo metulje, hrošče, čebele in čmrle k sebi.

SVATOVSKO RAZPOLOŽENA NARAVA

Oči bežijo sem in tja, postelja je mah ob ognju, lepo je telesu in duši. Gledam, kako se bitje z bitjem zlije. Pljuča se širijo, srce močnejše razbija med rebri. Ne čutim teže, ne sledi stopinj, zemlje, mehke trave.

Tipljem mačice na vrbah, kačice na leskah, vse prašne in rumene. Nežno drgeta rahla pomladna sapa v vejah dreves in grmov. Čas skrivnosti je v mladi travi. Krt je pokukal na svetlo in se spet vrnil med korenine. Goba pisanka na preperelem panju ima na sebi za cel semenj barv. Mavrične kapljice srebrne rose so polne sončnih žarkov. Čudoviti občutki in obeti!

Kot zelene zaves visijo veje dreves z debel. Srebrn zvonki glas rdečegre taščice poslušam. Moja duša postaja vsa nežna. Studenec, miren in tih, zveni iz globin. Slišim bukev, kako šumi; moja senca je in moj počitek. Vonjam to dobro črno gozdno zemljo. Skala na skali, pokrita z mahom, me skriva in brani.

Ciciban me kliče: že, že te vidim, pridi, pridi, pridi! Duh smrečja in smole draži nos. Zvezda jutranjica ugaša pri studencu. Glas divjega petelina se oglašja. Vsi ti drobni ptički na veji bukv so moji otročki. Prileti samica, spusti črva v lačno grlo — in spet je vse tiho.

Drevje in grmovje je svatovsko razpoloženo. Poslušam brnenje čebel, os in čmrlev. Svojo kri slišim in svoj dih. Praokus po dobri gozdni zemlji draži nos. Kot svilnata preproga je zametni mah. Razpet sem kakor ptič med vejami dreves, prestavljam noge po gosti mladi travi.

Kot v pesmi je vse to, ptiči jo pojo na vse grlo. Križem kražem gredo stezice, že pomladno obarvane. Nič se ne skriva več, zima je odšla. In glej, medo je že pricapljal iz jame, kjer je preživel zimo! Skriti hrošči za lubjem so oživali. Kobilice strižejo trave, murenčki brenkajo na svoja godalca. Žvižganje kraguljev slišim — samca in samice, visoko pod nebom. Kot da hočeta uiti v veselje.

In srnjak, že ves pomladno obarvan, boka na poseki. Muhe in mušice se vrtinčijo, dvigajo in padajo. Plešejo nori ples radosti pomladi. Smreke in jelke z novimi prišitki polnijo motne oči. Luske smrekovih storžev leže na tleh kot cekini. Polno prgišče lepote je razlilo sonce po cvetlicah in travah. Mavrične kapljice srebrne rose kot majhne nevidne eksplozije počasi ugašajo.

Hodim skozi oboke mladih, visokih bukev. Kakor v starem grškem hramu je vse to, kjer so se dogajale velike stvaritve. Omamljen sem od gozdnih dišav, ovit z vonjem drevja, grmovja, cvetic in trav. Ušesa so polna šumečih vej in ptičjega petja. Starodavna gozdna pot omamno diši. Kakor dragoceni zaklad visijo veje jelk, bukev in smrek.

MISTIČNI RITEM GLASOV

Kako veje okoli mene tvoj skrivnostni šumeči dih, Jelenov studenec! Moja duša je zate potrošila vse

svoje zaklade, svoje solze in upanje. Cvetice in trave izpuhtevajo svoj najslajši vonj. Kako diši vsa dobra gozdna zemlja! Zadržim sapo, slišim jelenove korake. Zagledam ga s kosmatim rogovjem — kot bog lova je.

Oglaša se drozg poleg svojega gnezda, lepe melodije ubira. Ogrinjalo mehkebo gledam, tenke niti pajčevine med rogovilami leske. Telo nabrekne, dlaka na koži se naježi, kri vzvalovi. Ris je pred menoj skočil čez pot. Iz skalnate vaze se dviga dišeč duh ciklame. Bele šmarnice so obute v zelene nogavice.

Spomincice, ljubke, svetlomodne, so polne rosnih kapljic. Jelenov jezik krasi pritalni svet cvetic in trav. Visoka, ozka praprota dodaja svoje. Obraz je ves ožarjen od miline pogleda na srno in srnjačka.

Izgubljen v jutranji meglici tavam v mističnem ritmu živalskih in ptičjih glasov. To je moj svet, ki mu še nisem našel konca.

MALO ZNANE POTI S SPOMINI NA PRETEKLOST

POHOD NA JELENK IZ SPODNJE IDRIJE

CIRIL VELKOVRH

Kolega Mitja, neutruden pohodnik, planinec, čolnar in obiskovalec podzemnih jam, nas je letos na svetovni dan Zemlje povabil, naj ga spremljamo na planinskem izletu na Jelenk (1107 m) nad Spodnjo Idrijo. Do tu nas je pripeljal s svojim avtomobilom, za kar smo se mu po končanem izletu seveda pozabili zahvaliti. Sama sva se odpeljala iz Ljubljane v Škofjo Loko, kjer so vstopili še trije kolegi, tako da je bil avto poln. Prek Žirov in Ledinskega Razpotja (tu je razvodnica med Jadranskim in Črnim morjem) smo se v dolini Idrijce in Kanomljice ustavili nad tovarno lesnih izdelkov pri trgovini z mešanim blagom in gradbenim materialom, kjer so nam prijazni prodajalci pokazali, kje se začenja planinska pot.

MOČNO OBLEDELE MARKACIJE

Čeprav je bilo toplo, smo se člani planinske skupine oblekli povsem različno. Eden je imel dolgo spodnje perilo, drugi je bil z vetrovko, tretji v srjaci s kratkimi rokavi, četrti pa celo v kratkih hlačah. Le edina ženska v skupini je bila oblečena povsem normalno: imela je pumparice, toplo jopo, zavezano okrog pasu, obuta pa je bila v superge. Bila je tudi brez dodatnega bremena.

Začetek poti smo le slutili, nato smo vsaj deset minut hodili po strmem travnatem terenu, preden smo prišli na prvo nemarkirano stezo, v nekaj naslednjih minutah pa smo našli tudi prvo obdelano markacijo; te so se nato pojavljale zelo poredko. Najpreudarnejši med nami je menil, da so gozdarji posekali prav tista najdebelejša drevesa, na katerih so bile stare markacije. Pot je bila deloma zaraščena, tako da smo morali grmovje, pa tudi podrta drevesa čez pot večkrat obiti. K naši stezi so se priključile še druge, za katere pa nismo mogli

Anton Rojč: Zavetišče na Jelenku (919 m), perorisba, 1989.

vedeti, ali so prave ali le slepe lovske poti. Šele čez nekaj časa smo le ugotovili, da je prava smer pod električnim vodom, pot pa se dviga strmo v breg.

Ker smo bili mešana in dokaj nehomogena skupina, smo hodili počasi, kdor pa je malo pohitel, je moral v naslednjih minutah počakati glavnino. Po slabi uri hoje smo prišli do samotne kmetije **Trepališe**, kjer sta nam edina prebivalca povedala marsikaj zanimivega. Žena nam je zaupala, da je po zlomu noge šele pred kratkim opustila uporabo bergel in da ima le dve telici, ki pa zadovoljujeta domače potrebe. Gospodar, ki že trideset let hodi v Spodnjo Idrijo v tovarno in se navdušuje nad malimi elektrarnami, nas je presenetil s svojim znanjem

o napetosti in jakosti električnega toka. Pred časom so jim priključili trofazni električni tok, pred tem pa so morali pri enofaznem toku ob priključitvi likalnika ugasniti vse luči v hiši. Povedal nam je še, da z ženo nimata nič otrok in da bo že kdo prišel za njima na njuno kmetijo, če bo hotel. Mož nam je pokazal vse sosednje vrhove, med katerimi je najvišja Sivka (1008 m). Prijazno smo se posloveli in ponovno zagrizli v travnati breg.

GREBEN Z RAZGLEDOM

Nekaj časa sem skupino vodil jaz in prezrl še drugo markacijo na desni strani, na katero me je opozorila edina ženska v naši skupini. V tej novi smeri smo kmalu prispeli na greben, na drugi strani katerega je skoraj prepaden svet. Pot je vodila po levi strani grebena in se končno spustila pod neprenehne skalne stene. Tu smo obupali. Odločili smo se za zelo strmo brezpotno bližnjico med mladimi redkimi drevesi proti vrhu skoraj previsne stene. Ta pot je bila skrajno naporna, a prijetna. Pohod smo nadaljevali po skalnem grebenu z lepim razgledom na obe strani: levo v dolino Kanomljice in Idrijske Krnice, desno v dolino Idrijce.

Tudi od zadnjega odcepa dalje so bile stare markacije zelo redke in dokaj obledеле. Zaradi revnega gozda, v katerem so bila predvsem mlada in tenka drevesa, so bili planinski znaki pogosto narisani v treh vodoravnih pasovih: zunanja dva sta bila rdeča, srednji pa bel. Ob tem smo pomislili, a ne prvič, na avstrijsko planinsko markacijo zeleno-bele barve in na avstrijsko državno zastavo rdeče-belo-rdeče barve. Brez misli na morebitne politične in meddržavne spore, ampak le v šali smo se spraševali, ali bi bilo prav, če bi mi sprejeli njihove barve markacij, naši severni sosedje pa naše, saj bi bile povsem enake njihovi državni zastavi.

Med potjo smo videli veliko lepih, tudi planinskih rož, med katerimi so nekatere zaščitene. Še prav posebej smo se ustavili pri rumenih avriklijah, ki so nas pozdravljali iz varne razdalje na prepadnih in nedostopnih stenah. Približali smo se jim lahko, in to dokaj zadovoljivo, le z majhnim žepnim daljnogledom.

ZAPUŠČENE SAMOTNE KMETIJE

Ves čas smo spremljali pot na turističnem zemljevidu Škofjeloškega in Cerkljanskega hribovja, ki ga je leta 1993 izdal in izdelal Geodetski zavod Slovenije. Na žalost smo ugotovili, da ta grebenska pot na karti ni označena. Res je, da ta pot ni sprehajalna, nikakor pa ne bi mogli trditi, da ni turistična. Vsi smo bili povsem

enakega mnenja, da je s tem karta osiromašena, saj turistom ne ponuja vabila k zares velikim užitek. Razočaranje je bilo še večje, ko smo zvečer doma pogledali še planinsko karto Polhograjskega hribovja, ki jo je izdalo Planinsko društvo Slovenije, izdelal pa Geodetski zavod Slovenije že leta 1976, kjer ta pot ni ne označena in ne markirana.

Pod Kendovim vrhom (1078 m) smo naleteli na več zapuščenih samotnih kmetij, med katerimi bi nekatere zaradi svoje izvirne in posebne arhitekture prav lahko sodile v skupino naravnih znamenitosti ali celo spomenikov. Veselili smo se podatka iz omenjene turistične karte, da je tik pod Jelenkom (planinsko) zavetišče. Našli pa smo le, kot piše v Vodniku po planinskih postojankah v Sloveniji, že od leta 1978 povsem zapuščeno domačijo z gospodarskim poslopjem in (na tej višini!) sredi dvorišča pokrit vodnjak, poln vode. Domačija je imela razbita vsa stekla v oknih, na steni pa zapis »HOČEMO TITOVO JUGOSLAVIJA«. V istem vodniku je tudi pravilno zapisano, da je sedanje zavetišče (sicer že dvakrat prestavljeno, na kar nas je opozorila omenjena planinska karta, preverili pa smo to tudi po telefonu pri domačinih) nekoliko nižje pri samotni kmetiji **Cesar**.

POT PO VOJAŠKI MULATJERI

Vrh sam je gol, med redkim drevjem pa lahko vidimo vse najvišje gore v bližnji in daljni okolici od Triglava, Porezna, Krna, Kanina, Kojce, Matajurja in Bevkovega hriba do Trnovskega gozda, Javornikov in Snežnika. Vrh je jasno označen z velikim kamnom. V okolici je veliko travnatih dolinic. Kmalu pod vrhom smo tudi tukaj zagledali več starih vojaških zgradb iz prve svetovne vojne in še vedno lepo obzidana zaklonišča, vkopana v globino gore.

Od tod so moji planinski kolegi zavili levo proti asfaltni cesti, sam pa sem se zaradi bolečin v kolenu odločil, da bom šel po mehkejših poteh prek travnikov in skozi gozd. Tu sem, a ne prvič ta dan, na svojih bližnjicah naletel tudi na mulatjere iz prve svetovne vojne, ki so bile pokrite z zemljo in travo, nekajkrat pa tudi zaraščene. To bi bile idealne planinske poti, ki bi jih bilo treba le markirati, po njih pa bi planinci in turisti lahko uživali v prijetni mehki hoji, namesto da korakajo po trdih makadamskih poteh.

Čeprav smo želeli prek razločnega naselja Masore še ta dan priti v Želin, ki je pomembno križišče poti, ki vodijo v Spodnjo Idrijo, Tolmin ali v Cerkno, smo se po nasvetu prijaznih domačinov odločili, da pri kapelici Na Jezeru zavijemo na desno po bližnji v dolino Idrijce. Lepa, ozka kolovozna pot, ki vodi mimo za ta svet mnogo prevelikih in starih hiš, postavljenih v strm breg ter, še dobro, v dovolj stabilen svet, da se ob deževju njihovi prebivalci ne boje katastrofe, smo se spustili do zaselka Travnik.

Do svojega avtomobila v Spodnji Idriji smo se pripeljali kot avtostoparji, potem pa prek Cerkelj in Kladja v Gorenjo vas, kjer smo se v novem gostišču »Pr' sedmic« odpočili, odžejali in potešili lakoto. Poleg hitre postrežbe in nadvse dobre hrane je bila tudi cena primerna, še posebno zato, ker je prijatelj Mitja plačal vso pijačo na račun le nekaj dni stare vnukinje.

Albanske jame

V Albaniji je veliko kraškega ozemlja, vendar do zadnjih političnih sprememb v Evropi niti strokovna, niti laična javnost o albanskih kraških jamah seveda ni vedela čisto nič, ker so bile tam — kot tudi v nekdanji Jugoslaviji — podzemne jame nekakšni strogo varovani objekti in torej vojaške skrivnosti. Po letu 1991 so začeli v Albanijo hoditi tako raziskovalci gorskega kot tudi podzemnega sveta iz tujine (in seveda iz Albanije). Speleologi so začeli pisati reportaže o kraških jamah, od katerih so največje in najzanimivejše tiste na severu države, v albanskih Alpah ob črnogorski in albanski meji, kjer so med drugim raziskali 335 metrov globoko in več kot pet kilometrov dolgo največjo albansko jamo Shpello e Pucit.

VEČNI IZVIRI POEZIJE

Gore v večernem soncu. Takšne so mi posebno ljube. Obljublajo nam dneve in noči žarečega življenja, ki se ne more nikoli izpolniti. Navdajajo nas z vročim hrepenenjem, ki polagoma samotno ugasne.

Sepp Dobiasch

Ali poznaš gorsko tiho? Ali poznaš škrtanje svojih okovank, kadar stopaš po kamniti poti? Ali poznaš zvenčanje cepina na trdih, zamrznjenih tleh? In daljni pok, kadar se ledni črv v ledeniku skrči in spet iztegne? Ali poznaš te zvoke? Ah, poznam jih, tako dobro so mi znani, in ni je slastnejše glasbe mimo njih!

Henry Hoek (1878—1951)

Tukaj zgoraj, za tihotnih ledenih sončnih višavah, me čaka najlepše plačilo za gorsko samoto. Vse svoje zavzeto strmenje, sleherni dih in vso svojo drhtečo dovzetnost posvečam vesoljni naravi, svetu svetlobe, ki se pretaka v nešteti oblikah.

Eugen Guido Lammer (1863—1945)

Gore so se kopale v svetlobi. Kam neki je izginila sinočnja mračnost? Bleščeči ledeniki so se ogledovali v slepečih pramenih, sive glave vršacev je obdajalo migetavo žarenje. Večerni mrak je kakor napoved neogibnega konca. Mlado svetlo jutro se smehlja lahkovernemu srcu kakor zanesljivo upanje. Vsak korak je kakor obljuba, žareč vrh vabi kakor uresničenje zlatih sanj. Tako se oblaki in sonce poigravajo z našim razpoloženjem.

Oskar Erich Meyer (1883—1940)

Potem se je noč ogrnila s svojimi črnimi lasmi, dokler jih ni jutranji svit spet pozlatil.

Saj ni res, da sem še pred nekaj dnevi hodil po hrupnih cestah, kjer so mi zoprne hiše zapirale pogled. Na samotnem majhnem otoku od vekomaj plovem po neskončnem ozračju. Že dolga leta drsim proti svetlini, ki na vzhodu zamejuje prostor. In nešteti drugi otoki, ki se vzdigujejo iz temnega morja, drsijo z menoj proti istemu cilju, ki se kakor velikanska polobla boči v nebo.

V zlatem obrobju svetlobe se prično razločevati obrisi sveta, pogreznjenega v neskončnem prostoru.

Oskar Erich Meyer (1883—1940)

Nizko sonce se je bleščalo kakor zlata luč. Širni gozdovi so skrivnostno dihal, divje ledeniške vode so šumele, planšarice so vriskale in s pobočij je odmevalo klenkanje kravjih zvoncev. Tako bi rad cele mesece, da, cela leta romal po teh gorah. Sončne podobe resnobne visokogorske narave zbujajo v nas posebno občutje, v katerem se čudežno mešajo vzvišene melanholične misli in tiho radostno zaupanje vase.

Ludwig Purtscheller (1849—1900)

Narava je mogočna pesnica: pravljico priča v gozdu in jo obda z neizrekljivo sladkimi vonjavami; idilo ustvari ob izviru na travniku v dolini; ep spesni v širni ravnini, po kateri se vali mogočna reka — tragedijo pa oblikuje med ledeniki sredi divjih špiikov.

Ludwig Purtscheller (1849—1900)

Nočni odhod v visoke gore je poln globoke poezije: neobičajna ura, skrivnostna pot, nenavadna svetloba, ki celo sredi noči obliva bližnje gore, odeje z velikimi ledeniki, vse to še stopnjuje skrivnostnost, tako da se počutimo, kakor bi hodili po popolnoma drugačnem svetu, kakor je naš.

Guido Rey (1861—1935)

odmevi

Stegovnik ali Štegovnik

Stanko Klinar je v komentarju zapisa poti na Stegovnik (Planinski vestnik 3/95, str. 137) poleg upravičenih kritik natrosil tudi nekaj neupravičenih očitkov, zato menim, da njegovo pisanje zasluži odgovor.

Omemba, da Stegovnik ni opisan v nobenem vodniku, je moja in je torej soavtor članka **Boris Škraban** glede tega povsem nedolžen. Kako je prišlo do tega, je možno razbrati že iz komentarja S. K.: vsi meni dosegljivi viri (zemljevidi PZS, Vodnik po Kamniških in Savinjskih Alpah (**Ficko**), Vodnik po slovenski planinski poti, Vodnik po planinskih postojankah v Sloveniji (**Dobnik**), 111 izletov po slovenskih gorah (**Stritar**), celo zemljevid na notranji strani knjige 100 slovenskih vrhov (Klinar); od negoriške literature pa npr. Atlas Slovenije in Enciklopedija Slovenije) dosledno uporabljajo samo izraz Stegovnik, le Stritar prav na začetku zapiše: »Stegovnik (izgovori Stégovnik, tudi Stégovnik)« (poudarek je torej na izgovorjavi, pri pisavi ni alternative) — še bolj zanimivo pa je, da je tudi v tretji izdaji Vodnika po Karavankah (S. K.) iz leta 1983 (starejših izdaj nimam) na str. 48 in 153 napisano Stegovnik. Ta podatek sem še ujel, ker pa v abecednem kazalu na koncu knjige Stegovnik ni omenjen, sem sklepal, da ga v knjigi ni. (Mimogrede, v PV 9/94, str. 400, je S. K. v oceni vodnika Slovenska planinska pot (Dobnik) zapisal: »Tudi ni jasno (vsaj ne prvi hip, a vodnik nikakor ne sme biti ugankarski) ...«. Velja ta pripomba za vse pisce vodnikov ali samo za nekatere? Vendar je napaka vsekakor moja: pred zapisom tako smeje trditve bi moral bolj temeljito preučiti zadevo. Do napake pa ne bi prišlo, če bi S. K. uporabljal za zapis istih zemljepisnih pojmov ista imena kot drugi viri ali pa bi svoji knjigi priložil navodila za uporabo. S. K. sicer pojasnjuje, da je skušal s tem odpraviti napako, ki izvira iz nemškega zapisa imena, vendar menim, da naloga pisca vodnika ni popravljane starih napak in krivic (za to ima-

mo druge organe in organizacije), temveč pomoč pri orientaciji planincu, da se lažje znajde na neznanem terenu. Vodnik pa mu bo v bolj slabo pomoč, če se v njem navedena imena ne skladajo s tistimi, ki jih vidi na zemljevidih in v drugih knjigah. Priznam, da tujih vodnikov pred vzponi na slovenske gore ne preučujem, ker menim, da vsaj tiste gore, ki so v celoti v Sloveniji, najbolj poznajo in opišejo domačini v domačih vodnikih, verjetno pa je bilo treba posegati po tujih vodnikih, ko še nismo imeli ustreznih kakovostnih slovenskih.

Kako pa goro poimenujejo domačini? Na Jezerskem se ustavim pri paru, ki se pred hišo vrti okoli avtomobila. »A Stegovnik?« se zamišljeno popraska za ušesom možakar in gre k ženi, ki mi na kratko opiše pot, vprašanje o izgovorjavi imena pa preslišita. Pri gostilni Kanonir sta tablici za dve poti na našo goro, na obeh pa je jasno zapisano Stegovnik. Sledeč enemu od kazipotov pridemo do križišča, kjer se odcepi pot na Storžič; kot se za dobro urejena križišča spodobi, je tudi tu puščica z napisom Stegovnik. Malo višje, kjer so zadnje hiše na poti na goro, gleda skozi okno mlajši mož. Na vprašanje, če pelje ta pot na Stegovnik, se možakar posvetuje z nekom v notranjosti in mi nato prikima. »Koliko je do vrha?« je očitno težje vprašanje, saj posvet traja dalj časa, končno pa v hrvščini dobim odgovor, da so do vrha kakšni trije kilometri in da bo bolje, če grem z avtomobilom. Zdi se mi, da sogovornik ni najbolj primeren za razglabljanje o pravilnem imenu gore, zato se odpravim naprej. Drugih ljudi, niti domačinov niti planincev, ni videti.

Ob vrnitvi pri Kanonirju ugledam človeka, ki jo mahata mimo v gojzarjih in s palicami v rokah. Takoj se pokaže, da dobro poznata Stegovnik, torej gotovo vesta, kako gori rečejo domačini. »Stegovnik, Stegovnik,« pravi možki, kot da mu je vseeno. »Pišejo pa Stegovnik,« ga dopolni spremeljevalka. — Mnogim je po prihodu s hriba prvi stik s civilizacijo gostilna Kanonir, 274

pa poskusim še tukaj. Z gospo, ki mi postreže, se po obedu zapleteva še v pomenek o Stegovniku. Dokler sam uporabljam besedo Stegovnik, enako imenuje goro tudi ona, ko pa jo vprašam, kakšno je domače ime za goro, mi pojasni, da je to »Stegovnjek«. Časi se spreminjajo in z njimi ljudje pod Stegovnikom; za goro uporabljajo različna imena, nihče pa ihtavo ne vztraja samo pri eni varianti. Toliko kot komentar h Klinarjevi pripombi, kakšen odgovor dobijo tisti, »ki se hočejo pogovarjati z domačini« (problem Stegovnika se mi ne zdi tako pomemben, da bi iz tega naredil raziskovalno nalogo in izprašal vse domačine).

S. K. bi svojo upravičeno pripombo lahko zaključil s pojasnilom, da je treba v njegovih knjigah imena zemljepisnih pojmov iskati drugače, kot smo vajeni (če nekega znanega pojma ne najdemo v knjigi, se zapeljemo do domačinov, jih vprašamo, kako rečejo dotični vzpetini, nato se vrnemo domov in knjigo preučujemo naprej — imamo pa res srečo, da je Slovenija majhna), vendar mu to ni bilo dovolj; zdelo se mu je potrebno, da B. Š. in M. Ž. dokaže, da nimata pojma o ničemer.

Tako očita »fantoma«, da nimata pojma o zemljepisu. S. K. ve vse o Karavankah, drugi pisci pa niso povsem prepričani, kje natančno teče meja med njimi in Kamniško-Savinjskimi Alpami. Tukaj zbrani primeri so iz meni najlažje dostopnih virov (kot večina planincev nisem zemljepisec), čisto možno pa je, da so v drugih knjigah navedeni drugačni podatki.

Vodnik po Kamniških in Savinjskih Alpah (Ficko), str. 18: »Na severu mejijo na Karavanke. Z njimi so tako tesno zraščene, da bi na zunaj težko potegnili smiselno mejo, medtem ko so na vseh drugih straneh meje v naravi očitne«. Modri mož se je s tem stavkom elegantno izognil prepirom o meji (glede na to, kdo je njegov vodniški mejaš na severu, ga povsem razumem). Definiciji natančne meje med obema gorstvomata se izogibata tudi Leksikon Cankarjeve

založbe (1984: »K. segajo od Ziljice na z. do Šaleške in Mislinjske kotline na v. ... S Kamniškimi Alpami jih povezuje več slemen«) in knjiga Gorenjska A - Ž (»Na Gorenjskem segajo od Peči na zahodu do vrhov nad Jezerskim (Virnikov Grintovec)«). Ena od redkih knjig, kjer je meja vsaj nakazana, je Enciklopedija Leksikografskega zavoda Jugoslavije (1967, 3. zvezek): »Na jugu so omejene z dolino Save do Žirovnice, nato prek Jezerskega do Solčave.« Kje teče meja med Žirovnico in Jezerskim, ostane skrivnost.

No, tale enciklopedija danes ni več v modi, omenil sem tudi, da se na tujce ne zanesem — pa poglejmo Enciklopedijo Slovenije! V opisu Karavank meja ni navedena, poskus razmejčitve je v opisu Kamniško-Savinjskih Alp: »Na Karavanke mejijo na Jezerskem in na črti Jezerski vrh — Bela — Solčavsko.« In še: »Tudi po geološki zgradbi je K.-S. A. težko ločiti od južnih Karavank. Najnaravnejša meja med obema gorstvomata bi bila Kokra in Bistra zahodno od Črne.« Ker mi S. K. svetuje, naj vzamem v roke učbenik zemljepisa, poglejmo še, kaj se o Karavankah uči v srednji šoli (Geografske značilnosti Slovenije (Ivan Gams), 1983). Na str. 33 beremo: »Ker so Kamniško-Savinjske Alpe zraščene s Karavankami, vedno česče govorimo o Severnih slovenskih Alpah.« (Še en način, da se izognemo prepirom o meji.) Namesto opisne razdelitve zemljepisnih regij je na str. 96-97 zemljevid Slovenije z vrisanimi mejami regij. Južna meja Karavank v bližini Stegovnika se sklada z zapisom S. K., na nekaterih drugih mestih pa so manjša ali večja odstopanja (tu si odmislimo razlike, nastale zaradi majhnega zemljevida) — S. K. npr. potegne mejo pod Begunjščico, v učbeniku pa je nekaj kilometrov južneje, pod Dobročo, še večje razlike so v vzhodnem delu, kjer S. K. potegne mejo precej vzhodneje, kot je vrisana v učbeniku. Zaradi teh razlik S. K. seveda ne bom pošiljal v šolo - želel sem le prikazati, da stvari (z vidika uporabnika zemljepisnih podatkov) niso

tako natančno določene, kot jih želi prikazati S. K. in da imajo različni avtorji različen pristop. Če bi se vsak od njih postavil na stališče, da je pravilno samo tisto, kar piše on, bi lahko imeli zemljepisci revijo takega obsega, kot je PV, samo za prepire. Snovi jim ne bi zmanjkalo (domnevam, da imajo tudi pri drugih stvarih nekoliko različna mnenja), verjetno pa bi jim kmalu zmanjkalo bralcev.

Pa saj niti ni treba iskati različnih avtorjev, že pri istih ljudeh se v različnih časovnih obdobjih pojavljajo različni zapisi (ne da bi se vmes dogajali kakšni tektonski premiki); vzemimo kar našega S. K.: podobno kot pri Stegovniku je tudi pri Karavankah. Oglejmo si vodnik, v katerem S. K. sicer ni naveden med avtorji, je pa eden od šestih članov uredniškega odbora (ti so očitno opravili zelo pomembno delo, saj so omenjeni takoj za naslovno stranjo, medtem ko so imena tistih, ki so sodelovali z opisi poti, šele na 10. strani) — gre za četrto izdajo Vodnika po Slovenski planinski poti (1979). Zanimiv je opis razgleda s Storžiča, str. 82: »Na sev. stran se vleče od Storžiča prečni hrbet, vez med Kamniškimi Alpami in Karavankami. V njem se vrstijo Škarjeve peči, Javorniški preval, Ženiklovec, Stegovnik, Veliki vrh, Pečovnik...«

A? Leta 1979 je bila torej na tem področju med Karavankami in Kamniškimi Alpami praznina, ki jo je napolnjevala vez in eden od členov te vezi je bil (z odobritvijo S. K.) tudi Stegovnik. Danes pa je bogokletno napisati, da je Stegovnik neke vmes med obema gorstvom? Mislim, da nadaljnji komentariji o tej temi niso potrebni.

V članku sta bila navedena zemljevida, ki obiskovalcem gore pomagata pri orientaciji. S. K. omenja, da obstaja tudi kakih 20 manj aktualnih zemljevidov, a jih ne navaja. Približno poznam zemljevide, ki so trenutno v prodaji pri nas, pa sem vseeno obiskal nekaj mest v Ljubljani, kjer imajo največ tega materiala (PZS, Dvorčakova 9, Kod & kam pri Križankah in v knjigar- nah). Rezultati brskanja po policah

so taki, da že omenjenih dveh zemljevidov ni možno dobiti povsod, o drugih 20 zemljevidih ni niti sledu (zemljevidov brez vrisanih planinskih poti ne štejem, ker za planince niso uporabni). Gotovo so obstajali zemljevidi tega predela, še preden sem se rodil, ampak zapis o Stegovniku ni bil namenjen temu, da na enem mestu zbereva vso mogočo literaturo, kjer je omenjena ta gora — šlo je za zapise vtisov in nekaj praktičnih napotkov, ne za raziskovalno nalogo. Sam imam v nahrbtniku najraje najnovejši zemljevid, ker so v njem verjetno odpravljene stare napake in upoštevane morebitne spremembe poti. Dvajset manj aktualnih zemljevidov mi pri orientaciji ne bi pomagalo (da ne omenjam začudenih pogledov sopotnikov, če bi vso to kramo nosil s sabo).

Kaj napisati v opisu vzpona na goro, je odločitev vsakega posameznika. Deset ljudi bi isto pot opisalo na deset različnih načinov. Kdor hoče imeti vse vrhove opisane po enakem vzorcu, napiše vodnik sam. Kaže, da se sedanjemu uredniku PV uniformiranost ne zdi potrebna, če bo urednik postal S. K., bo pač po svoje določil pravila pisanja, ki se jih bodo pisci morali držati. Če neko besedo SSKJ dovoljuje, S. K. pa je ne mara, je to njegov problem in ne moj (podobno kot pri »Štegovniku« tudi tu velja, da takih stvari običajno ne rešujemo v planinski literaturi in mu zato predlagam, da tovrstne proste naslovi kam drugam). O Stritarjevem opisu poti ne piševa omaložujoče — omenjava ga kot možno alternativo. Čeprav ime knjige ni navedeno, sem prepričan, da gore, ki je v račni črti od državne meje oddaljena približno 4 km, ljudje ne bodo iskali v tisti Stritarjevi knjigi, kjer so opisani izleti v okolici Ljubljane.

S. K. je tudi zapisal: »... ker je moj vodnik pač zanič, kot ugotavlja tudi B. Š. in M. Ž. ...«. Tega nisva ugotovila — dokler je to edini slovenski vodnik po Karavankah, je jasno, da je tudi najboljši, to pa ne pomeni, da je brez napak. Ena od napak v njem je tudi neposredni

povod za tole nadaljevanko, ampak zadevo smo razčistili in še naprej ga bom uporabljal na izletih po Karavankah.

Zakaj sem v članku besedo »vodnik« pisal včasih z veliko, drugič z malo začetnico? Strokovna pojasnila so v Slovenskem pravopisu (SAZU, 1990, str. 15 do 26, predvsem str. 16, odstavek 37), tu pa le na kratko. Celotni naslov obravnavane knjige, napisan na str. 1, je:

KARAVANKE

PLANINSKI VODNIK

Takle naslov je nekoliko težko sklanjati, zato sem naslov knjige v članku preimenoval v Vodnik po Karavankah. Ker je originalni naslov lastno ime, je lastno ime tudi poenostavljeni naslov, zato sem ga pisal z veliko začetnico (po analogiji: Organizacija združenih narodov — Združeni narodi). Če govorimo o vodnikih na splošno (torej je beseda »vodnik« nadomestek za »knjigo«), pa gre za občno ime, zato besedo pišem z malo začetnico. Ampak slavist bi morda te stvari pojasnil drugače. Moja znanka (novo pečena slavistka) je bila najprej za zapis »vodnik«, kasneje pa se je strinjala tudi z mojo razlago glede rabe velike črke, vendar se ni želela opredeliti, kaj je prav in kaj narobe (vas to spominja na zemljepisce?). Za reševanje takih vprašanj imajo revije ponavadi lektorje, ki skušajo s svojim znanjem odpraviti napake piscev. Originalno besedilo o Stegovniku je bilo v članku na nekaterih mestih spremenjeno, lektor ali urednik PV pa očitno ni videl nič zgrešenega pri zapisih Vodnik/vodnik.

Vem, da na nobenem področju nisem vseveden in da bom tudi v prihodnje naredil kakšno napako. Od kritikov pričakujem, da me opozorijo nanjo, pljuvanje vsehprek pa je povsem nepotrebno tratenje časa, energije in papirja. Sam bom k manjšemu številu »minešter« prispeval z večjo previdnostjo pri izjavah tipa »prvi sem bil na gori XYZ«, Stanko Klinar pa mi bo pri tem pomagal, če bo svoje knjige pisal tako, da bodo uporabne tudi brez pojasnil domačinov.

Miran Željko

iz planinske literature

Rafko Dolhar: Od Trente do Zajzere

Kar takoj velja povedati, da je **Rafko Dolhar**, tržaški zdravnik in uveljavljen planinski pisatelj, v knjigi *Od Trente do Zajzere*, ki je z lanske leto izšla v Goriški Mohorjevi družbi v Gorici, napisal visoko pesem slovenskim goram in ljudem, prav posebej pa postavil še enega od literarnih spomenikov »nekronanemu kralju Julijcev« (tako so ga imenovali njegovi sodobniki), velikemu estetu **dr. Juliusu Kugyju**, ki je s svojim delom in pisanjem ponesel slavo naših gora širom po svetu. Ta znameniti alpinist in raziskovalec Julijskih Alp je umrl leta 1944, Dolharjeva knjiga pa je prišla na knjižne police ob 50-letnici spominjanja na Kugyjev dokončen odhod v večnost.

Od Trente do Zajzere je literarno potovanje po najlepšem, kar premorejo Julijci. Na njegovem začetku in koncu sta dve dolini, kakršni le stežka najdejo najvztrajnejši popotniki. Trenta s svojo smaragdno Sočo in visokimi gorami od Jalovca do Razorja in Triglava, Zajzera s svojimi divjimi zatrepji in mogočnima pojavama Poliškega špika (Montaža) na eni ter Viša na drugi strani. Ti dve dolini in vse gorovje vmes sta zaznamovali Kugyjevo življenje. Vse njegove knjige, in teh ni malo, ki so posvečene goram, so pravzaprav poetične pripovedi o Trenti in Zajzeri ter njunih ljudeh. Ti, predvsem sloviti gorski vodniki **Komaci**, **Ojcingerji** in **Pesamosce**, so glavni junaki Kugyjevih del, v katerih ves čas poudarja njihovo nepogrešljivost pri odkrivanju novih pristopov na gorske vrhove, čeprav je šla največja slava, kot je bilo tiste čase na prelomu stoletij običajno, »gospodu«, tistemu, ki je rodil idejo, vendar so ga na vrh gore pripeljali. To dejstvo poudarja tudi Dolhar, zato njegovo knjigo lahko beremo tudi kot dobrohotno korekcijo obče veljavnega spomina na Kugyja. Res je bil velik, največji pionirski raziskovalec Julijskih Alp, vendar bi ničesar ne opravil, če ga ne bi spremljali njegovi zvesti gorski vodniki.

Dolhar je svojo pripoved naslonil na odlomke iz Kugyjevih del, jih povezal v celoto in nam jih s svojimi komentarji in podoživljanjem še bolj približal. Izbor učinkuje kot celota in nam poleg Kugyjevega življenja oživlja tudi razmere, ki spadajo v našo skupno preteklost in v zgodovinski spomin. To so ugotovili tudi v komisiji, ki podeljuje zamejsko literarno nagrado »Vstajenje« in jo za leto 1994 dodelili Rafku Dolharju za njegovo življenjsko delo, predvsem pa seveda za knjigo *Od Trente do Zajzere*. V obrazložitev so zapisali, da so Dolharjeva dela ukoreninjena v naš prostor in čas. Prikazujejo zahodno mejo slovenskega narodnostnega prostora in tamkajšnjega človeka, odslikavajo lepoto Julijcev in Krasa, obenem pa izkazujejo pisateljev močan narodnostni in humanistični čut.

Ljubek dodatek knjigi so barvne fotografije, ki jih je na svojih planinskih potovanjih po Julijcih posnel avtor sam.

Mitja Košir

Antologija Everesta (drugič)

V Planinskem vestniku 4/1995 najdem na strani 186 nepodpisano vestičko z naslovom *Antologija Everesta*, ki da je nemški prevod (česa?) in da je izšla pri založbi J. Berg (kje?). Ker se navedki (**Peter Gillman**, »Everest — 70 let človeških drznih dejanj«) in opis knjige z imeni (nekaterih) sotrudnikov ujemajo z angleško knjigo istega avtorja (Peter Gillman) in istega naslova (*EVEREST — The best writing and pictures from seventy years of human endeavour*) in istih sotrudnikov (seveda pa druge založbe: »First published in Great Britain and the United States od America in 1993 by Little, Brown and Company«), sodim, da je imel avtor vestičke v rokah (nemški) prevod te (angleške) knjige, ki jo bom zato, zlasti pa, ker sem nekaj malega spremljal njen nastanek, imel za izvirnik. (G. **Franjo Zupančič** je angleško knjigo prodajal v svojem knjigotršnem prostoru na PZS v Lj., Dvorčakova 9.) Ne mislim reči, da bi moral pri poročanju imeti izvirnik prednost pred

prevodom, saj je ta lahko enako dober, in najbrž tudi je (po moji sodbi je to ena najčudovitejših knjig, kar jih je kdaj izšlo o gorah, in sicer vse, od slovesne opreme in formata in tiska do slik in besedil in ureditve), čudi me le, da avtor vestičke v knjigi ni opazil — ali pa tega v nemškem prevodu resnično ni? — na straneh 104 do 107 (ker take knjige ponavadi delajo »na zrcalo«, sodim, da bi moralo biti to, kar mislim omeniti, v nemškem prevodu na istih straneh kot v angleškem izvirniku) prispevka **Nejca Zaplotnika** o slovenskem uspehu na Zahodnem grebenu, opremljenega s tremi slikami; podpisani sem imel čast, Nejčevo besedilo prevesti v angleščino: No sacrifice could be big enough, in pod tem naslovom ga najdemo v angleški knjigi na navedenih straneh. (Besedilo je vzeto iz Škarjeve knjige o Everestu, Mladinska knjiga, Ljubljana, 1981, kjer pa nima posebnega naslova in je le del zlepljenega leposlovno-umetniško-potopisnega poročila več avtorjev.) Je res nemški prevod to izpustil? Ali pa je izpustil avtor vestičke?

Morda smo Slovenci v očeh »velikega sveta« še zmeraj mikroskopsko majhen narod (»vseh skupaj za predmestje Milana«, so rekli Italijani, ko so se mrgodili nad našim odrzavljenjem pred nekaj leti), toda Peter Gillman, ko je pripravil antologijo, nas ni prezrl, in lepo bi bilo, da nas tudi Planinski vestnik ne bi: na Everestu je naš delež v primeri s številčno in gospodarsko močnimi narodi **ogromen**, in nič manjši ni v absolutnem, neprimerjalnem pomenu. Naj vendar že nima več prav stari **Koseski**: »Kdor zaničuje se sam...« itd. Če pa nas je izrezal nemški prevod, bo bolj umestno, pri založbi J. Berg ugovarjati kot (samo) hvaliti njihov izdelek.

Stanko Klinar

Stanko Klinar mi lahko verjame: če bi bila o slovenskem deležu v nemškem besedilu napisana ena sama besedica, bi jo z največjim veseljem prevedeno natisnili na straneh Planinskega vestnika. Žal v nemški predstavitvi Gillmanove knjige o Everestu slovenski delež

Milka in Metod Badjura v filmu Podoba neke mladosti

osvajanja te gore ni omenjen — pravzaprav ni v tej predstavitvi napisano nič drugega kot to, kar je natisnjeno v Planinskem vestniku. Tako seveda ne vem, ali je v knjigi tudi prevod tistega dela, ki zadeva slovensko osvajanje najvišje gore sveta, ali ne. V kratki predstavitvi knjige na straneh ene od planinskih revij z nemškega govornega področja ni omenjen.

Urednik

Metod in Milka Badjura

Metod Badjura (1896—1971) je začel svojo življenjsko pot v Litiji. Po končani srednji šoli v Ljubljani ga je med I. svetovno vojno pot peljala na vzhodno bojišče, nato na Tirolsko, nazadnje pa je doživel soško fronto, zlasti boje na Krnu. Po razpadu avstroogrske monarhije ga najdemo med slovenskimi prostovoljci na Koroškem. Po končani vojni se je na Dunaju in v Leipzigu posvetil študiju fotokemije, optike, analitične kemije in fotografije. V Ljubljani je ustanovil in tudi vodil klišarno Jugografiko ter predaval na Grafični šoli. Pisal je filmske scenarije, bil izvrsten snemalac in režiser. Od leta 1925 je pri ustvarjanju novih filmov sodeloval s svojo ženo **Milko, roj. Kunster** (1902—1992), ki je filme z montažo oblikovala v smiselno pripoved. Za svoje vrhunske dosežke na filmskem področju je Metod Badjura prejel vrsto družbenih in mednarod-

nih priznanj, oba z ženo pa sta dobila srebrni častni znak (1961) in bronasto plaketo (1967) Planinske zveze Slovenije ter častni zlati znak Planinskega društva Ljubljana Matice (1970).

Arhiv Republike Slovenije je letos v aprilu ob 100-letnici prve filmske predstave in ob 90-letnici slovenskega filma pripravil v Cankarjevem domu v Ljubljani razstavo, posvečeno filmskemu ustvarjanju Metoda in Milke Badjura, in sicer v letih od 1926 do 1969. Prireditelj je ob tej priložnosti izdal tudi dve knjigi. V njih je predstavil nekatere od 175 razstavljenih fotografij, popis vseh 110 filmov in vrsto študij o umetniškem ustvarjanju zakoncev Badjura.

Ta dogodek pa ni nepovezan z našim planinskim dogajanjem. Med filmi so nekateri namenjeni tudi planinstvu in smučanju. Prvi Badjurov film je bil prav prvi slovenski planinski film iz leta 1926, in sicer Pot na Triglav. Škoda, da se ni ohranil do današnjih dni. Temu sta leta 1932 sledila še dva filma, ki so ju po drugi svetovni vojni tudi ozvočili. Prvi, Pozimi na Triglav, zajema predvsem pokrajinske posnetke s Triglava in njegove okolice; v drugem, Triglavske strmine, za katerega je zgodbo napisal pisatelj **Janez Jalen**, pa so nastopali **Anton Cerar-Danilo, Jože Kunstler, Milka Badjura,**

Pavla Marinko-Zupančič ter znani slovenski alpinisti **Joža Čop, dr. Miha Potočnik** in **Uroš Zupančič**. Pri filmu sta sodelovala še **Evgen Lovšin** in **dr. Stanko Tominšek**. Med planinske filme lahko štejemo tudi naslednja dva, in sicer iz leta 1934 Kozorogi, v katerem vidimo gore nad Ljubljem in njegovo okolico, ter Zlatorog, za katerega je Metod Badjura leta 1955 napisal scenarij, čeprav film ni bil nikoli posnet.

Ciril Velkovrh

S kolesom po okolici Ljubljane

Slovenci nismo samo narod smučarjev, vse bolj postajamo tudi narod kolesarjev. V tej naši deželi je vse polno cest in poti, kamor avtomobili bolj poredko zaidejo. Da pa se izognemo mestnemu vrvežu in močno prometnim vpadnicam, nam Slovenske železnice priporočajo, da kolo oddamo v prtljažni oddelek na vseh motornih potniških vlakih razen na zeleni vlak in se varno pripeljemo do zaželenega startnega mesta. Promocijski center pri Mestnem sekretariatu za turizem je letos izdal prikupno brošuro **S kolesom po okolici Ljubljane** s predlogi za 20 krajših ali daljših kolesarskih izletov. Besedilo za knjižico, ki je izšla v formatu popularnih prospektov Mesta Ljubljana-Kam?, je napisal **Andraž Arnšek** po raziskovalni nalogi, za katero je leta 1993 dobil prvo nagrado s področja športa na 6. srečanju mladih raziskovalcev z naslovnim motom **Zaupajmo v lastno ustvarjalnost**. Fotografije za brošuro sta prispevala **Albin Vengust** in **Aleš Fevžer**, delne zemljevide in lep pregledni zemljevid na ovojnici pa je izdelal Inštitut za geodezijo in fotogrametrijo pri FAGG. Ker teče večji del opisanih poti po vzpetinah, naj knjižico predstavimo tudi v Planinskem vestniku.

V vodniku je najprej predstavljena Pot spominov in tovarništva okrog mesta Ljubljane, kjer je bila v vojnem času žična ograda, danes pa je pot namenjena sprehajalcem. Posamezne točke na tej poti so izhodišča za nekatere druge kolesarske izlete v okolico Ljubljane. Za

Po kolovozu z gorskim kolesom - da, po planinskih pešpoteh - ne

pot okoli mesta priporoča brošura kolesarjem, naj si poiščejo vzporedne poti, da na mirnih sprehodih ne bi motili pešcev. Tako besedilo opozarja na strpnost tudi na vseh drugih poteh.

Spremno besedilo vseskozi opozarja na kulturne in naravne znamenitosti ob poti.

Brošura je bila izdana dokaj v naglici pred letošnjim sejmom Alpe-Adria, zaradi česar so v njej pomanjkljivosti, ki jih je kar preveč. Tiskarske napake bi pred nujno potrebnim ponatisom lahko odpravili s skrbnim branjem tiskarskega korektorja. Brošura je zelo prijetno oblikovana, njena realizacija pa je dokaj površna. Uvodne fotografije pri posameznih poglavjih nekajkrat ne sodijo v obravnavano pot (3. Trubarjeva domačija, 13. Fužinski grad) ali pa so brez podpisa, ker ne sodijo k naravnim ali kulturnim spomenikom na tej poti.

Priloženi delni zemljevidi posameznih poti so več kot dobra zamisel, zapisi krajev in vzpetin pa so označeni s tako majhnimi črkami, da jih moramo še doma pri mizi prebrati s povečevalnim steklom. Dvakrat je objavljena celo ista skica (10. in 11.). Na zemljevidih pogrešamo narisane vodne poti in zapise nekaterih pomembnih, v besedilu omenjenih krajev, kakor tudi legendo geografskih znakov. Zelo koristni pa so objavljeni profili poti, saj se lahko že s teh slik vidi, ali je pot lahka, srednje težka ali težka.

Na koncu pa še splošna pripomba k izbranim potem. Vsaka pot naj bi bila krožna s povsem jasnim predlogom, kako priti na startno mesto, in to z vlakom, avtobusom, osebnim vozilom ali pa, kot je tu velikokrat zamišljeno, kar s svojim kolesom za ogrevanje pred nadaljno vožnjo.

Ciril Velkovrh

39. številka Bilogorskega planinarja

Izdajanje planinske revije, pa čeprav občasno, zahteva od organizatorja dodaten in nepredvidljiv trud, vztrajnost in iznajdljivost. Vendar so izkušnje pokazale, da ni težko, kar človek rad dela. To je mogoče upravičeno reči tudi za Hrvaško planinsko društvo Bilo iz Koprivnice, ki že leta dolgo nekajkrat letno izdaja revijo Bilogorski planinar. To koprivniško planinsko društvo je sicer z več kot 500 člani po številu članstva tretje na Hrvaškem.

Za letošnjo veliko noč je izšla 39. številka revije, ki ne deluje zelo dopadljivo samo s svojim zunanjim videzom, temveč tudi z vsebino — seveda zahvaljujoč se avtorjem, ki so znani planinci.

Tako v 39. številki **dr. Željko Poljak**, dolgoletni urednik revije Hrvatski planinar, predstavlja zagorsko vzpetino Strahinjščico. V prispevku »Živeti z goro« nas **Ante Vukušić** z Zavižana, ki od mladih nog živi in dela v prelepih predelih Velebita, seznanja z živalskim svetom Velebita, **dr. Radovan Kranjčev** pa je v prispevku z

naslovom »Po Bilogori z očesom naravoslovca« planincem približal to nizko, samo 309 metrov visoko vzpetino. **Tomislav Djurić**, publicist in planinec iz Zagreba, opisuje Planinsko pot Privredne banke iz Zagreba po otoku Braču, **Vera Matanović** je popisala izlet HPD Zanatlija iz Zagreba v Koprivnico in na Bilogoro, **prof. Ivan Peterlin** pa je v tej številki intervjujal **dr. Milivoja Kovačiča**, predsednika in najzaslužnejšega za planinsko gibanje v Koprivnici. Zagrebška planinka **Djenka Šprajla** iz HPD Pliva piše o letu 1995 kot o evropskem letu varstva narave. Naj na koncu omenimo še opis izpod peresa **Tomislava Jagačiča** pod naslovom »S svojim učencem na vrhu Triglava«, v katerem avtor opisuje svoj prvi vzpon na Triglav v slabem vremenu, zaradi česar je spravil v smrtno nevarnost tako sebe kot svojega učenca. V tej številki Bilogorskega planinarja je veliko fotografij in lepih okrasnih vinjet, ki jih je za to številko narisal in jih reviji podaril slikar **Josip Gregurić** iz Koprivnice.

Tomislav Jagačič

Slikanica Slovenija

Pri Mladinski knjigi je izšla velika slikanica Slovenija, namenjena otrokom, da jo pobarvajo in si s tem pričarajo svet iz različnih predelov naše domovine. Na dvostranskih slikah so podobe gorskega sveta in gozdov, travnikov in morja, slapov in jezer, kraškega sveta in podzemlja, najpogostejših poljščin in različnih žit, podobe endemičnih rastlin in živali, značilnih stavb v različnih slovenskih pokrajinah ter nekaj najpomembnejših kulturnih spomenikov v Sloveniji.

Peter Skoberne, avtor te zanimive pobarvanke, je v to delo vvrstil veliko podob, ki jih planinci poznamo s svojih izletov. S tem je poskušal tudi gorsko naravo, podobe in življenje v njej na nevsiljiv način približati najmlajšim in jim zbuditi zanimanje za ta zanimivi svet. V knjigi, ki jo je ilustriral **Aleš Sedmak**, je objavljenih tudi mnogo zemljevidov Slovenije, ki — pobarvani — odgovarjajo na posamezna v knjigi zastavljena vprašanja.

Ciril Velkovrh

društvene novice

V spomin na gornico Rezo

V njivo pokojnih smo v Gabrju pod Gorjanci 12. aprila 1995 položili gospo **Ano Kragelj**. Med planinci je slišala na ime Reza.

Ni bila kakšen viden, pomemben planinski funkcionar. Bila je le preprosta ženska, ki so jo gore tako rekoč zasvojile. V zadnjih desetih, petnajstih letih, že v svoji zrelosti, je našla v planinstvu nov, dodatni smisel in veselje. Spodbuda je prišla iz nje same, iz telesne potrebe po gibanju in duševne nuje po doživetjih, še posebej po doseganju izbranih ciljev.

Spoznali smo se v hribih, kamor je zahajala skoraj vsak teden, včasih tudi po večkrat. Njen družaben, vder, tovariški značaj je bil odprt za vsakogar: naključni znanci so ji postali prijatelji, po kočah so jo poznali zaradi ustrežljivosti in pomoči pri strežbi, na društvenih izletih nas je razveseljevala s svojo neposrednostjo in nedosegljivo zagnanostjo. Vodila nas je skoraj vsako leto po Gorjancih, ki so bili njena domača gora nad rojstno vasjo Gabrje: po mogočnih gozdovih Pendirjevke, nad Kobilu, k Sv. Miklavžu, na Trdinov vrh in h Gospodični, pa na žeganje pri sv. Miklavžu v Podgorju; za vesel sklep še na jesprenj pri mami v Luzarjevi domačiji.

Od leta 1983 je bila včlanjena v PD Gornik v Zalogu pri Ljubljani. Po 20 do 35 društvenih izletov na leto je bilo Rezi premalo. Hodila je še sama ali s prijatelji. Z vso vnemo si je nabirala doživetja na potovanjih: skupaj smo bili na Olimpu, po Velebitu, na Durmitorju in po Tari, v Tatrah, v Ukrajini, prehodili smo

slovenski del E 6 in skoraj že E 7. Za slovensko pot št. 1 je s posebnim zadoščenjem zaslužila značko. V gore jo je gnala nerazložljiva ihta — kot bi hotela izpolniti nekaj zamujenega: uživala jih je hlastno in prešerno. Bila je na 87 društvenih izletih; 9 jih je tudi vodila. Ko nas je na njeno vabilo na Nanos leta 1991 prišlo 59, je cvetela od zadovoljstva, koliko jih je zvalila v pomladni dan. Lanskega oktobra smo bili spet na Gorjancih. Ob jesenskih barvah, v mehkelem soncu, ki je talilo prvi sneg po gori, ob pogovorih, kje smo bili tega leta in kje bomo hribolazili v prihodnje, smo pozabili na čas. Dan je prekmalu ugasnil.

Ni še minilo šest mesecev, ko smo spet prišli v Gabrje pod Gorjance, prav tja, kjer smo se kot po naključju zbirali k jesenskemu izletu, vendar tokrat k zadnjemu izletu z Rezo...

6. maja 1995 naj bi Reza po letnem načrtu vodila društveni izlet na Dobro. Speljali smo ga v njen spomin. 47 se nas je zbralo na vrhu. Kamor je po hribih naokrog neslo oko, povsod smo bili z Rezo. Posvetili smo ji trenutek tišine. Potem smo se spustili na Bistriško planino, kjer nam je lovec Janez pripravil srnin golaž, tako kot že pred leti na pobudo pokojne Reze. Janez je bil namreč Rezin »četrti sin«.

Pravil nam je, kako je prišlo do posinovitja:

Sem prišel v bajto »k Minc« in tam je sedela priletna, ampak kar »fejst« planinka. Iz nahrbtnika je privlekla kruh in nenavadno velik nož. Vprašam: čemu pa vam bo tak ogromen nož? Odgovori: klobaso bom narezala. Sam sem bil prepričan, da nosimo v hribe take nože kvečjemu lovci. Da bi se postavil, sem jo izzval: Ampak jaz imam še daljšega! Ne verjamem, mi odvrne ženska samozavestno. Sicer pa, pojdiva staviti! Za liter vina da, kdor ima krajši nož. Izvlečem še svojo, postaviva ju skupaj. Ni hudič, čist glih sta bila! Kaj bo pa zdaj s stavo? Vsak za en liter bova dala, pa bova kvit, je rahlo po dolensko pribila gospa. In sva ga počasi, ob vedno živahnejšem pogovoru, pospravila liter. Ko je bil na vrsti drugi liter, sem rekel: zdaj pa lahko že bratovščino spijeva. Kaj še, je odvrnila, saj bi bil lahko moj sin! Imela je

res že čisto bele lase, a lice ni kazalo kakšne višje starosti. Objela sva se, si rekla »mama Reza, sin Janez« in pri tem je ostalo. Ker je tri sinove že imela, sem bil jaz četrti. Kolikokrat sva se še potem srečala v teh hribih! Vedno je imela kaj zame: flaško takratkega, domačo suho klobaso, spletla mi je nogavice, rokavice, skratka, kot mama je bila. Bila je mladostno vesele narave, vsi smo jo imeli radi. Žal, ne bo je več med nas.

Marjan Munda

V spomin Janezu Cvetku

Govornik je ob slovesu dejal: »Kje je Janez, kje je Janez, bodo še dolgo spraševali številni obiskovalci Komne.«

V pisarni ga dobite, pri žičnici je, v dolino je šel, zvečer se vrne, v Govnač je šel pogledat h konjem... Vedno je nekaj delal, le ob večerih si lahko pokramljal z njim. Lahko si se poigral z Orko ali si na TV pogledal vremensko napoved za naslednji dan.

Že zelo zgodaj je **Janez Cvetek** iz bohinjske Srednje vasi, oskrbnik Doma na Komni, začel z očetom zahajati v gore. Rad jih je imel, tako kot sonce, sneg, rože, živali.

Poleti in pozimi prihajajo na Komno planinci, turni smučarji, turisti iz Bohinja. Otroci imajo na Komni šolo v naravi. Tu se sprostijo njihova energija, umirijo se le, če jim kuharice napečejo dovolj palačink. »Otroci, mir, Janez bo hud!« Pa ni bil jezen, je bil premehega srca. Zato tudi ni opravljal svojega poklica in se je raje vrnil v gore in skrbel za planinski dom.

Poleti je s konji nosil tovor od Komne do Koče pri Triglavskih jezerih. Včasih dvakrat v enem dnevu. Ob soncu, dežju, nevihti. Vem, presneto naporno delo.

In kdo bo sedaj tovoril s konji po planinah? In kdo se bo učil ob njegovih številnih trpkih in radostnih življenjskih izkušnjah?

Večkrat so ga vprašali: »Bi zapustil Komno in odšel v dolino?« In je odgovoril: »Bi, seveda bi, saj je še veliko drugih planinskih koč.« O tem, da bi odšel v dolino, ni maral slišati.

Seveda, kozorogi še naprej živijo v gorah in Janez z njimi. Ostajaš moj prijatelj, tako kot gore, sonce, sneg...

Andra Rupnik

Hudo je, kadar moški jokajo

V torek, 24. aprila letos, smo pospremili najmlajšega člana PD Onger **Matevža Štebeta** na njegovi zadnji poti. Od njega smo se Trzinci poslovili že dan poprej, ko je njegova bela krstica ležala na mengeškem pokopališču.

Objel sem Mirota, nisem mu mogel izreči niti tistih tolažilnih besed, ki se ob takih priložnostih izrekajo, zašepetal sem mu le, da ne razumem, zakaj so nam naložene tako hude preizkušnje, ki si jih ne znamo razlagati in jih tudi ne moremo doumeti.

Začutil sem njegovo raskavo roko, ki je tolikokrat držala vrh, na kateri sem visel sam in toliko drugih soplezalcev, s katerimi se je Miro odpravljaval v tako ljube naše gore.

Uliše so se mi solze in ni me jih bilo sram.

Kasneje sem razmišljal, kako se je Miro odpovedal predsedništvu v društvu, predvsem zato, da bo bližje svoji mladi družini. Pomislil sem na njegovo ženo, s katero sta tako rada zahajala v gore: kako težko bo preboleti izgubo in razložiti ostalima dvema otrokoma, kaj se je pravzaprav zgodilo.

Pred njima, ki sta tako mlada, je še celo življenje.

Rudi Schoss

Občni zbor PD Ajdovščina

20. aprila letos smo imeli ajdovski planinci občni zbor. Splošno poročilo o lanskoletni dejavnosti je podal predsednik društva **Drago Ergaver**.

Gospodarsko dejavnost je vodil **Ivo Breclj**. Nadaljevali smo dela pri koči na Čavnu. Cesto, ki povezuje Čaven s Trnovim, smo speljali za kočo; tako sedaj planinci ne požirajo prahu avtomobilov, ko sedijo na lične klopi pred njo. Položili smo tudi asfalt. V zgornjem delu koče, kjer je bivač, so položene nove ploščice —

darilo vojske. V letošnjem letu želimo urediti še skupna ležišča, saj število prenočitev narašča, odkar je koča večino vikendov odprta — po zaslugi požrtvovalnega oskrbnika **Dušana Kompara** in njegove družine.

Tudi nekdanja »klavna bajta s herojskim imenom« — Iztokova koča pod Golaki (gl. **Klinar**: Sto slovenskih vrhov) —, ki je bila prej stalno odprta in so naključni obiskovalci uničili in pokurili skoraj vse, kar se je pokuriti dalo, je že dve leti v oskrbništvu **Jana Vremca** iz Šempasa. Lepo jo je popravil in nam ne dela sramote, planinci pa se lahko ustavijo in popijejo kakšno pijačo. Lani so v koči dvakrat bivali vojaki in so zelo pohvalili gostoljubnost. V bližini bi radi uredili še nujno potrebne sanitarije in bivač, ki bi bil odprt vse leto.

Alpinistična sekcija je pod vodstvom **Severina Lebana** organizirala alpinistični tečaj, ki ga je obiskovalo 17 tečajnikov. Uspešno je delovala tudi šola prostega plezanja pod vodstvom **Sonje Lavrekovič**. Vodila je 20 mladih osnovnošolcev, ki so vadili na umetni steni ŠRC Police v Ajdovščini. Trenira tudi nekaj starejših. Stena je že premajhna, potrebna bi bila dograditev, a objekt še ni olastninjen.

Markacist **Jože Fegic** je markiral pot z Golakov na Čaven in od Predmeje proti Colu. Na tej trasi so nastale težave, ker so lastniki potegnili ograde prav do roba Gore in so stare poti presekane. Dogovori z lastniki, kako urediti problem v obojestransko zadovoljstvo, že tečejo. Na pobočjih Kucija pa »cvetijo« divje markacije. Predlog je tudi bil, naj bi markirali pot iz Ajdovščine mimo Okna na Sinji vrh. Ta pot je precej obiskana, odkar je na Sinjem vrhu kmečki turizem.

Že veliko let zaman tožimo, da bi morali učinkoviteje zaščititi nekatere rastlinske vrste na Čavnu in Gori. Od z zakonom zaščitene rastline imamo na Čavnu brstično lilijo (*Lilium bulbiferum*), kranjsko lilijo (*Lilium carnolicum*), avrikelj (*Primula auricula*), planiko (*Leontopodium alpinum*), jurjevko (*Narcissus stellaris*), clusijev svišč (*Gentiana clusii*), bratinski košutnik (*Gentiana lutea* ssp. *Symphandra*), tiso (*Taxus baccata*), dišeči volčin (*Daphne cneorum*).

Zahvala

Iz srca se zahvaljujem planinskemu prijatelju **Vladimirju Lemutu**, **Leopoldu Zgoniku**, **Dušanu Komparu** in **Branku Črni-goju**, reševalcem postaje GRS Bovec **Borisu** in **Iztoku Mlekužu**, **Ladu Mrakiču** in zdravniku **dr. Zdravku Kravanji** ter **Jožetu Brodarju**, **Živku Bojanu** in **Božu Nahtagalu**, posadki Letalske enote policije na Brniku, ki so mi 7. januarja 1995 pomagali v nesreči na poledenem pobočju Rombona.

Hvala vam za hitro in veliko pomoč, hvala vam za življenje!

Ivo Breclj,
član PD Ajdovščina

Čaven namreč spada botanično med slovenske bisere, saj se na njem prepletajo alpski in sredozemski vplivi in rastejo tam mnoge alpske in sredozemske vrste blizu skupaj. Od redkosti raste na Mali Gori in pod njo pri predorih tudi slovenski endemični rod hladnikija (*Hladnikia pastinacifolia*). V maju zgroženi in prizadeti planinci srečujemo »planince« s šopi izruvanih avrikeljev, sviščev in volčina, pa, seveda, jurjevke. Če tvegamo opozorilo, dobimo odgovor: »Saj jih je za krave futrat!« Če bi bila pod Čavnomo namesto Ajdovščine Ljubljana, pa tega bogastva verjetno ne bi bilo več. Predlagam moto: »Rožic ne bom trg(a), zaščiteneh a' nezaščiteneh, rajši jih bom slik(a)!« Še vedno je v veljavi zakon o varstvu naravne in kulturne dediščine iz osemdesetih let, vendar si danes s tem papirjem malo pomagamo. Izletništvo je lani dobro delovalo. Povzpeli smo se na Golico, Sv. Višarje, Veliki Kanin, Triglav, Rati-tovec, Javornik. Prvo avgustovsko nedeljo smo in bomo tudi v prihodnje imeli tradicionalni pohod na Čaven, v začetku oktobra pa na Golake. Načrt letošnjih izletov: Krim, Debela peč, Grintovec, Koč-na, Konj, Slivnica. Boč je zadnjič padel v vodo zaradi slabega vremena. Pri izletništvu bomo več skrbi posvetili varnosti in bomo zato sklicevali sestanke za udeležence izletov pred turami.

Delo z mladimi je na psu. Še pomnite, tovariši, gospodje itd. čase pred 1980., ko smo imeli podmladka — gimnazijec — na izbiro! Pa je prišlo usmerjeno izobraževanje, gimnazijo v Ajdovščini so giljotinirali in sedaj, ko so jo obudili od mrtvih, delo s srednješolci nikakor ne zaživi. Nič bolje ni na osnovnih šolah, le v Dobravljah se nekaj trudimo, a nas je zelo malo. Soglasno smo modrovali, da bo treba, tako kot je nekoč že bilo, začeti v vrtcih, pa v nižjih razredih OŠ. Ko v višji stopnji udari puberteta, je za nekaj let konec hoje, narave, naporov...

Zelo odmeven pa je bil izlet po rovih in kavernah na Sv. Goro. Poslikali smo film in fotografije razstavili na panoju planinskega društva v Ajdovščini. Veseli smo bili tudi dveh objavljenih člankov planinskega krožka v Planinskem vestniku. Mentorica je dobila tudi kategorizacijo mladinskega planinskega vodnika kategorije A. Verjetno bo počasi to postalo obveznost. Ali je PZS poslala v šole kakšno obvestilo o tem, kako lahko mentorji pridobijo kvalifikacijo za vodenje izletov v gore?

Naj tole poročilo zaključim s prijaznim vabilom: Pridite na Čaven in Goro, iz Ajdovščine boste kar krepko dihal in mogoče vzdihnili po vipavsko: »Pomahajte, je prevč, je prevč, je trejba hor...!«

Irena Breščak
Dobravlje

Plavanje po Jurčičevi poti

Dež in sneg! Vremenska napoved ni bila nič kaj obetavna, toda Viharniki in grosupeljski planinci so se odločili, da drugi pohod po Jurčičevi poti od Višnje gore do Muljave izpeljejo ob vsakem vremenu. In prav so imeli, saj so doživetja ob drugačnem vremenu lahko prav tako prijetna, pa čeprav se nas je na pot podala le peščica od lanske množice, ko je sonce prijetno sijalo in gredo.

Višnja gora je bila bela še od sneženja preteklih dni, deževalo pa je ravno toliko, da se je bilo z dežniki kar prijetno vzpenjati proti Staremu gradu in vasi Privstava. Tu se gozdna pot uravna in ob lepem in suhem vremenu je celo zelo idilična, tokrat pa se je spremenila v pravi potok s

številnimi jezerci. Pod nogami je venomer pelo: cmok, cmok, cmok... Pri kapelici v Zavrtčah nas s potico in krofi niso pričakale domačinke tako kot lansko leto. Tako smo jo kar po bližnjici ucvrli do hotela na Polževem, kjer se nam je topel čaj kar prilegel.

Na Polževem nas je pričakalo tudi okoli dvajset centimetrov snega in ko smo se od hotela vzpenjali proti Sv. Duhu, ki je najvišji vrh Polževske planote, se je vilo kot na sodni dan. Z vrha, kjer stoji stara cerkva z lepim portalom in vodnjakom, smo se začeli spuščati po studenčkih, potokih, slapovih in jezercih skozi Male Vrhe proti dolini gradov iz Desetega brata in drugih Jurčičevih povesti.

Nekaterim so popustili čevlji, pa tudi dežniki, anoraki in podobna protideževna oblačila se niso mogla več upirati vsemogočnemu dežnemu vladarju. Letošnji pohod bi lahko brez vsakršnega obotavljanja preimenovali v plavanje po Jurčičevi poti od Višnje Gore do Muljave.

Mimo razvalin gradu Kravjek oziroma Weinecka in bivšega grajskega ribnika Laškovec smo prišli do cerkve sv. Janeza Krstnika, kjer smo si ob pokopališkem obzidju pogledali grob viteza Födransberga, ki je bil nekoč gospodar na gradu Weineck oziroma Jurčičevih Slemenicah iz Desetega brata. Le nekaj metrov naprej pa naj bi pri križu menda deseti brat zakopal svoj zaklad. Na zadnjem delu poti so dežne kaplje postajale vse redkejšje. Dohiteli smo starejšega gospoda iz Zagreba, ki je menda že star znanec številnih planinskih pohodov po slovenskih gorah. Ob klepetu o razmerah pri nas in pri njih smo kar mimogrede padli na Jurčičevino na Muljavi.

Ker je Jurčičeva pot za prave planince kar nekoliko prekratka in prelahka, smo jo lansko leto, ko je bilo suho in lepo vreme, mahnili še do izvira Krke in do jame nad njo, kjer so se po pripovedi **Josipa Jurčiča** v povesti Jurij Kozjak skrivali domačini pred Turki. Letos pa smo zavili kar k Obrščaku, kajti če smo bili mokri od zunaj, je prav, da smo tudi od znotraj.

Bil je lep pohod, prav v slogu desetega brata, ki je čevlje vrgel

čez rame in je tod okrog kolovratil kar bos. Tako bi morali storiti tudi mi, saj so čevlji desetega brata celo simbol Jurčičeve poti.

Franci Erzin

Pohod in proslava

V lepi sončni soboti 22. aprila je bil trinajsti pohod po mejah KS Liboje v organizaciji PD Zabukovice in KS Liboje. Start je bil pri mostu nad reko Savinjo, kjer je zbrane nagovoril **Jože Jančič**. Pohod je šel po ustaljeni trasi. Na poti so brezplačen čaj postregli gasilci in poskrbeli še za drugačno pijačo. Zaključek je bil na Brnici (427 m), kjer je vsak udeleženec dobil golaž s

Nalepka za letošnji, 13. pohod po mejah KS Liboje

skodelico v dar, žal letos brez napisa. **Štefka Urh** je vpisala 331 pohodnikov. Za dodatno označitev poti in spremstvo na poti sta poskrbela **Franc Čretnik** in **Zdenko Germadnik**, ki sta pohodnikom poddelila še nalepke pohoda. Po isti trasi je bil pozneje še tek, ki se ga je udeležilo deset maratoncev.

Za čaj, golaž in skodelico je prispevalo okoli deset sponzorjev. Tu na razgledni Brnici je zadnja točka Savinjske planinske poti in morda bodo leseno kočjo prevzeli v upravljanje libojski planinci.

Na dan upora proti okupatorju je PD Žalec do svoje postojanke na Bukovici pripravilo pohod in tam proslavo, s katero so se pričele slovesnosti ob 50-letnici osvo-

boditve v občini Žalec. Govor je imel predsednik PD **Janez Meglič**, igrala je pihalna godba Zabukovica, v kulturnem programu sta sodelovali OŠ Griže in Žalec. Do tega dne so končali elektrifikacijo koče. Prireditev in proslavo ter dela pri elektrifikaciji so podprle nekatere banke, podjetja in trgovine. Bil je lep sončen dan, malo vetroven z razgledom na Posavsko hribovje, ki v vrhovih še ni bilo zeleno.

B. J.

Alpinistično duhovne vaje

8. alpinistično duhovne vaje so bile od 17. do 19. marca letos v Logarski dolini v domu sester Logar. Duhovno vodstvo je prevzel g. **Milan Stepan**. V tem lepem okolju logarskih gora nas je bilo prisotnih 11 alpinistov, plezalcev in ljubiteljev gora.

Tema naših alpinistično-duhovnih vaj je bila oseba in družba oziroma odgovornost do obeh.

*»Kaj je človek, da se ga spominjaš?
Ustvaril si ga skoraj kakor angela,
dal si mu oblast nad njegovim
delom,
vse si mu podvrget.«
Psalm*

Pogovarjali smo se o tem, kako gledajo na človeka različne struje od individualizma, liberalizma, razsvetljenstva in subjektivizma na eni strani do kolektivizma in personalizma na drugi.

Premlevali smo različna mnenja od liberalističnega, ki zagovarja, da se bodo stvari razvijale same od sebe in da je edina omejitev posameznikove svobode v tem, da je treba spoštovati svobodo drugih toliko, kolikor želimo, da drugi spoštujejo našo svobodo, do krščanskega mnenja oziroma personalističnega pogleda, ki človeka dojema kot enkratno, neponovljivo, transcendentno osebo, ki presega samega sebe in mora zato iti ven iz sebe v družbo, brez katere se ne more razvijati »normalno«.

*»Ni dobro človeku samemu biti.«
1 Mz 2, 18*

Med številnimi pogovori smo zaključili:

- da sta obe skrajnosti — individualizem in kolektivizem — sicer »dobri«, vendar človek ne »potrebuje« samo ene usmeritve, ampak obe v pravem razmerju;
- da smo ljudje dinamična in ne statična bitja;
- da delo zahteva celega človeka in da naša družba tega ne zadovoljuje. Pri tem smo se ustavili pri »problemu« alpinista v družbi, kjer se nekako »ne znajde« oziroma ne dobi take potrditve, zadovoljitve kot v gorah, kjer mora biti odgovoren najprej do sebe, nato do soplezalca in do drugih. Strinjali smo se s tem, da alpinist živi in dela scela in da mu naša družba večkrat tega ne dopušča;
- in da so pomembni »osebni rekordi«, ne pa »svetovni«.

Alpinistične duhovne vaje smo zaključili z zimsko turo na Okrešelj. Dogovorili pa smo se tudi za naslednji termin 9. alpinistično-duhovnih vaj, ki bo na Belih vodah pri Rabeljskem jezeru zadnji teden v juniju ali prvi teden v juliju.

Za vso pozornost in dobro kuhinjo Sester v Logarski dolini in duhovno vodstvo se lepo zahvaljujemo.

R. M.

Premišljevanja ob jubilejih

Letos praznujemo 50 let, kar so 19. septembra 1945 v Celju sklenili, da v mestu ostane Celjski planinski odbor, ki se je takoj začel označevati kot Celjska podružnica Slovenskega planinskega društva. Tedaj je prevladovalo načelo, da pri telesno vzgojnih društvi ustanovijo planinske odseke.

17. decembra 1947 je bilo ustanovljeno Planinsko in alpinistično društvo Celje.

V 12. številki Planinskega vestnika iz leta 1956 piše, kako so elektrificirali vas Šmihel in Mozirsko kočo. Piše o prispevku planincev in dijakov Celjske gimnazije, ki so s prostovoljnim delom pod vodstvom svojega ravnatelja **prof. Orla** pomagali vaščanom in planincem.

Tudi Mozirska koča praznuje letos enega izmed jubilejev. Prvič je bila

otvoritev 6. oktobra 1896, v tridesetih letih je bila koča povečana, med okupacijo požgana (leta 1944). Že leta 1945 (pred 50 leti) so postavili smučarsko kočo za 30 ljudi in 15. novembra 1946 je bila otvoritev nove Mozirske koče, prve slovenske koče, odprte po koncu 2. svetovne vojne. Kasneje je pogorela, na novo so jo zgradili itd.

Sedemdeset let je, kar je bila odprta Tilerjeva koča v Logarski dolini, kasneje je bil odprt še Aleksandrov dom. Otvoritev je bila 28. junija 1925; odkrili smo, da so bili leta 1924 sestanki po različnih krajih, kjer so delovale sekcije SP SPD. Dne 7. oktobra 1924 je bil, na primer, sestanek v Žalcu. Na njem so govorili o »stavlbi novega planinskega turističnega zavetišča v Logarskem kotu«. Navzoč je bil **Fran Kocbek**.

Po osvoboditvi so člani PD Celje v Logarski dolini zgradili Herletov dom. Leta 1951 je PD Celje vložilo vanj 800 000 dinarjev, PZS pa 1 000 000, leta 1952 PD vložil v dom 704 650 din, PZS pa 1 900 000. Otvoritev je bila 1. maja 1953. Pod slapom Palenkom se je zbralo preko 1500 planincev, 1. aprila 1976 pa so morali planinci predati dom Izletniku Celje, ki je imel na skrbi razvoj turizma. Iz tega ni bilo nič, PD Celje je zgradilo novo kočo v zgornjem delu doline.

Planinci smo še v dolini, in to kljub temu, da nas **Ksenja Lekić** ali **Lekić** opozarja v prispevku »Rezervat narave za bogato doživetje«, da v dolini ni planinstva (Novi tednik 16. 3. 1995).

Odkrila pa je Turško goro, čeprav vsi poznamo, tudi iz literature, samo Tursko goro. Novinarica piše o tem, da se mora v dolini razviti ekološki turizem — obenem pa gradijo Plesnikov hotel z bazenom! Otvoritev še ni bilo. **Darko Plesnik**, ki bdi nad gradnjo hotela, pravi, da se je gradnja zavlekla, ker je Zavod za spomeniško varstvo želel, da bi ohranili del kamnitega zidu starega planinskega doma. Oni so želeli ohraniti spomin na delo planincev, investitor je bil proti, zmagal je — in spomina ni več.

Poudarjeno je, da mora razvoj turizma upoštevati kmetijstvo in gozdarstvo; kaj pa planinstvo? Ali

planinstvo ne spodbuja turistične ponudbe?

Planinci smo ustvarjali društveno premoženje, danes pa se sprašujejo, čigavo je to premoženje in ali lahko društva nudijo gostinske storitve.

V Delavski enotnosti (23. 3. 1995) v rubriki Panorama piše v prispevku **Boža Glode** »Krojaček« tole: »In potem so se gospodje poslanci pričeli kregati, ali kakšno upokojsko društvo sme imeti svoj bife ali gostilno...« Bojim se, da so se tudi kregali, ali lahko imamo planinske kočice. Nikjer ne piše, da smo planinci s svojimi kočami izvezeti! Torej se kregajo, ali bomo lahko ohranili tisto, kar smo v stoletni zgodovini zgradili in uporabljali, nudili iz tega planincem določene storitve, ali pa nam bodo vzeli finančni vir, iz katerega smo gradili in vzdrževali tudi planinska pota.

Pisec omenja **Miroslava Mozetiča** iz krščanske demokracije, ki je pribil, da pijača in šport nimata nič skupnega.

Ali smo pozabili, da smo z zaslužkom od pijače tu in tam obnovili tudi kakšen bivši verski objekt, kakšno bivšo mežnarijo in danes nudimo gostinske storitve in dobro počutje tudi romarjem, ki poromajo k cerkvicam na vrhovih, ob katerih stojijo naši planinski domovi? Tu je Gora Oljka, tu je Hom, tu je obnovljena šola pri cerkvi v Mariji Reki, tu je Šentjugert, tu je planinski dom na Čreti, ki stoji v bližini cerkve Marija Čreta, da omenim samo Spodnjo Savinjsko dolino. Vse te objekte so zgradili ali ohranili planinci, danes pa nekateri sprašujejo, ali še lahko delujejo.

Denar potrebujemo, če hočemo, da bomo razvijali društveno dejavnost, vendar ga vedno manj dobimo.

Ksenja Lekić zanika, da bi lahko gojili planinstvo v ekološko čisti Logarski dolini, gospod Mozetič nam jemlje enega od glavnih finančnih virov, nihče pa se ne poglubi v naše delo in našo zgodovino. Raje se ukvarjajo s tem, ali se piše Gor. S. dolina ali Zgornja Savinjska dolina (Novi tednik 16. 3. 1995); raje kličejo v našo deželo Turke (Turška gora — NT 16. 3. 1995).

Franc Ježovnik

Zadeva: Izključitev članov

Na predlog Častnega sodišča je na Občnem zboru PD Ajdovščina bil sprejet sklep, da se spodaj navedene člane PD Ajdovščina izključi iz društva, ker so z nekulturnimi in nesramnimi izpadi dne 1. 9. 1994 v planinskem domu Planika pod Triglavom umazali častni kodeks planinstva. Iz PD Ajdovščina so izključeni **Janez Trček, Marjan Kompara, Radovan Batagelj, Miran Bratina, Marko Črnigoj, Savo Premrl, Marko Bratina, Karlo Črnigoj in Miloš Bizjak.**

**Predsednik PDA
Drago Ergaver**

7. zimski pohod kralja Matjaža

O znameniti slovensko-avstrijski gori Peci je bilo popisane že dosti papirja. To si znan dvatisočak v Karavankah, ki ga odlikujeta tako izreden razgled kot bogata preteklost, nedvomno tudi zasluži. Samo v aprilu sta bila o gori objavljena dva nova tehtna prispevka. **Štefan Lednik** je v Planinskem vestniku v članku »Razgledi s Pece« opozoril na vso širjavo pogledov s Kordeževe glave (2126 m), **Damijan Kljajič** pa je za revijo Turist napisal prispevek »Kraljestvo kralja Matjaža«, v katerem razmišlja, da je po izteku nad 300-letne rudarske tradicije ena od možnih razvojnih usmeritev tam lahko turizem.

Zaradi navedenega še nekaj misli o prireditvi v naslovu, ki je 1. aprila letos privabila 370 obiskovalcev iz različnih krajev Slovenije in avstrijske Koroške. Organizator, Planinsko društvo Mežica, je imel letos precej dodatnega dela in skrbi. Kar dvakrat je močno ponagajalo vreme in je bilo potrebno zimski pohod prestaviti (doslej prvič), najprej z 18. 2. na 4. 3., potem pa še enkrat na 1. 4. Zaradi obilnih padavin in nevarnosti snežnih plazov je bila razumljivo skrb za varnost vseh udeležencev na prvem mestu. Vremenske napovedi Hidrometeorolo-

škega zavoda Slovenije pa so se v obeh primerih izkazale za zelo natančne in dobrodošle. Tudi izkušnje in priporočila Gorske reševalne službe — postaje Prevalje so nam zelo koristile. In ne nazadnje, sredstva javnega obveščanja so pokazala veliko razumevanja in so objavila vrsto sporočil.

V soboto, dne 1. aprila, ko je bil za nekatere delovni dan, pa je šlo za res. S snegom smo se srečali že kmalu nad Mežico. Dobro utrjena gaz je potem vodila čez smučišče in Štenge, kjer nas je pričakal vroč čaj. Potem pa je pot zavila čez slikovito in opuščeno Najbrževo proti lovski in obema planinskima kočama. K varnemu gibanju po dvatisočaku so pripomogli še reševalci, ki so na dveh mestih pritrtili nekaj deset metrov vrvi in tudi sicer prizadevno spremljali pohod iz doline do vrha in nazaj. Obe planinski koči sta bili odprti in ogrevani, nudili sta primerno zavetje in oskrbo za ta letni čas. Večina ljudi je bila itak na prostem.

Že na sedlu smo se lahko naužili bogatega razgleda od Raduhe prek venca Savinjskih in Kamniških Alp in dela Karavank do Triglava z okolico. Ko je posijalo še sonce, smo hitro pozabili na močne sunke vetra pod vrhom. Veter pride in mine, lepi vtisi pa ostanejo. Prav na vrhu Pece pa je krožila vest, da je umrl **Gregor Klančnik**, v planinskih krogih znan kot glavni pobudnik prenove planinskih postojank PD Ljubljana-Matica, ki sedaj koristno služijo našim članom in nečlanom, pa tudi tujcem.

V koči PD Mežica so ves dan tudi vpisovali obiskovalce in podeljevali značke. Organizator najvišjega zimskega pohoda v državi Sloveniji z relativno višinsko razliko skoraj 1700 metrov je letos podelil prvih 70 srebrnih značk. Na zadnjih štirih srečanjih ljubiteljev Pece pa je bilo izročenih 216 bronastih značk kralja Matjaža. Sicer pa se je vseh dose-danih pohodov udeležilo nad 3400 oseb. Velja omeniti, da na prostrani gori letos praktično ni bilo nikjer nobene gneče, niti odpadkov.

In še pohvala. Z letošnjim zimskim pohodom na Peco so imeli največ dela **Viljem Blatnik** (vodja odbora),

Franc Telcer (s skupino članov GRS), bivša predsednika UO **Mirko Mlakar** in **Branko Šegel**, gospodar **Jože Atelšek**, **Boris Kolar** (s skupino MV), **Ivan Cigale** (s skupino PLV) in še kdo. Zahvalo zasluži tudi **Stane Škrabar** iz Ljubljane, ki je objavil vrsto obvestil na Valu 202 in v Dnevniku.

ln še vabilo: osmi zimski pohod kralja Matjaža na Peco bo tretjo soboto v februarju, torej 17. 2. 1996.

Miroslav Žolnir

Kolesarski izlet na Trstelj

Ko smo člani UO PD Vipava lani sestavljali program izletov za leto 1995, smo dobili idejo, da bi organizirali izlet s kolesi na kakšen znan hrib nad našo Vipavsko dolino. Odločili smo se za kolesarski izlet na Trstelj (643 m).

Na prelepo in sončno nedeljsko jutro 23. aprila 1995 smo se s kolesi in nahrbtniki zbrali na vipavskem trgu. Izbira koles je bila res velika — od kolesarskih specialk do gorskih koles, pa tudi navadna kolesa so se našla. Pot nas je vodila iz Vipave mimo vasi Manče do prvega vzpona na Goče. Na tem vzponu se je že pokazalo, kdo ima kondicijo in kdo je nima. Na vrhu vzpona smo se vsi počakali ter nato uživali v spustu skozi zanimivo dolino Braniče do Branika in potem do Dornberka. Tu pot zavije levo in se udobna cesta konča ter se začne štirikilometrski makadamski vzpon. Stisnili smo zobe in se počasi vzpenjali proti vrhu Trstelja. Malo pod vrhom smo pustili kolesa ob cesti ter se vzpeli čisto na vrh gore. Pri koči na Trstelju smo žigosali transverzalne knjižice in drugo planinsko literaturo ter se okrepčali z opoldansko malico. Pot nas je zatem vodila do vasi Lipe, kjer smo imeli majhno tekmo — 3 kilometre na kronometer. Razdeljeni smo bili v dve skupini: v eni smo bili z gorskimi, v drugi pa z dirkalnimi kolesi. Kronometer je bil zanimiv.

Po opravljeni tekmi smo pot nadaljevali do Komna in naprej do Štanjela. Tu smo si ogledali grajsko obzidje in grad. Do doma smo imeli še majhen spust in vzpon. V Vipavo smo prišli vsi celi in zadovoljni.

284

Udeležencev je bilo 34. Imeli smo spremljevalno vozilo (kombi) in serviserja. Za varnost na cesti smo skrbeli starejši člani društva. Prevozili smo približno 60 kilometrov.

Ker je bilo med mladimi čutiti izredno zadovoljstvo, smo sklenili jeseni pripraviti še en kolesarski izlet, tokrat na Kras z ogledom jame Vilenice.

Leon Kodre

Slovenjebistriški Vintgar

Soteska Slovenjebistriški Vintgar je izjemna naravna posebnost, pa tudi znamenitost, ki jo je močan potok Bistrica izdolbel v pohorski tonalit. To občudovanja vredno delo vode smo si novomeški planinci ogledali prvo soboto letošnjega aprila. Pobudo za izlet sta dala **Rozi Skobe** in njen mož **Rudi**. Kot običajno sta naju onadva tudi vodila in poučila o vseh posebnostih poti.

Od Novega mesta smo se do Slovenske Bistrice pripeljali prek Zidanega mosta in Celja z avtobusom. V Slovenski Bistrici nas je prijazno sprejel član tamkajšnjega PD **Bojan Kac**, ki je voznika avtobusa vodil do koč pri Treh kraljih, nam pa nakazal pot k soteski. Pešci smo startali v Slovenski Bistrici na višini 274 metrov. Dober kilometer poti — do začetka soteske — smo hodili po asfaltu, potem se je začela dokaj dobro označena in oskrbovana pot skozi tesen. Takoj na začetku so nas v strugi potoka presenetile velike oglate zelenkaste podorne skale. Med njimi se je zvijala, pljuškala in penila olivno zelena voda. Struga je na nekaterih mestih široka le dober meter, na drugih pa tudi osem. Soteska sledi širini struge in se na ekstremnih mestih zoži le na dobrih pet metrov.

Ob vodi se je nakazovalo bujno rastje. Poleg obilja vodnih in obvodnih zeli mora biti tod dosti cvetja, med njim pa tudi kakšna posebnost te vodne zajedne. Na brežini in po strmih pobočjih rastejo lepi jeseni, javorji, košate bukke, vitke smreke in jelke. V podrasti je obilo grmičevja, ki mu vlada leska. Tako kot rastlinski je tudi živalski svet tega

naravnega okrasa pester in bogat. Skozi debeer venomer veje svež, s kisikom in eteričnimi olji pohorskih gozdov prežet zrak. V poletju se človek vsak hip lahko osveži v bistrem vodovju, katerega temperatura nikoli ne preseže 15 stopinj. Nehote nam je spomin poletel v Gornje, k zgornjemu toku Klanfarja, Pendiřevke in Kobile, kjer je v poletju možen enak podvig.

Bistrica, ki v predelu med Planino pod Šumikom in zgornjo Slovensko Bistrico tvori to imenitno sotesko, dokaj podobno Vintgarju pri Bledu, izvira pod Povšetovim vrhom na meji med Dravsko in Dravinjsko razvodnico. Soteska, dolga približno 8 kilometrov, je polna zanimivih strujanj vode od kaskad, tolmunov in svedrastih zavojev pa do manjših in večjih slapov. Največji slap, imenovan Šumik, je visok preko 14 metrov in je kar mogočnega videza. Na dobri polovici soteske raste najstarejša slovenska in pohorska jelka, imenovana Maroltova. Ime ima po lastniku. To mogočno drevo je staro preko 260 let. V prsni višini ima obseg šestih metrov, visoka pa je 46 metrov. Izjemen in menda edini primerek te vrste v Evropi je vreden vsakega pogleda.

Na prvih kilometrih poti nas presenetijo dobro vidni rimski kamnolom belega marmorja. Pod njim je opuščen mlin s kamnito ploščo, po kateri prestopiš potok. Na tej plošči je vklesana zanimiva podoba nasmejane bitja in nekaj drugih znakov. Pod zaselkom Kolonija je ostanek hidrocentrale iz časov **Franca Jožefa**. Še nekaj mlinov je pred njo in za njo, ki pa so, žal, že davno opuščeni. Tu in tam so vidna še ročno izdelana vodna kolesa, turbine in rake. Vse to je nekdaj delovalo in služilo prebivalcem jugovzhodnih pobočij Pohorja. Vsak obvodni objekt ima ime lastnika, ki še živi ali pa ne. Svojevrsna posebnost je Matajnetov mlin. Občina bi morala vse te dragocenosti naravne in kulturne dediščine zaščititi in ustrezno varovati pred zlorabami.

Ta vodna pot je očarljiva v vseh letnih časih. Posebno idilična mora biti takrat, ko je okovana v led in prekrita z iskrecim se snegom. Za-

nimivosti in posebnosti je na tem prostoru obilo. Na žalost ni mogoče opisati vsega, kar človek doživi, vidi in občuti ob prehodu skozi to krasto. Slovenjebistriški Vintgar si je treba enostavno ogledati.

Ob izstopu iz potokove brazde smo prečili Planino pod Šumikom in nekaj višje za hip postali pri Jesenekovi kmetiji na višini okoli 900 metrov. Od tam je bil lep razgled na skoraj celo bistriško pobočje Pohorja, posejano s kmetijami, njivami, travniki, gozdovi in v nižini z vinogradi, kjer pridelujejo ritoznojčan. Dobro so se videli Šmartno na Pohorju, Areh, Slovenska Bistrica in porečje Dravinje. Na robu te podobne stojita Boč in Donačka gora, prastara podaljška Karavank. Kmalu za Jesenekom smo zavili levo in se skozi goste smrekove gozdove po dokaj debelih zaplatah snega v dobri uri približali cilju. Okoli ene ure smo prestopili prag Štuhcovega doma pri Svetih treh kraljih (1181 m). Tu smo v prijetnem vzdušju, lepem razgledu in zelo prijazni, dobri in hitri postrežbi prebili dve uri.

Okrepljeni smo si ogledali okolico. Osrednjo pozornost smo namenili gotski cerkvi iz 15. stoletja in spominski plošči, posvečeni **Antonu Štuhcu**, ki so ga Nemci ustrelili 1942. leta.

Obisk Črnega jezera, Velikega vrha in Osankarice smo zaradi časovne stiske gospoda Kaca opustili.

Na poti domov smo se ustavili v Laškem, kjer smo se odžejali z izvrstnim črnim pivom iz neposredne proizvodnje. Mislim, da smo bili

zatem malo bolj glasni in zgovorni. Dan se je že poslavljaj, ko smo z Brunka zaznali blizino mehko nako-drane Dolenjske.

Ob rob tega zapisa pa še novica, da bo PD Slovenska Bistrica leta 1997 slavilo svojo 75-letnico.

Stane Pezdíč
PD Novo mesto

Novo zavetišče Lubnikar

Vsako leto, ko planinski dom na Lubniku po novem letu za nekaj časa zapre svoja vrata, se ob sobotah, nedeljah in praznikih odprejo vrata zavetišča Lubnikar. Mnogo let je bila to manjša zgradba nekaj metrov pod planinskim domom. Prostor je bil majhen in vlažen, zato so Lubnikarji pred zadnjo zimo v kletnih prostorih planinskega doma uredili novo zavetišče. To je sedaj večje in bolj suho. Ima manjši točilni pult, večjo mizo in klopi ter peč na trda goriva, ki prostor kar prijetno ogreje.

Zavetišče je bilo odprto ob sobotah in nedeljah od novega leta do sredine marca in tako bo tudi prihodnjo zimo. V njem dežurajo Lubnikarji, ki obiskovalcem ponudijo čaj in druge pijače, na izbiri pa imajo tudi nekaj hrane: klobase, zaseko ali pa samo preste.

Obisk Lubnika se je v zadnji zimi — verjetno tudi zaradi novega zavetišča — kar precej povečal. Tako je tudi ta prostor včasih kar premaj-

hen, saj pogosto planinci do zadnjega kotička zasedejo tudi predprostor. Ob lepem, sončnem in toplem vremenu pa se vrh Lubnika tako in tako spremeni v pravo mravljišče.

Franci Erzín

Narcise pod Trsteljem

Na stičišču dveh pokrajin različnih značilnosti, Krasa in Vipavske doline, je pobočje hribov, ki dosežejo svoj najvišji vrh na Trstelju.

Trstelj je ena od tistih planinskih točk, ki privablja obiskovalce predvsem takrat, ko ni pravega časa za daljše razdalje in višje vrhove. Pa tudi vreme jo včasih zagode, ko se pripravljáš na kakšno daljšo turo. Takrat ti ostane Trstelj, ki ga lahko osvojiš v dopoldnevu ali popoldnevu. Je pa Trstelj takšen hrib, ki ti pusti topel kotiček v planinskem srcu vsakokrat, ko ga obiščeš.

Dostop nanj je možen iz različnih smeri. Najbolj pogoste so poti iz Renč, Prvačine in Lipe.

Tistega prazničnega dne ob koncu aprila, ko smo se podali na pohod, smo si izbrali za izhodiščno točko Lipo na Krasu.

Kraški svet v Sloveniji je izredno pester in zanimiv. Steza nas je vodila po valovitem svetu, iz katerega štrli kamenje in skalovje, med katerim se razraščajo grmičevje in posamezni bori.

Vdihavali smo vonj pomladnega cvetja, ki je z vsakim korakom postal slajši in obilnejši. V krošnjah borovcev so se kakor po nevidnem ukazu oglašale pesmi ptic.

Cvetoče in brsteče grmovje nas je tu in tam oplazilo po roki. Uživali smo v prijetnem vonju prebujajoče se narave in se srečevali s številnimi pohodniki, med katerimi je bilo precej otrok.

Pod vrhom Trstelja nas je pričakala praznično okrašena Stjenkova koča. Okrog nje je vladalo živahno in veselo razpoloženje.

Po krajšem postanku smo se povzpeli na vrh, kjer se je velika večina obiskovalcev predajala sončnim žarkom. Nekatere so zanimale tehnične posebnosti televizijskega oddajnika, drugi so se povzpeli na stolp in se razgledovali po okolici.

Lubnik: pogled z vrha na njegovo senco

Tisto, kar posebej razveseli obiskovalce Trstelja, je čudovit razgled na vse strani. Z njim se da objeti velik del Slovenije in Italije.

V daljavi se nam odpira pogled na italijanske Dolomite. Na severu se nam kaže Krnsko pogorje, bliže nas sta Kucelj in Čaven. Na vzhodu nam seže pogled do Nanosa ter do Snežnika in naprej do istrskega pogorja.

Na zahodu se blešči Jadransko morje. Tega aprilskega dne je bila njegova gladina še posebno bleščeča. Modrina morja in sinjina neba sta se prelivali v nešteti odtenkih barv. Ostro oko je zaznalo ladje, čolne in jadrnice. Pogled je plaval od gorskega sveta do nižin in do morja. V vsakem prizoru je bil kanček slikovitosti, ki jo je pričaral razgled s tega hriba.

Od tu je speljana zanimiva Bricova planinska pot. Vije se mimo Stola, Stolovca, Vrtovke, Renškega in Velikega vrha do Fajtjega hriba.

Na eni strani se nam razprostira pogled na Kras s Tržaškim zalivom, na drugi pa na padajoča pobočja Črnih hribov v Vipavsko dolino.

Ko smo se vračali po kraškem svetu, so našo pozornost pritegnile rodovitne vrtače, obdane s kamniti ogradami. Te ograde so pravo zavetje za narcise, ki v tem pomladnem času krasijo kraški svet.

Pomladno obilje tega cvetja ni tako bogato kot na Golici, je pa prava paša za oči. Cvetlične preproge belih cvetov trepetajo in kljubujejo sunkom kraške burje ter napolnjujejo zrak s čudovitim vonjem.

Vida Durn

Kaj so lani delali člani MO PD »Boč« iz Kostrivnice

Ko začutimo v zraku dih pomladi, nas mlade planince že vleče v naravo.

Tudi lani smo šli v marcu na Boč. To je naša lepa, čista gora, ki se ponša z endemitom — velikonočnico.

Vsi vemo, kako lepo je v naravi, ko toplo pomladno sonce zares ogreje zemljo. Vzdržljivi mladi planinci smo se v lanskem aprilu pridružili odraslim na dolgem pohodu z Donačke gore do Boča. Marsikatera noga je zadrhtela pri vzpenjanju ob jekleni vrvi, toda vsi smo bili pogumni in smo prišli na vrh Donačke gore.

286

Hoja od Donačke gore do Boča je bila dolga in lepa.

V maju, ko smo šli na Golico, nam jo je vreme pošteno zagodlo. V megli in blatu smo prišli do Koče pod Golico, ker pa je začelo deževati, smo se vrnili na Planino in od tam — domov.

Ob krajevnem prazniku KS Kostrivnica smo prejeli dva bronasta, štiri srebrne in tri zlate znake Mladi planinec.

Počitnice bi bile predolge, če se ne bi srečali tudi tokrat. V avgustu smo se družili kar tri dni. Od slapa Savice smo šli do Komne in nato do Koče pri Sedmerih jezerih. Ne mislite, da to ni napomo, saj so naši nahrbtniki poleg obvezne opreme vsebovali še hrano in pijačo. Pa ne malo — še pa še! Drugi dan smo se sprehodili po dolini Sedmerih jezer do Ledvičke in naredili turo do Planine pri jezeru. Kako lep popoldan v hrih in prijeten večer v postelji je to bil — ampak samo do hude ponočne nevihte. Zjutraj smo mislili, da nas bodo vso pot do Bohinja kopali nevihtni oblaki s svojim dežjem, pa smo se zmotili. Na Vogarju smo se že sončili, v Bohinju pa kopali. Včasih je res kar škoda, čeprav smo utrujeni, da gremo domov.

Leto smo zaključili s kostanjem piknikom na Kopitniku. Sreča je bila, da so odrasli pekli kostanj, saj smo v megleno deževnem dnevu raje preživljali urice v koči.

Ceprav smo mladi, se zavedamo: če hočemo naravo občudovati, jo ljubiti in spoznavati, niso dovolj samo izleti, temveč je potrebno tudi znanje. Jeseni smo prebrskali mnogo knjig, se marsikaj naučili in dve ekipi mladih planincev sta se udeležili 6. državnega tekmovanja Mladina in gore v Hočah pri Mariboru. Med 65 ekipami smo bili kar dobri, vsekakor pa bomo poskušali biti leta 1995 še boljši.

Edina knjiga, ki na vseh straneh nudi bogato vsebino, je narava! Da jo doživljamo in uživamo v njej, se zahvaljujemo staršem, Andreju, Ediju, Primožu in Darinki, saj nam vedno radi prisluhnejo in nas varno pospremijo po poteh. Hvala tudi PD »Boč« za vse finančne dodatke.

Jelka Jakob

Pohod po okolici Čateža

V nedeljo, 2. aprila letos, so planinci iz Brežic organizirali pohod Brežice (Čatež)—Veliki Cirk—

Stojdraga—lovska koča nad Mrzla vo vasjo—Globočice—Čatež. Poleg domačinov, ki so pohod organizirali, so na njem sodelovali tudi planinci iz Krškega, Trbovelj ter iz hrvaškega Samobora in Zagreba, med Zagrebčani pa so bili najštevilnejši člani Hrvaškega planinskega društva Željeznica.

Pohodniki so odšli iz Čateža skozi Sobenjo vas do Velikega Cirkika (630 m) nedaleč od državne meje, kjer je bila tudi končna točka vzpona. Do Stojdrage na hrvaški strani nismo šli, ker še niso urejene podrobnosti v zvezi z maloobmejnim prometom in prehodi planincev. Lepi so bili pogledi na vrhove Samoborskega gorja in na okoliške griče, ki so bili dopoldne še pokriti s snegom, popoldne pa je toplotni val naredil svoje.

Pri lovski koči je bilo zelo prijetno, ker so domačini pripravili sprejem s toplim čajem in potem še z domačimi pijačami, ki so poplankile jedi iz nahrbtnikov.

Vračali smo se v Čatež skozi Globočice, kar je bilo zelo prijetno med pomladanskim cvetjem in prekrasnimi pogledi na okoliške vrhove. Vsekakor je treba povedati, da je brežiški planincem uspelo — kot vedno — zadovoljiti udeležence pohoda po prekrasnih predelih tega dela Slovenije. Zagrebški planinci so izrazili željo, da bi sodelovali na poletnih in jesenskih pohodih brežiškega planinskega društva in tako ohranili tradicionalno dobre zveze, na katere so bili nekdanji planinci iz Slovenije in Hrvaške tako ponosni.

Josip Sakoman

Na Gorjance

Kar 57 se nas je odločilo za pohod po Gorjancih, ki ga je 8. aprila 1995 organiziralo Planinsko društvo Radovljica.

Starodavno Novo mesto, ki ga je ustanovil Rudolf IV. Habsburški leta 1365, nas je pozdravilo še nekoliko zaspano. Sploh se mi zdi, da ima to mesto dva obraza: enega obrnjena k reki Krki, ki jo je tako čudovito ujel na platna Jakac, drugega, ki mu ga je zarisala novomeška industrija. Tistega prvega, vsega zasanjanega, smo lahko občudovali, ko smo se vozili ob Krki. Temnozeleni reka, obrobljena s svetlozelenimi vrhami in še svetlejšim jelševjem, je lepa kot v pravljici.

Zavili smo proti Gorjancem. Njihov dolgi gorski hrbet je od daleč videti kot enolično pogorje.

Šofer nas je zapeljal na prelaz Vah-ta (615 m). Od tam smo se razpote-gnili v dolgo kolono s tremi vodniki. Po markirani poti smo se vzpeli na Trdinov vrh, ki je najvišji vrh v Gor-jancih (1178 m).

Gornji del Gorjancev je planotast in apnenčasto površje je marsikje razjedeno s kraškimi vrtačami, bre-gove pa so potoki razčlenili v zelo razgibano prigorje. Gorjance pre-raščajo bujni bukovski gozdovi, ki so gotovo najlepši spomladi. Že ob našem obisku, v začetku aprila, je narava dala slutiti, kako lepo bo tam šele maja in junija, ko bo vse zeleno, pod drevesi pa bodo pre-proge pisanih in dišečih cvetic.

Na Trdinovem vrhu smo si privoščili malico iz nahrbtnikov. V bližini stoji razgledni TV stolp. Na slovenski strani meje so obnovljene ruševine cerkvice sv. Jere, na hrvaški pa grškokatoliške sv. Elije. Vrh sv. Jere so preimenovali v Trdinov vrh leta 1931.

Pogled proti Karavankam so nam zastirale meglice in ker je pihal nič kaj gostoljuben veter, smo se kmalu spustili po isti poti nazaj do Gosposdične oziroma do koče Vinka Padersica (841 m). Dom je odprt vse leto in pohodniki se lahko okrepcajo z jedili po naročilu. Div-jačinski golaž je bil res odličen. Ku-hinja pa je tudi edino, kar je na Gos-podični mogoče pohvaliti.

Ljudsko izročilo o studentu na Gor-jancih s čudežno zdravilno in pomla-jevalno močjo, ki ga je **Janez Trdina** literarno obdelal v povesti Gos-podična, je ta studentec povzdignilo med naše najbolj znane in obiskane studente. Studentec izvira na sever-nem pobočju Gorjancev pod Trdi-novim vrhom v višini 820 metrov. Nekaj metrov stran prihaja na dan tudi manjši sosed Gospod in še nekaj studentcev. Izviri se v strmeh pobočju stekajo in tvorijo povirje hudourniškega Šumečega potoka. Celotno območje Gorjancev je pomemben in bogat vir zdrave pitne vode za novomeško kotlino. Vod-natost studenca močno upada in avgusta 1993 je imel po pičli zimi in dolgi suši samo še 0,8 litra pretoka na minuto, leta 1931 pa je bil pretok še 5 litrov. V tistem času je imel tudi naravno podobo. Voda je prihajala

na dan v manjši jami, poglobljeni v strmi brežini, del vode pa je bil spe-ljan v korito za napajanje živine.

Današnja Gosposdična ne izžareva več pravega planinskega vzdušja, saj se sem ali celo na sam vrh Trdi-novega vrha lahko pripelješ z av-tom. Prostor je zapuščen in ne-urejen, izvir je bil ob adaptaciji pla-ninskega doma obzidan v betonsko črpališče, tako da ni več viden, nje-govo vodo pa skorajda v celoti črpa-jo za potrebe doma. Planinsko dru-štvo Novo mesto si prizadeva za sanacijo in ureditev Gosposdične, saj danes skoraj ne teče več. Z odlo-kom skupščine občine Novo mesto je od leta 1992 studenec zavarovan kot zgodovinski in memorialni spo-menik. Malo je namreč območij, kjer se narava tako tesno prepleta s kulturno dediščino, ki ji daje svojevrsten pečat ljudsko izročilo. Zeleni iz Novega mesta so celo izdali drobno knjižico, s katero so želeli zbuditi zanimanje in dati Gosposdični pomen in vrednost, ki ji pripadeta.

Poslovili smo se torej od žalostne Gosposdične, ki čaka boljših časov in jo ubrali po planinski poti, ki se kmalu priključi makadamski cesti proti Sv. Miklavžu.

Sv. Miklavž je poleg sv. Jere in sv. Elije tretji svetnik, ki varuje Gorjan-ce. Tik pod starodavno cerkvico, ki spada v šentjernejsko faro, stoji planinski dom. Pravzaprav ni pla-ninski dom v pravem pomenu be-sede. IMV si je tam uredil nekakšen rekreacijski center, sedaj pa ga ima v zakupu privatnik. Žejnim pa vsekakor pride prav.

Čez košenice, kar vijoličaste od spomladanskega žafrana, smo se podali proti Javorovici, vasi na pobočju Gorjancev.

Med potjo smo doživeli marsikaj. Široka in udobna kolovozna pot se je vila po klancih gor in dol, gor in dol. Zdaj vem, zakaj **Slak** poje: poj-dem na Gorjance, čez tiste dolge klan-ce . . . Razgled pa se je slabšal in se navsezadnje čisto zameglil in zmračil. Padle so prve dežne kaplje. Pohodniki so se ustavljali in vlekli iz nahrbtnikov dragocene rezerve: pe-lerine, anorake, jopiče, kapuce, ka-pe, polivinilaste vrečke, dežnike. Vsulo se je babje pšeno, da je kar odskakovalo od tal. Najraje bi se ustavila in fotografirala vijoličasti breg, ki se je iz minute v minuto

spremenjal in nazadnje postal čisto bel. A fotoaparat je bil čisto na dnu nahrbtnika in mislila sem si, da je bolje, če tam tudi ostane, zato sem raje pospešila korak. Pri marsi-katerem pohodniku se je pokazala pomladna bolezen: premalo utruje-nosti. Kakor je eden od vodnikov kasneje rekel: ljudje so videli napis »lahka pot«, spregledali pa so, da piše zraven sicer s prav tako velikimi črkami »šest ur hoje«. Kolona se je tako pretrgala v tri konce. Najbolje je seveda biti v zlati sredini. Zato, da vidiš tiste spredaj, kamor moraš priti navsezadnje tudi sam, in tudi one zadaj, ki te dohitelajo.

Pot se je dvigala, pa spet spuščala, prečkala je stare zamete snega, nanešene skupaj z odpadlim bukovim listjem in na novo pobeljene s svežim snegom. Kakšno uro smo hodili v pravem zimskem vremenu — snegu, sodri, vetru, mrazu. Nato so padavine ponehale in nizki obla-ki so se počasi začeli dvigati.

Vzmeti v mojih kolenih so neus-miljeno škripale, ko smo se spuščali v vedno bolj zeleno dolino. Že smo dosegli belo, gladko cesto. Odložila sem palico kraj poti, a na koncu vasi sem že gledala za drugo, saj je cesta zavijala v eno, naša bližnjica pa se je spuščala po mokrem kolovozu na drugo stran.

Javorovica je majhen zaselek. Nekdaj so bila tu prenočišča celjskih grofov, kadar so prišli na Gorjance na lov. Danes imajo 15 hiš, pa še od teh so nekatere prazne, saj je delo potegnilo prebivalce v dolino. Z vasi je čudovit razgled na zeleno šent-jernejsko polje. Med zadnjo vojno je bila večina domačinov ob italijanski ofenzivi jeseni 1942 izseljena, nakar je zapuščen vasi postala zato-čišče partizanov. Ob napadu nem-skih in domobranskih vojakov 16. aprila 1944 je padlo 146 borcev 4. bataljona Cankarjeve brigade. Na bližnjem hribu je spomenik padlim. Trgovino, pošto, banko in cerkev ima vasi v Šentjerneju, ki je tudi najbližji večji kraj.

Vse v zelenem je bilo spuščanje v dolino. Peterokrpi listi jetrnika, Mari-jinih srajč, vijolic, trobentic . . . Vse klije, vse raste, se vzpenja, hiti k svetlobi, še preden se drevje olista. Gozd je bil ves živ od ptičjega petja. Bršljan se ovija okoli bukev, sem in tja živo zeleno izstopa bodljika.

Cvetni teden je in gozd je ena sama živa cvetnonedeljska butara. Spomnim se **Lorcove** pesmi o zelenem in kljub bolečinam v kolenu me navdaja prav takšno božansko občutje kot takrat, ko berem njegovo poezijo. Zeleno, ki te ljubim zeleno...

Na samotni kmetiji že ob vznožju je besno lajal pes. Razjarjenega, ker smo motili mir in zeleno tišino okoli njegove domačije, ga je gospodinja komaj ukrotila in pomirila.

Še zadnji spust in prišli smo do visokega obzidja, ki obkroža Pleterje, znameniti kartuzijanski samostan. Leta 1407 so samostan ustanovili celjski grofje in v njem 1435 pokopali Hermana II. Pozneje je samostan menjaval gospodarje, dokler ga niso leta 1899 kupili francoski kartuzijanci in ga temeljito prezidali. Od starega samostana je ostala le gotska cerkev. Samostan ima okoli 20 hektarov obzidanega zemljišča in kake štiri hektare stavb.

Na parkirišču ob avtobusu smo se zbirali kar nekaj časa in najbolj so zamudo zadnjih občutili prvi. Na srečo se je sonce zavihtelo na nebo in s toplimi žarki posušilo, kar je bilo mokrega. Najbolj zagnani planinci so na parkirišču celo zaplesali ob poskočnicah s kaset.

Vendar to še ni vse. Hudo bi nekaj manjkalo, če bi ne omenila povratne vožnje. Avtobus je ubiral pot po mehki, s soncem obsijani zeleni dolenski pokrajini. Polna je zaobljenih bregov, prisočnih njiv, travnikov in vinogradov. **Valvasor** je rekel, da ni veselja, kjer ni vina. Dolenska pač nima nobene pravice, da bi se v tem pogledu pritoževala zaradi pomanjkanja veselja. Valovje hribocev, bregov in pohlevnih vod je ostajalo za nami. Zorane njive, buhteče od skritega življenja v njih, zeleni travniki, drevje, ki je tik pred tem, da se bo pognalo v eksplozijo rasti in zelenja, bregovi z zeleno vodno bistrino in svojo samotnostjo so bili lep zaključek našega planinskega izleta. Kot pika na i; kot smetana in čokoladne mrvice na torti; tisto, kar človeka naredi zadovoljnega in potešenega. Tisto, kar ga vabi, da se še vrača.

Tudi mi bomo še prišli.

Ivanka Korošec

Planinski pohod

8. aprila 1995 zjutraj smo se ob 7.50 zbrali pred našo šolo v Kobaridu. Po nas je prišel avtobus, da bi nas odpeljal proti Tolminu. Ko smo posedli na sedeže, so se nam na »kobariškem placu« pridružili še zamejski Slovenci.

Odpeljali smo se do Zatoľmina. Od tam smo dolgo hodili po gozdni poti peš. Na levi strani se je na gričku bohotila lesena cerkva Javorca. Pred seboj smo zagledali planino Polog. Tam smo se ustavili in pojedli sendviče. Fantje smo si šli ogledat bunker 2. svetovne vojne. Od tod se je pot začela strmo vzpenjati. Hodili smo navkreber in ko smo prišli na vrh, smo se spustili še nekaj metrov v dolino. Zagledali smo lepo pokrajino, ki se je široko odpirala med tremi gorami: Mahavšček, V. Montura, V. Šmohor. Pod skalami je žuborela Tolminka. To je njen izvir. Bila je mrzla in čista. Vsi smo v njej hladili sokove. Tam je tudi koča LD Tolmin. Nazaj grede je bila pot do planine dolgočasnejša. Tam smo spet odšli v isti bunker in se v njem izgubili. Komaj smo našli pot iz njega. Vrnili smo se v avtobus. Utrujeni smo popadali na sedeže. Pošteno smo se namreč ta dan utrudili in se naučili čistega in svežega zraka.

Andrej Terlikar, 6.a

OŠ. Simona Gregorčiča, Kobarid

Sladka Gora—Boč—Rogaška Slatina

Prijetno, poučno in zabavno pot v organizaciji planinske sekcije tovarne zdravil Krka iz Novega mesta je 30-članska skupina prijateljev narave opravila 22. aprila. Brezskrbno smo se zaupali vodstvu **Tomaža Gregorčiča** in sovodnika **Igorja Sladiča**, ki sta že prekaljena vodnika.

V Sladki Gori smo videli znamenitosti Marijine cerkve, ki jo je s pestrimi barvno živimi in vedrimi freskami polepšal slikar **Franc Jelovšek** v 18. stoletju. Res prava paša za oko in prijetno razvedrilo v teh duhamornih časih! Ogled te svojevrstne galerije fresk je mogoč vsak dan ob vsaki uri belega dne. Mogo-

če pa je prihod tudi najaviti in s tem zagotoviti strokovno vodenje.

Zatem smo se čez Galke povzpeli do planiske kočice pri Miklavžu. Med potjo smo srečali nekaj veličastnih modrasov, ki se niso dosti menili za nas in naš prirojeni strah, ker so imeli svoj ženitovanjski dan. Pri koči smo se dobro odžejali z bistro studenčnico in nato zlezli na skoraj tisoč metrov visoki Boč. Tam nas je, kot naročeno, čakal lep razgled po naši deželici: na severu so Pohorje in Uršlja gora, na zahodu Savinjske Alpe, proti jugozahodu Konjiška gora, Kozje in Kopitnik, proti vzhodu Donačka gora in prekrasno vzvalovane Haloze. Pod nogami se nam je vila Dravinja, ob njej pa se je košatil grad Štatenberg. Malokdaj je tak razgled, zato smo se kar težko spravili z vrha. To je bilo tudi neke vrste nadomestilo za to, ker nam ni bilo dano videti bajnih velikonocnic v cvetju. Upajmo, da bo na rastišču še zdržala do prihodnje sezone.

Po malici iz nahrbtnika smo se poslovili od tega našega osamelca in se po poti proti Podplatu pod Drevenikom spustili v razkošno cvetočo in zeleneco dolino. Kmalu smo naleteli na prve dokaj lepo obdelane vinograde, ki se prejo po južnih obronkih Boča in v treh urah preko Kostrivnice pripešali v Rogaško Slatino. Med potjo smo na asfaltnem delu opravljali PD Šmarje pri Jelšah in zdravilišče Rogaška Slatina, ki ne označita lepše poljsko gozdne poti od Kostrivnice do Rogaške Slatine. Potem bi bilo potovanje z Boča do Rogaške še veliko lepše.

Izlet smo pričeli ob sedmih zjutraj in ga zelo zadovoljni končali ob devetih zvečer; učinkovite hoje smo imeli okoli šest ur.

Julijci so resda veličastno lepi, vendar lepote, ki jo razkazujejo doline in sredogorja v pomladnih dneh, ne premorejo.

Stane Pezdrič
Novo Mesto

Mali oglas

Zimski vodnik po Sloveniji **Rudolfa Badjura** iz leta 1934 išče **Vojko Čeligoj** iz Ilirske Bistrice, Hrib svobode 8, tel.: 067/81 739, in se zahvaljuje za ponudbo.

ZA LETO 1996 SMO PRIPRAVILI DVE IZVEDBI TRADICIONALNEGA PLANINSKEGA KOLEDARJA:

ZAHVALJUJEMO SE VAM ZA SODELOVANJE.

NAHRBTNIK
PEUTEREY 40 AMS 1050g

SPALNA VREČA
THERMO DUAL 700
1650g

ŠOTOR
MICRA 2200g

VETROVKA
POWERTEX LITE
Volumen 200 cm³

VPONKA
NUMBER ONE 49g

ŐELADA
KÁPPI 260g

**LIGHT
WEIGHT
RESISTANCE**

DO G. DOPISUZZI COMMUNICATION (R)

Zastopa in prodaja

**VAŠA OPREMA
DO 50% LAŽJA**

SALEWA

Alpine Technology

Pro Montana, Tržič
Tel. 064/53-200

Posebna ponudba: vrv Special 10,5 mm
50m 14.000 SIT + prom. davek